

UZEI: 25 urte hitzak neurtzen

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

ARGIA

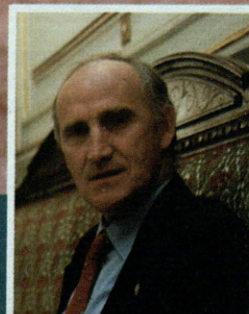

Bizilekua, Osasuna, Pentsioak, Miseria Zahartzaroan

GIZARTEAK EZ DITU BERE ZIMURRAK ONARTZEN

Roman Sudupe

Indarkeria dagoen bitartean ez da kontsultarik izango"

heldu artean

MIKE URDANGARIN

Hernaniko Kronikaren alde

Hernaniko kiroldegian, azaroaren 16an, 22:30etan

Sarrerak salgai: Hernani: Kitto, Oindi, Lete Astigarraga: Bukoi taberna Lasarte-Oria:
Jalgi taberna eta Usurbil: Benta Taberna.

Prezioa: aldez aurretik 12 euro eta leihatilan 15 euro

Laguntzalea:

Antolatzailea: Hernaniko Dobera Euskara Elkartea.

ARGIA

Argazkia: Alberto Elozegi
Diseinua: antza S.A.L.

■ Mugarik gabeko sarraskia
dakarte arma biologikoek 12

■ Edurne Pasaban: "Abentura
kirola modan dago, jendeak izena
edozertarako ematen du" 29

■ Gaiaz hizketan,
baina librean 38

■ Ihesi: Sara, Bera
eta Etxalarko mugan 51

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. Asisko Urmeneta	4
Irakurleak mintzo	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarrizketa: Roman Sudupe.	
Mikel Asurmendi	9

MUNDUA

Mugarik gabeko sarraskia dakarte arma biologi- koek. Pello Zubiria	12
---	----

EKONOMIA

Internet beharrezkoa da merkatuan konkurrizteko.	
Daniel Udalaiz	14

EUSKARA

Zilarrezko ezteiak.	
Aitziber Salaberria	18

GIZARTEA

Gizartetik erretiratuak.	
Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre	22
Elkarrizketa: Edurne Pasaban.	
Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre	29

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	34
Argazki onak bildu eta zabaltzeko grina.	
Nagore Irazustabarrena	36
Gaiaz hizketan, baina librean.	
Ixiar Eizagirre / Estitxu Eizagirre	38
Elkarrizketa: Karlos del Olmo.	
Pilar Iparragirre	40
Orain Dela 30 Urte. Pilar Iparragirre	42

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	46
Agenda	49
Bizia	50
Ihesi	51
Denbora-pasak	55

IRITZIAK

Politika: Iñaki Antigüedad	8
Kultura: Begoña Bilbao	44
Azkena: Emilio Lopez Adan	58

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

kutxa
zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

Agiesko

Jabetza: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta.
Zuzendaria: Xabier Letona.
Zuzendaritzaren Albokoa: Pello Zubiria.
Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua.
Produktzioa: Berdaitz Goia.
Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi.
Sustapena: Kike Amonarriz.
Argitalpenak: Bego Zuza.
Harpidetzak: Edurne Urruzmendi.
Bezeroen harrera: Olatz Korta.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Sorluze.
Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarte.
Argazkiak: Alberto Elosegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita.

64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00.

Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44, 3. eskuina. 31001 Iruñea.

Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:

Erredakzioa: kazeta@argia.com

Komertziala: komertzial@argia.com

INTERNETEN:

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P. Koop. Elk.

Urtebeteko harpidetza:

Hego Euskal Herria	110 euro
Ipar Euskal Herrian	133 euro
Espainia	110 euro
Beste atzerriak	140 euro
Airez	219 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Ametzagaña Taldeko partaidea da

Iñaki Aldekoaren elkarrizketaren inguruan

Interes handiz irakurri nuen urriaren 20ko Argia astekarian (1872. alean) Aralar taldeko Iñaki Aldekoari egin elkarrizketa. Baina badira arreta berezia sortu didaten erantzun pare bat eta, hala, hauen inguruko nire iritzia eman nahiko nuke:

1- Batasunaren ilegalizazioak bilatzen duen helburuaz galdetzean, Aldekoak zera dio: "Duela urtebete, helegite guztiak galdu ondoren, Estatuak jada 1.000 milioi pezeta zor zizkion Batasunari, eta eman beste erremediorik ez zuenez, pentsatu zuen ilegalizatuz gero ez ziola eman beharko, hori haienztzat ETari dirua ematea litzatekeelako. Behin parekotasun hori eginda, Estatuak pentsatu zuen hobe zela formalki Batasunari ez egotea, jakin bazekien hor zegoela, baina ez zen ikusiko eta gero ikusiko litzateke nola kudeatu sortutako egoera". Harrigarria iruditu zait, benetan, Batasunaren ilegalizazioaren zergaitia azaltzeko Aldekoak darabilen argudio "infantila". Hots Estatuak Batasuna ilegalizatu du -edo horretan ari da, behintzat alderdi honi zor zitzaion dirua eman nahi ez diolako? Horrelako erabaki larria bezain potoloa argudiatzeko bestelako arrazoi sakonagorik ez?

Ene aburuz, honelako argudioak erabiltzean Batasunak berak euskal politikagintzan eta, zergatik ez, bai eta espainiar panorama politikoan ere jokatzeko erantzun/duen paper azpimarragarria ezkutatzea edo gutxienstea bilatzen da. Ezen,

Batasunaren alde egon daiteke, edo aurka, baina ezin baita uka ezker abertzaleak jokatu paper azpimarragarri hori.

2- Elkarrizketa beraren lau/bost lerro beherago, Aldekoak dio "ilegalizazio prozesuaren lehen kaltetua Batasuna bera da, bistan da, baina ondoren gu". Zergaitia? Aldekoaren aburuz, "Aralarri egundoko kaltea egin diote, guk Batasunarekin indarrak neurtu nahi ditugulako, baina egoera demokratiko batean. Batasuna guztiz lotzen badute eta begiak bendatu, gu ezin gara horrela lehiatu". Beraz, Aralarri Batasunaren ilegalizazioa kezkatzen badi, ez da herri honetan sustraitu alderdi bat ilegalizatzen delako, baizik eta bereziki erabaki honekin Aralar beraren asmoak oztopatzen direlako. Interes propioak herriaren interesen gainetik? Interes subjektiboak demokraziaren defentsaren aurretik? Halaber, eta honelako erantzunak emanaz, ezin uka Aldekoa zintzoa izan dela, bere taldearen benetako helburuak argi utziz. Hots, Aralar Batasunarekin konpetitzeko eta konfrontatzeko jaio zen, eta ez herritar batasuna aberasteko. Ezker abertzalea zatitzeko, eta ez indartzeko. Ez dakit datozen hauteskunde munizipalean aurkeztuko ote zaiten. Elkarrizketan esaten denez, horrelakorik erabaki beharra duzue oraindik. Horrela balitz, ordea, nire bozkarekin ez kontatzea eskertuko nizuke. Mila esker alde aurretik.

Iñigo Etxebarria (Galdakao)

Hiruko Txikian

SANVATER

Espainiara erbesteratua. Madrilera. Oxigeno bila joana. Bastayakatik bizi dena, Espainiako eskuindarren izarra, letratan eta zalditan aditua dugu. Hamabost bat milakoa, ehun milatik gorakoan bilakatzeko gauza izan dena. Mirarigilea. Erromak kontutan hartzeko modukoa. Martxa honetan Escrivá de Balaguer baten parekoa. Bere jarraitzaile beroenak bera baino begi hobekoak izaki eta hasi zaizkio jada Donostiako espektakuloan falta zituen ehun bat mila horien xerka. Odon Elorza, Odonostia aurkitu dute hobendun. Karrikak herritarrez eta kotxez hustu, azpizolak arakatu inork zulatu ez ditzan

eta garai bateko Bazko Prozesioaren antzera ibilbidea moketaren gainean burutu dadin agindu ondoren ez desfilitzea da alkateari egozten zaiona. Eskertzarreko koldar alena Odon. Intentsitate meheko zigortzaile abertzaleen laguntzat jo, eta kazetari zapaldu erbesteratuen zirkora bota dute errukirik gabe. Besterik ezean lehoi troparen atzapar aseeginentzat barau, jo-keinu plantak egiten ari zaizkio momentuz, baina kasu ematen ahal du auzapezak aurrerantzean, hortik Garzonenera metro pareko karkaratxo baitago. Plasti-plasta batean igaroarazi liezaiketena

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O

TXANPONA

TERRORISMO EKO- NOMIKOA

Ibarretzek egungo espainiar legezkotasunaren baitan Espainiako Estatuarekin elkarbizitzarako pakto berri bati ekiteak, xantaigile eta terrorista ekonomikoak irudikatzeko balio du behintzat. Batere independentista ez den ekimen estatutario eta konstituzional bat manipulatzear gain, zenbait gobernu, enpresa eta politika agentek erabaki horrekin aurrera eginez gero inbertsio asko frenatu eta beste asko ateetan izoztu egingo direla ohartarazi du, Euskal Herriko zati honek bere burua miseria eta pobrezian barneraturik ikusiko duela. Terrorista ekonomikoak dira. Arzalluz eta Garaikoetxea ekartzen dituzte gogora, Lemoizko zentral nuklearra martxan jartzen ez bazen euskaldunak kobazuloetara eta azak ereitera itzuliko gine-la ziurtatu zutenean. Terrorismo ekonomiko hura alferrikako xantaia izan zen bezala -Lemoiz ez zen sekula martxan ipini-, sektore politiko-enpresarial horien egungo terrorismo ekonomikoa ere, are handiagoa izango dena autodeterminazioa gauzatzearen aurka egiten badu, Euskal Herriak bere etorkizuna libreki erabakitzen duenean xantaia alferrikakoa izango da.

◆ DANIEL UDALAITZ

EUSKALDUNTZE ALFABETATZEA

ASPALDITIK ez ziren onak euskalduntze-alfabetatzearen munduko matrikulazio datuak. Matrikulazio kopuruaren beherakada gertatzen ari zela ezaguna zen, nahiz eta bakoitzak bere kopuruak gordetzen zituen. Orain jakin dugunez, euskaltegiek ia 13.000 pertsona galdu dituzte azken zazpi urteetan, eta beherakadarik handienak Nafarroan eta EAEn eman dira. Sektorean zein euskal gizartearen hausnarketa sakona merezi duten datuak dira. Azken hilabeteotan, halaber, euskararen erabilerari buruzko hausnarketa ere irekita dago, nagusiki SEI elkarteak euskararen erabilerari buruz egindako kale neurketaren ondoren.

TORTURA SALAKETAK

KALE istiluei lotuta Uribe Kostan Ertzaintzak egindako atxiloketen ondotik etorri dira Ertzaintzaren aurkako tortura salaketak. Atxilotuek jasandako kolpe eta umilazioak zehaztasunez kontatu dituzte. Josu Jon Imazen ahotik, Jaurilaritzak salaketak gezurtatu ditu, Ertzaintzak atxilotuen eskubideak begirune osoz zaintzen dituela azpimarratuz. Kontua da, ez direla bakkari atxilotuen salaketak, mundu mailako erakunde desberdinek salatu izan dute Ertzaintzan ere ematen direla tratatu txarrak. Hauetako azken salaketa Eric Sottas OMCT Torturaren Aurkako Mundu Erakundeko zuzendariak egin berri dio 'Avui' egunkariari.

DEZENTRALIZAZIOA FRANTZIAN

AZAROAREN 16an Bordelen elkartuko dira Akitania erregioko hautetsi eta eragileak, egun Frantzia gertatzen ari den dezentralizazio prozesuari buruz aritzeko. Gainerako erregioetan ere berdintsu egiten ari da eta Jean Pierre Raffarin Gobernuaren lehen ministroari igorriko zaizkio agertzen diren proposamen, zalan-tza eta hausnarketak. Dezentralizazio proiektua aurrera eramateko Frantziako Gobernuak prestatu duen lege

proiektuan tokian tokiko erreferendumak egiteko aukerari bideak zabaltzen zaizkio eta horrek une batez haize berri bat eman dio euskal departamenduaren aukerari. Raffarin, aldiz, adierazi du jada bera euskal departamendua sortzearen aurkakoa dela. Orain, erreferenduma egiteko aukera nola arautzen eta baldintzatzen den ikusi beharko da.

AURREKONTUEN ZAILTASUNAK

AURREIKUSIA zegoen lege, Jaurilaritzaren aurtengo aurrekontuek iazkoen antzeko bidea egiteko aukera guztia dute, orain artekoak ezagututa behintzat. Edukiak garrantzitsuak izaten dira aurrekontu batzuetan, baina baita testuinguru politikoa ere. Aurrekontu hauek Ibarretxe lehen-dakariaren proposamenaren ezbabidaren erdigu-

B A H E A

• Elkarrik eginga du bere Bake Konferentziaren balorazio ofiziala. Gutxi hitz egin dutenak, aldiz, alderdien ordezkariak dira. Jesus Valencia Batasunako ordezkaria izan da Konferentzian eta balorazio orokorra eskaini zuen "Gara"n egindako elkarrizketan: "Pertsonalki interesgarria izan da, eztabaidarako tarte bat zabaldu duelako beste inon halakorik ez zegoenean. Ikuspegi politikotik, irtenbide bat eskainiko lukeen oinarritzko akordio bat bilatzeko zein aukera maila zegoen ikusteko ahalegin handia egin dugu guk. Beste alde

SANZEN HIZKUNTZA LABORATEGIA

Nafarroako Auzitegi Gorenak forma kontuengatik bota zuen atzera Nafarroako Gobernuak administrazioen euskara arautzeko atera zuen dekretua. Miguel Sanz lehendakariak erraz gainditu du lehen traba, Euskararen Kontseilua bere nahietara moldatu eta kito. Forma kontuan lehenengoan atzera bota izanak, edukietan ere atzera botatzeko arrazoi gehiago dagoela uste du askok. Edukiei heldu gabe forma kontuak aipatzea, ordea, ez da seinale ona beste askorentzat. UPN laborategiko sagutxo gisa erabiltzen ari da dekretu hau eta jarritako froga guztiak pasatzea lortzen badu, ondoren etor daitekeen gurutzadak txiki utz dezake orain arteko

nean datoz. PPK eta PSE-EEk iragarri dute jada hirukoan aldaketarik egon ezean, aurrekontuak atzera botako dituztela. Batasunak ere iragarri du, gauzak orain dauden bezala egonda, aurten ez dela abstenituko.

PP-REN AGINDU BAT BETE GABE

RUTH Alonso epailearen eta Ramon Gil Ostoagaren baldintzapeko askatasunaren auziak ekarri duten zalaparta ez da txantxetakoia izan. Tartean atzera da, halaber, Gobernuak Espetxe Zaintzako Epaitegi Zentral bat eratzeke duen asmoa. Ika-mika guztien erdian, Madrilgo prentsan norbaitzuek gogoratu dute PPK oraindik baduela betetzeke duen hauteskundeetako agindu bat: ETako presoek beren zigorra osorik bete dezaten beharrezko lege aldaketak egitea.

batetik, ordea, huts egin du eta etsigarria izan da, lortu nahi zen orrialdea lortu ez delako eta jarrera hurbilpenik ere egon ez delako”.

• Jose Maria Benegas, PSE-EEko lehendakari ohia eta Bizkaiko diputatuak “El Diario Vasco”n: “Mantentzen dut Arzalluzekin dudak harreman pertsonal hori, baina Lizarrako itunaren ondoren desberdintasun handiak ditugu. Bera esperientzia handiko politikoa da, eta badaki PSOEak irabazi ditzakeela Espainiako hauteskundeak eta, beraz, komeni dela zubiak eraikitzen joatea”.

■ Baltasar Garçon.

IZPIAK

Baltasar Garçon epaileak onartu egin du Batasunak bere aurka jarritako errekurzioa. Orain Justizia Administrazioak erabaki beharko du Garzonek Batasunaren auzia eramaten jarraitu dezakeen ala ez. Bitartean, ezin izango du jarraitu Batasunaren aurka daramatzan auziekin.

Simon Peres oraintsu arte Israelgo atzerri ministro izandakoak PPrek haserre piztu zuen Formentorreko IV. edizioan. Ministro ohiak israeldarren eta palestinarren arteko gatazkak betikotzeko arriskua zuela esan zuen, “Irlanda eta Euskal Herriko gatazketan bezala”. Horrek Gustavo Aristegi PPko diputatuaren haserre piztu zuen, honen ustez Euskal Herrian inolako gatazka politikorik ez dagoelako. Aristegiren ustez, Euskal Herrian dagoen arazoa da ETak gehiengoari bere proiektua inposatu nahi diola, ez besterik.

Bautista Barandalla euskal preso politikoa 92. artikulua bidez askatzeko eskaerak gero eta gehiago dira. Barandallak gaitz larria du eta bere egoerak okerrera egin du azken hilabeteetan. Besteak beste, Altsasuko udalak aho batez (PSN barne) eskatu du aske uztea eta Burlatako udalean UPNren aurkako botoekin onartu da eskakizun berdina. Azkenotan, halaber, bere aldeko mobilizazioak asko ugaritu dira.

SAREAN DABILEN ARGAZKIA

BEHEAN ikusten duzun argazkiak frankismoan euskarak jasandako zapalketari egiten dio erreferentzia. Sarean zehar dabilen argazkia da (<http://membres.lycos.fr/cat1714/img/vascuenc.jpg>).

Bestelako haize berria behar

Euskal Herriko gatazka sinplea da kausetan azaltzea, baina konplexua konponbide iraunkorretan gauzatzea. Lizarra-Garaziko prozesua abiatu zenean tuneletik behingoz aterako ginela zirudien, baina batek baino gehiagok zapuztu ondoren, berriro ere sentitzen gara tunelean. Azken asteotako irudiak oso argigarriak badira ere, hitz goxoak baino askoz gehiago, zaila zaigu esku-argi egokia aurkitzea, eta horrela gabiltza, amorru eta ezinean, eta batzuk umezurtz. Orduko haize berri hark beste moduan joko duen haize berri bihurtu behar.

Oraingo egoera nahasian inoiz baino gehiago behar dugu argitasuna, helbide eta antolae-ran. Argitasuna eman beharreko urratsak zehaztu eta sinesgarri egiteko, eta sinesgarritasuna gizartearen sektore zabalak atxikitzeke. Eta nago ni ezker abertzalean sinesgarritasun puntu bat galdu dugula jauzi hirukoitz batzuk ematean. Ezkerretik urrats gauzagarriak, *denboran eta espazioan*, aurkeztu ezean euskal legitimitatea eta espainiar legalitatea nahastu eta koshubiranotasunaren leloaz uztarrira gurdiaren atzean jartzen duen proposamena abertzale askoren erreferente bihurtzen da, eskuan zer bait ikusgarri behar dutelako edo, eta ezbaia-ren sasi-ardatz ere.

SINESGARRITASUNA suspertu ezean jai dugu. Egunotan ospetsu egin duten proposamen hori baino zabalago, euskal herritar guztiak, eta sakonago, guztion eskubide guztiak, baina sinesgarri ere, horren aldeko apustua egiten dutenek bidea gauzagarria ikusteko, den proposamena behar dugu gorpuztu, beste haren goi-langa eta erreferente egokia-goa. Bidegurutze aldi honetan subiranozaleok dugun erronka nagusia zera da, zelan gauzatu eta saretu zazpi herrialdeetako abertzale jatorren lan asko eta askotariko-a uztartuko duen mugimendu politiko eraginkorra. Gaurko egoera politiko larriak tamaina bereko erantzuna behar badu ere gehiago kezkatzen nau gerora begira mantendu beharreko erabateko konfrontazio politiko eraginkorrerako derrigorrezko dugun mugi-

mentu hori gaurkoz behintzat ez izanak. Horretara nire gogoeta.

Baina hori lortze aldera inertzia asko eta askotariko-ak gaintitu behar ditugu batzuek eta besteok. *Jotake*-aren inertzia, guztiok ebaluatzeko begi handiarena, (h)egozentrismoarena, ausardia ezarena, bagoaz-bagoaz esan eta geldiz izatearena, ideologo zuzendariarena. Inertziak alboratu eta urraspideak modu adostuan hartu diseinatzaileen esku utzi gabe. Inoiz baino argiago ikusten dut politiko ez direnak politikan sartu beharra, beti ere politika zentzu zabalenean hartuta. Esparru guztietako abertzale jatorrak mugimendu saretu batean uztartzen beren lan eta ekarpenak, prozesu politikoari esparru guztietan edukiak emanez, prozesua gizenduz, molde zaharrak gaintuz. Ez dakit asko ala gutxi garen, baina garenok garelako herrigintzan sendo aritu eta erreferente sozio-politiko izan, etengabe. Eskubideak, historiakoak ala ez, gizarteak gauzatzeko dituelako, ez historiak.

MONIKA DEL VALLE

Iñaki Antigüedad
EHko legebiltzarkide ohia

*“Zelan uztartu nazio
identitatearen errealtate
territoriala eta soziala
geometria aldakorrek euskal
prozesu uztartzailean.
Galderak korapilatu egiten
zaizkit”*

leko portzentajetik haratago. Zelan uztartu nazio identitatearen errealtate territoriala eta soziala geometria aldakorrek euskal prozesu uztartzailean. Galderak korapilatu egiten zaizkit. Baina korapiloak askatzen egiten da naziogintza, ez lagundutako diseinu bulegoan.

Euskal herritarrek sentitu eta globalizazio madarika-tuaren garaian gure herri nortasuna oraingo mugartea gaintuz gauzatu gura dugunok haria utzi eta brodatzeari eutsi behar diogu, orain arteko zenbait molde bazter utzi eta berri batzuk hartuta. Haize berria, eta freskoa, azken batez. Horixe dut kezka proposamen guztien gaitetik eta klima aldaketa guztien azpitik. Horixe ●

R O M A N S U D U P E

Roman Sudupe Donostiako alkatetzarako aurkeztu izanak ika-mikak sorrarazi ditu EAJk koalizio-kide duen EAren barruan. Ibarretxek erreferenduma egiteko biolentzia desagertzea ezinbesteko baldintza dela berretsi ostean bildu ginen Gipuzkoako ahaldun nagusiarekin.

“INDARKERIA DAGOEN BITARTEAN EZ DA KONTSULTARIK IZANGO”

Datozen udal hauteskundee-tan Donostiako udaletxerako alkate hautagaia zara EAJ-ren aldetik. Zeri erantzuten dio EAJk Roman Sudupe aurkeztu izanak?

Dirudienaz EAJk apustu serioa egin nahi du Donostiako alkatetza bereganatzeko. EAJk bere proiektua hiri honetan txertatu nahi du politika soziala hobegotzeko eta nire kandidatura ona izan daiteke Odon Elorza alkatetzatik kentzeko.

■ **Ahaldun nagusia izateari utziko diozu. Ahaldun eta alkate izan gabe geldi zaitzake.**

Politikan politika egiteko nago ez eserleku bat betetzeko. Politikoak gure jarlekuari torlojuez lotuak gaudela esaten

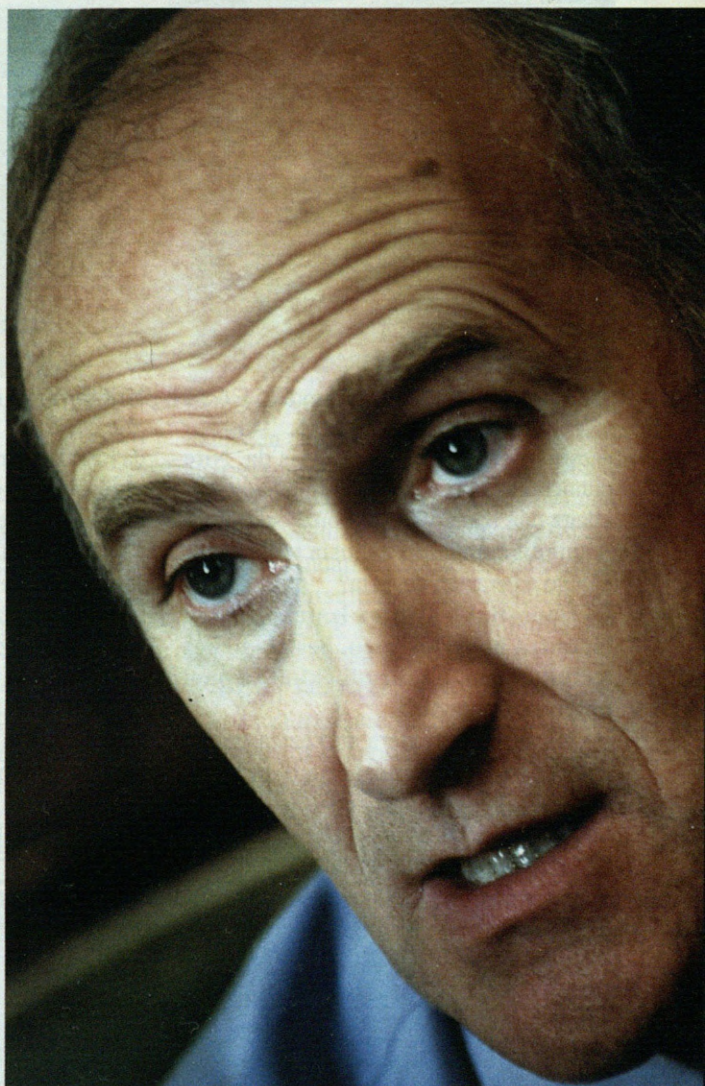
□ **“Politikan politika egiteko nago, ez eserleku bat betetzeko. Zinegotzia izaten jarraitzeko eta ahaldun nagusia ez izateko arriskua onartzen dut”**

da askotan. Badirudi kasu honetan ez dela uste hori aplikatzen, zinegotzia izaten jarraitzeko eta ahaldun nagusia ez izateko arriskua onartzen dut. Hogeita bat urterekin iraultzailea sentitzen nuen nire burua. Gaur egun, orduan neukan iraultzaile nahi haren odol tanta bat gelditzea eta orduko espiritu hura mantentzea eskatzen diot nire buruari, gure politika egiteko era eta bizimodua bideratzeko nahi hura mantendu nahi nuke. Nire erosotasun eta estatus pertsonalaz gain beste balore batzuk ere badauzkadala uste dut eta balore horiei

lehentasuna ematen diet oraindik ere.

■ **Ahaldun nagusia zara EAJ-EAren arteko koalizio-gobernuari esker. EAJ harriduraz hartu du alkaterako zure izendapena. Donostiarra ez zarela kritikatzen du izendapena, besteak beste.**

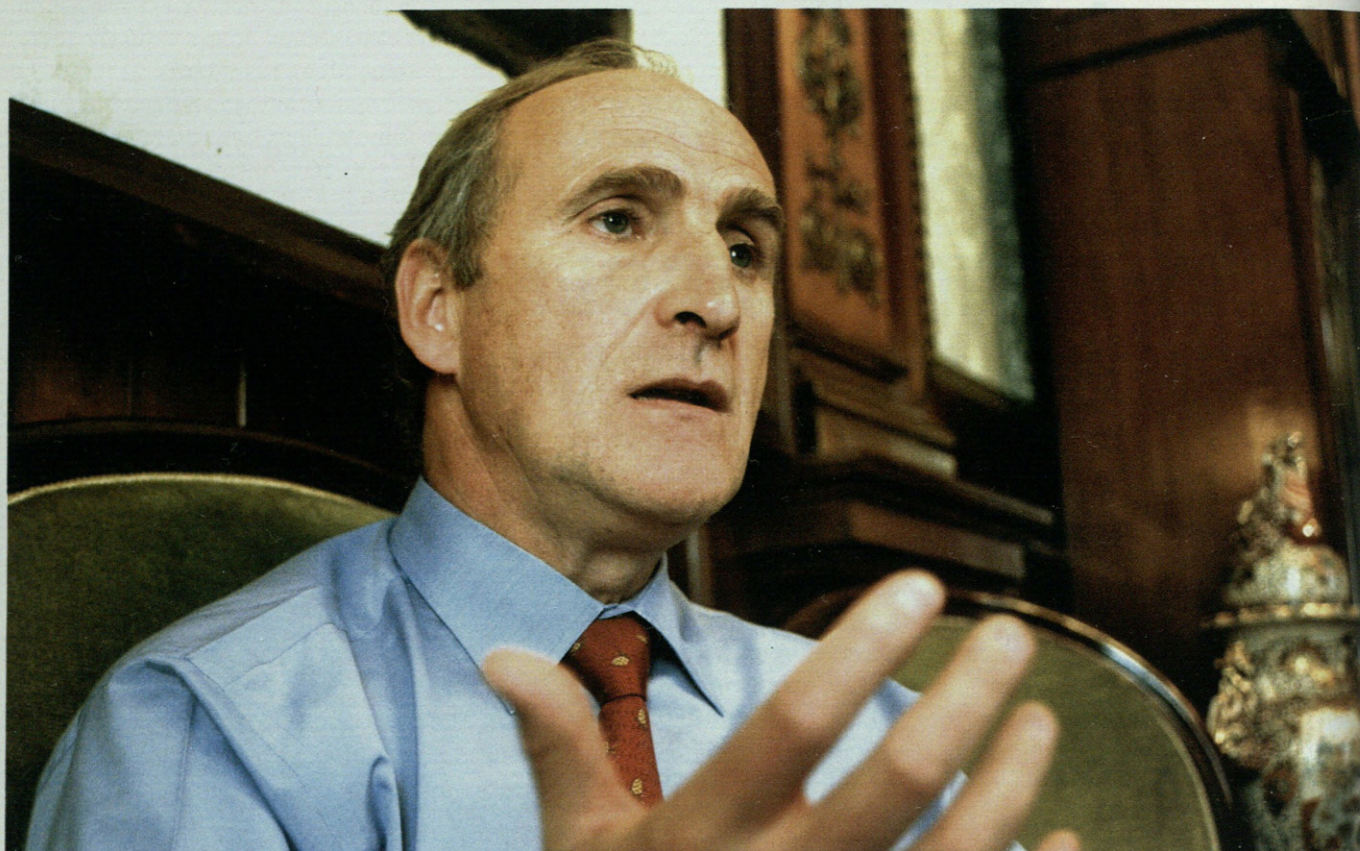
Donostiar izaera hiriarren eremura mugatzea oso zaharkitua da gaur egun, kontzeptu hori berrikusi beharko litzateke. Gipuzkoa bera hiria dela entzuna dut mutil koskorra nintzenetik. Donostia Gipuzkoaren erdigunea da, garrantzitsua, jakina. Niri, berriz, hiri honen auzo batean jaiotzea tokatu zait nolabait, Azkoitian, eta ez hiriaren erdian. Donostiak gero eta harreman sakonagoak ditu Gipuzkoarekin, eta gainera, harreman horiek sakondu beharra dauka. Esate baterako, Donostiak ez ditu bere zerbitzuak hirian bertan antolatzen edota bertara mugatzen: Donostiako aireportua Hondarribian dago. Urak nondik hartzen ditu? Zaborrak non botatzen ditu? Kursala zer da Donostiarena edo Donostian kokatuta dagoen gipuzkoarren azpiegitura kulturala al da? Orfeoia Donostiarra eta Donostiako Realak zer dira? Izenez

RUBEN PLAZA

■ **“Ibarretxeren proposamena esaten dugu, baina Eusko Jaurlaritzaren proposamen instituzionala da. Proposamen honetan, baldin eta indarkeria bukatuta ez badago, ez dela kontsultarik izango idatzia da”.**

donostiarrak baina praktikan Gipuzkoar guztiona da. Orduan, donostiarraren kontzeptu hori horrela erabiltzea, oso ikuspegi

■ “Gipuzkoako Foru Aldundiko EA nire planteamenduarekin bat dator, eta gainera, hori berretsi du ohar baten bidez”.

atzerakoia, zaharkitua eta itxia da. Nire puntu ahula hori bakarrik baldin bada, oso alkate ona izango naiz. Gipuzkoako Foru Aldundiko ahaldua nagusia izateak ere nahiko adierazten du, ezta?

■ **Donostiako alkatea izateko EAren laguntza beharko duzu, bestela nekez lortuko duzu. Ez dirudi ekimena ongi bideratu duzuenik.**

Nik EArekin batera aurkeztea espero dut eta hau guztia huskeria bat izatea, bidean galduz joango den huskeria horietako bat.

■ **Hasiera batean ez zarete ados jarri, ordea. EAJ eta EAren arteko harreman ahulen adierazgarri ote?**

Ez da hori ere. EAK esaten zuen oraindik goizegi zela hautagaia aurkezteko. EAJk, berriz, ez du EAren erabakiaren zain egon nahi izan eta bere hautagaia aurkeztea erabaki zuen. Gainera, alderdi nagusia gu gara, baita Donostian ere.

■ **Diputazio eta udaletxeetarako akordio orokor bat lortzea espero al duzu?**

Berez, akordioa egon badago, baina elkarrekin joateko nahi hori mantentzen al

da? EAJk nahi hori agertu du beti. Koalizioa gauzatzen baldin bada, nahi hori dagoen seinale izango da.

■ **Donostian bakoitza bere aldetik joateak dezente zailduko luke zu zeu alkate ateratzea.**

Eragina izango luke. Joan den maiatzeko hauteskundeetako emaitzak ezagututa, guk koalizioan joan nahi dugu. Herriak eman zuen erantzuna mantentzeko eta ilusio horrekin jarraitzeko.

■ “ETAk Euskal Herri osoko lurraldetasuna gauzatzeko bere baldintza politikoak inposatu nahi ditu”

■ **Antza denez, aldi baterako akordioa bai, baina ezkontza finkorik ez dago EAJ eta EAren artean.**

Hemen, Diputazioan, oso ondo uztartuak ibili gara eta ondo ari gara lanean, ezereen arazorik ez dugu izan, nahi nuke nik ezkontza guztiak hemengo harremanen barruan gauzatuko balira, dibortzio gutxiago izango litzateke.

■ **Bestalde, Ibarretxeren proposamena hizpide. Lehendakariarekin izaniko**

azken bileraren ondoren, bere proposamenak “ETAren helburuekin hausten duela” eta “ez duela Espainiarekin hausten” adierazi zenuen. Hori al da zure ikuspuntua?

Bai, noski. Proposamenak ETArekin hausten du, ETAk bere politika inposatu nahi duelako; ETAk, bereziki, Euskal Herri osoko lurraldetasuna gauzatzeko bere baldintza politikoak inposatu nahi ditu. ETAk bere komunikatuetan hori

azaltzen du behin eta berriz, eta lehendakariaren proposamenak lurralde bakoitzak bere etorkizuna erabakitzeko gaitasuna duela dio. Ibarretxek ETAk proposatu eta inposatu nahi duenarekin

apurtu egiten du. Halaber, lehendakariak berea ez dela independentziaren proposamena dio, baizik eta Espainiako Estatuarekin, elkarren errespetatua, itun berri bat gauzatu nahi duela.

■ **Rafael Larreinak, EAKo antolakuntzarako idazkaria, Ibarretxeren proposamena eta Batzar Nagusietan politika orokorrari buruzko zuk eginiko diskurtsoa ez datozela bat, esan berri du.**

Eta nik, berriz, diskurtso hori eta nire

planteamendu politikoa osoa Ibarretxeren planteamenduarekin guztiz bat datozela diot. Gipuzkoako Foru Aldundiko EA nire planteamenduarekin bat dator, eta gainera, hori berretsi du ohar baten bidez.

■ **EAJko sektore batzuentzat eta EArentzat oro har, Gernikako Estatutua iruzur politikoa bihurtu da. Zuk, ordea, tresna baliagarritzat jotzen duzu. Posible al da oraingo marko juridikotik haratago doan beste bat gauzatzea, subiranotasun klabea, alegia?**

Lehenik, Estatutuari bere garrantzia aitortu behar zaio. Uste dut ez dugula behar adina azpimarratzen herri honentzako duen garrantzia. Nola egongo ginen gaur egun bere garaian eEstatutua onartu izan ez balitz? Estatuturik gabe ez genuke egungo aberastasuna eta krisi ekonomikoak gainditzeko izan dugun ahalmena. Nola izango genituzke ditugun zerbitzuak eta bizitzarako ongizate maila? Beraz, nola ukatu bere baliagarritasuna?

Hau esateaz gain, esan behar da ere, Madrileko botereak Estatutua hain tresna egokia ikusi duenez gero, berau mugatu duela. Madrilgo Gobernuari gehiegizkoa iruditzen zaio orain. Mugatu egin du eta hainbat gai, sozial mailakoak bereziki, ez du bideratu nahi, ez digu geureganatzen uzten: INEM, ikerketa plana, seguritate soziala edota prestakuntza iraunkorra, adibidez. Orduan, horiek horrela izanda, beraiek Estatutua haien nahierara erabili dute eta garai batean egindako ituna apurtu egin dute.

■ **PPkoek ere zuk esandakoa diote, EAJk ez duela ituna errespetatzen, alegia. Zuek eman omen diozue bizkarra Gernikako Estatutuari.**

Guk bizkarra eman? Estatutua noren-gatik dago hemen? PPengatik edo bere

garaiko HBrengatik? Estatutua beren garaiko EAJk, EEk eta PSEk eginiko apustuarengatik dago hemen.

■ **Baina hogeitahiru urte pasa dira eta zein da bidea? Alderdi horiek elkarrekin urra dezaketena? Ez dirudi oso egingarria.**

Lehenik errekuaperatu dezagun ituna. Itun hori itun hutsa izatearekin bukatu behar dugu, hau da, alde batek nahi duena egitearekin, Gernikako Estatutuarekin gertatu den bezala. Egin dezagun itun berri bat! Hori da Ibarretxek proposatzen duena. Lehendakariak oso markatua eta zehaztua

□ **“Ituna egiteko gaitasuna izateak erabakitze-ko gaitasuna dugula esan nahi du. Gure planteamendua ez dago independentzia politikoa lortzeko bidean, baina Ibarretxeren planak askatasunerako bidea irekitzen du”**

dauka bidea. Estatuarekin itun berri bat legearen barruan Estatutua osatzeko.

■ **Euskaldunok erabakitze gaitasunarekin?**

Begira, erabakitze gaitasuna izango ez bagenu, ez genuke ituna egiteko gaitasunik izango. Ituna egiteko gaitasuna izateak erabakitze gaitasuna dugula esan nahi du. Hori da gaurko planteamendua. Gure gaurko planteamendua ez dago independentzia politikoa lortzeko

bidean, baina Ibarretxeren planak askatasunerako bidea irekitzen du. Izan ere, independentzia lortzeko gizartearen gehiengoak independentziaren planteamendu politikoa bere egin behar du.

■ **Gaur gaurkoz, Eusko Legebiltzarren gehiengoak ez du Ibarretxeren plana sostengatzen.**

Aizu, pazientzia! Hemendik urte batera gauzak orain dauden bezala ez egotea espero dut, alderdi politikoa mugitu beharrean egotea baizik. Gizarteak alderdiei irtenbide bat eskatu die, gaur egun ezer egin gabe goiti behera goaz. Ibarretxeren plana proposamen bakarra da, oso tresna egokia da, eta beste alderdiek ere ekartzen ahal dizkiote beren ekarpenak. Proposamen honen bitartez elkarbizitza gauzatzeko testu bat hitzartu liteke lehenbizi, eta hortik aurrera bide politikoa urratu.

■ **Azkenik, Ibarretxeren planak Eusko Legebiltzarreko alderdien gehiengoaren babesa lortu ezean, biolentzia egotean ere galdeketa egiteko aukera ez dela baztertu behar esan du Arzalluzek.**

Gauza bat esango dizut: hemen ez gaude iritzi pertsonalen arabera politikoa egiteko. Alderdi politikoei eskuartearen daukaten testua ez da iritzi pertsonal bat. Ibarretxeren proposamena esaten dugu, baina Eusko Jaurlaritzaren proposamen instituzionala da. Proposamen horretan, baldin eta indarkeria bukatuta ez badago ez dela kontsultarik izango idatzia da. Lehendakariak Jaurlaritzaren burua den aldetik hitz egiten du, baina kontua ez da honek zer pentsatzen duen edo beste hark. Hemen proposamenak diotenak balio du, eta oraingoz proposamena hiru alderdiek sostengatzen dute ●

◆ MIKEL ASURMENDI

www.kaiexo.com

Terrorismo bakteriologiko eta kimikoaren izua hedatu da lehen munduko gizarteetan 2001eko irailaren ondoren. Baina bioteknologiak urteotan hartu duen abiadura ikusita, potentzia handiek dauzkate zientziaren aurrerapenak arma kontrolaezin bihurtzeko aukera gehien. Eta Gurutze Gorriak gizatasunerako dei larria egin die denei.

MUGARIK GABEKO SARRASKIA DAKARTE ARMA BIOLOGIKOEK

■ AEBetako Sandia National Laboratories-eko Mark Tucker ikertzailea, esku batean Antrax pozoitsua eta bestean horren kontra aztertu duten antidotoa dituela.

Gurutze Gorriaren Nazioarteko Batzordeak "Bioteknologia, armak eta gizadia" izeneko dei serioa plazaratu berri du irail bukaeran. Erakundearen lehendakari Jakob Kellenberger-ek iritzi publikoaren aurrean argi gorria piztu nahi izan du horrela, oso denbora laburrean arrisku militar eta humanitario nagusia bilakatzeko ari den gai honen inguruan.

Joan den irailean bi eguneko biltzarra

antolatu zuen Suitzako Montreux hirian Gurutze Gorriak. Hor urrats bat egin nahi zuen iaz Genevan nozitutako porrotaren ondoren, azaro honetan berriro Genevan egingo den ahaleginaren aurrean. Baina gauzak zail daude nonbait.

1972an arma biologikoen gainean konbentzio bat sinatu zuten hainbat estatuk, baina geroztik hori akordioetan ezin dute mamitu. Bioteknologiaren eta kimikaren aurrerapenak mugatzeko hesi bakarra

1925ean Genevan onartutako protokoloa da oraindik: "Jendearen pozoiketa eta gaitzak nahitara hedatzea" debekatzen ditu arautegi zaharkitu hark. Baina azken urteotan bioteknologiak hartu duen abiadurak gero eta hurbilagokoa egiten du aurrerapen hauek gerra eta gizakien suntsiketak erabiltzeko arriskua.

HILKOR, MERKE, DETEKTAGAI-TZAK. Herritar asko oraindik asaldatuta

dago Moskun urri hondarrean gertatuarekin. Gerrillari txetxeniarek bahitutako Budovska antzokian sartzeko arma kimiko bat erabili zuten agintari errusiarrek (150 bat lagun hilaz). Eta XX. mende osoan hain ugari erabili diren gas horietako bat zen... Gerra biologikoarekin iragartzen zaizkigun txikizioak beste larritasun maila batekoak gerta daitezke, jadanik gertatzen ari ez badira.

Gurutze Gorriak "Biotechnology, Weapons and Humanity" ("Bioteknologia, Armak eta Gizadia") izeneko laburpenean dioenez, "bioteknologiaren iraultzak berekin ekar dezake arma biologikoak garatu eta gatazka armatuetan erabiltzea bezala zibilen artean terrorea hedatzeko usatzea ere. Gaixotasunak nahitara barreiatzeko eta gorputz funtzioak inork jakin gabe aldarazteko ahalmena gero eta errazago, hilkorrago, merkeago eta detektagaitzago bihurtzeko".

Hizkera zuhur eta diplomatikoan (akordioak lortu nahi ditu Gurutze Gorriak, eta barkatu beharko diogu egiak gordinegi ez esatea) "gerta daiteke" esaten dena jadanik gertatua dela edo gertatzeko zorian dela pentsa dezakegu, gerraren logikak nola funtzionatzen duen dakigun herritarrok. Eta bioteknologiak desmasiak egiteko aukera asko eskaintzen ditu

Hasteko, jadanik ezagutzen ditugun gerra agenteak manipulatu eta erabilerrazagoak bihurtu dira. Antraxa, esate baterako, aspalditik ezagutzen da arma gisa erabiltzeko gaitz bezala, baina orain antibiotikoen aurrean gogorrago bihurtzeko modua dago. Egunero gure bizitzan gainean ditugun mikrobioak arriskutsu bihurtu ditzakegu, *Escherichia Coli* adibidez. Eta txertoak ere manipulatu ditzakegu: errazena, gure aldeko populazioari bakarrik banatuz txerto egokia; baina txerto "txukunetan" ere sartu ditzakegu gai arriskutsuak, populazio batek nozitu ditzan. 1980an horrelako programa bat jarri zuen martxan Hegoafrikan Apartheidaren gobernuak, beltzen artean ugalkortasuna jaisteko, nahiz eta zorionez produkzio eta hedatze faseetara iritsi ez ziren.

BIRUSAK HIL EZ BAINA SORTU.

Bioteknologian hainbeste lan eta esperimentazio egiten denez, posible da ikerlariren nahiaren kontrako ondorioak ere ateratzea. Esperimentazioetan sortzen den asmo oneko informazio asko, txarkeriaz erabil lezake beste batek. Eta are okerragoa da gaitzak era kontrolaezinean hedatzeko lituzketen "istripuak" eragiteko posibilitatea.

Azken urteotan, gainera, urrats azkar eta inportanteak eman dira bioteknologian. 2002ko uztailan zientifikoek poliomeliti-

■ Ebola birus hilgarriak jotako gaixoak Ugandan. Hau da militarrek metatuta daukaten gaitzetako bat.

saren birusa artifizialki sortzea lortu zuten, horretarako Interneten zegoen informazioa erabiliz. Birus artifiziala animalietan frogatu eta gaitza eragin zuen. Bi urte joan dira gizakiak lehen birusa sortu zuenetik, eta segurua da jadanik beste askoren sorrera bidean dela. Eta pentsatu behar da, aski

□ Gero eta errazagoa, hilkorragoa, merkeagoa eta detektagaitzagoa da gaitzak nahitara barreiatu eta gorputz funtzioak aldarazteko ahalmena

informazio eskaini digun ezein birus ezin-go dugula betiko suntsituzat jo gehiago.

Birus ezagunak eta beren ondorioak detektatu ditzakegun bezala, badira batzuk detektatzen zailak eta biktimak aztertuz frogatu ezin direnak. "Bioerregulatzaileak" gorputzean era naturalean funtzionatzen duten gaiak dira, eta horien kontzentrazioak aldatuz gero, gizakiaren jokabidea, konorte maila, ugalkortasuna eta baita tenperatura ere aldatu ditzakegu. Zientziak asmo onez sortutako gai bat (lasaigarri hobeak lortzeko, adibidez) arma beldurgarri bihurtzeko.

Arma genetikoak berriz, jada ez dira zientzia-fikzioa. Hala azaldu dute "Lancet" eta beste hainbat aldizkari zientifikotan plazaratutako azterketek. Aditu batzuen ustez, gaurko ez bada bihar goizerako da arraza edo nortasun genetiko jakin bateko taldeei zuzenki bideratutako armak (mikrobio, pozo, elementu kimiko edo biologiko) produzitzeko ahalmena.

Eta azkenik, giza taldeen nekazaritzan edo azpiegiturretan eragiteko posibilitatea dago. Estatu Batuetan 2001eko irailaren 11ren ondoren gai honetaz argitaratu direnak ezagutzea merezi du: atzerriko terroristek AEBetako nekazaritzan zein erraz egingo lituzketen sarraskiak erakusten dute azterketa batek baino gehiagok. Logika azpikoz gain ipinita, armada sendo batek bizibide bakarra nekazaritzan duen edozein giza talde nola suntsitu dezakeen ere aztertuta dagoela ikus daiteke.

ZUHURRAK ETA ASTAKIRTENAK.

Munduko estatu batzuk "zuhurrak" dira (onak; nahi bada) eta "astakirte-

nak" besteak (gaiztoak). Banaketa honetan ados zeuden Clinton eta Bush, eta bata bezain gaiztoa izan da bestea arma biologikoei mugak jartzeko ahaleginen aurrean.

AEBetako gobernuak 1.500 milioi dolar eskaini behar zituen bere lurraldea gerra biologikoaren arriskutik babesteko ahaleginean, 2001eko irailaren 11z geroztik sortutako psikosiaren barruan. Eta ordainetan, arma biologikoen edozein kontrol ganorazko bermatzeko bide hori ixten saiatu da. Gurutze Gorriak iazko abenduan

honetaz prestatutako Biltzarra ia porrote-raino eramana.

Ez da AEBen kontua bakarrik. Lehen munduko farmazia eta bioteknologia industria osoa dago tartean. Une honetan hazkunde handiena eta etekin mamitsuak eskaintzen dituzten industriak. Azaro honetan Genevatik abisatuko digute ea zuhurtzia pittin bat iritsi zaien ala "zuhurrak" dauden erotuen.

◆ PELLO ZUBIRIA

<http://www.argia.com/nethurbil> helbidean, gai honi buruzko Interneteko loturak aurkituko dituzu.

Oraintsu egin dute Bilbon Interneti eta negozioei buruzko "E-Business Global Conference" izeneko kongresua. Bilkuran, Interneten negozioak egiteko modu onenak eta baliabide horrek izan ditzakeen etekinak azaltzen ahalegindu dira.

INTERNET BEHARREZKOA DA MERKATUAN KONKURRITZEKO

Internetek aukera handiak ematen dizkie enpresei, eta negozio etekintsuak egiteko tresna da. Laburbilduz, horixe izan daiteke E-Business Global Conference Kongresuko mezu nagusia. Esan bezala, bilkura hori egunotan egin dute Bilbon, aditu ospetsuak bertaratu dira azalpenak ematera (nazioartean izen handia duten batzuk, besteak beste), eta enpresetako nahiz instituzioetako ordezkari ugari hartu du parte. Kongresu horren antolaketan, SPRI Industri Sustapen eta Birmoldaketarako Sozietateak eta SEDISI Informazioaren Teknologiako Enpresen Elkarteak hartu dute esku, eta, oroz gainetik, Internetek negozioak sortzeko eta negozioetan konkurritzeko ematen dituen aukerak erakustea eta bide horiek sustatzea izan dute xede.

■ Goian David Boronat hizlaria Euskaldunan egindako kongresuan. Behean Javier Sainz hizlaria, Iber2net enpresako zuzendaria.

Kongresu hori zeinen garrantzizkoa izan den frogatzeko, aski da ondoko bi aditu hauen izena ematea: Jonas Ridderstråle (aholkularia, irakaslea, enpresen aholkularia, "Funky Bussiness: Talent makes capital dance" liburuaren egilea eta negozioetako guru europarretako bat) eta Janine Warne (aholkularia Miamin eta Mexikon eta katedratikoa). Lehenak hitzaldiaren hasiera-hasieran bota zuen bere mezu nagusia. Bere ustez, enpresek ezinbestekoa dute negozioak Interneten bidez egitea, baldin atzean eta merkatutik kanpo gelditu nahi ez badute. Adituaren aburuz, Interneten eragina benetakoa eta saihestezina da, eta ezin da merkatuan konkurritu tresna hori gabe, zeren gauzak ez dira galgatu jendeak ulertzeko beta izan dezan edo mementoko argazki bat har dezan. Ridderstråle-k mundua hiru indar boteretsuk inguratzen dutela aitortu zuen: talentuak, prestakuntzak eta loturak. Adierazi zuenez, "aurrera egiteko enpre-

■ SPRI erakundeak 20 urte baino gehiago eman ditu euskal industria sustatzen eta birmoldatzen

Eusko Jaurlaritzak 1981ean sortu zuen SPRI Industri Sustapen eta Birmoldaketarako Sozietatea, EAEko hiru probintzien garapeneko agentzia, euskal sare industrialari laguntzeko eta zerbitzuak emateko. Irakurleak gogoan izango duen moduan, krisi izugarria izan zuen EAEko industriak 80ko hamarkadan. Orduan, hainbat sektoreri egokitu zitzaion birmoldatu beharra, hala nola, ondasuneko ekipamenduak ekoiztekoari, ontzizintzakoari, siderurgi-koari, etxetresna elektrikoari, makina-erremintarenari eta abar, eta, hain zuzen ere, testuinguru larri hartan sortu zuten SPRI erakundeak. Hainbat gorabehera pasatuta bada ere, behar eta garai berriei erantzuteko moduan aurkitzen da SPRI hogeitau urte baino gehiago igaro ondoren. Sozietate horren bilakaera aztertzeke eta bere alde onak eta txarrak ikusteko, ona da erakundeak zer buru izan dituen eta zer egoera ekonomikori aurre egin behar izan dien aztertzea. Bai hasieran, bai orain, Industria-ko Sailaren gestioa izan da beti SPRI sozietatea. Sailburuak, ordea, ez dira beti alderdi berekoak izan. Lehenbiziko urteetan, krisi industrial larria zen garaian, PSOE alderdiaren esku egon zen saila. Duela urte batzuetatik hona, ordea, ekonomia saneatuagoa izan den garaian, EAJ alderdiak kudeatu izan du departamentu hori.

Gaur egun, beste hainbat sozietateren buru da SPRI, eta barruko era-

kunde horiek enpresa-proiektua osatzeko ideia sortzen dene-
tik inplementatu arteko behar guztiei erantzutea dute beteki-
zun. Horrez gainera, SPRI sozietateak beste hainbat zerbitzu
ere ematen ditu: informazioko teknologiak eskura ditzaten,
tresnak jartzen dizkie enpresei, beren proiektuak kanpora edo
nazioartera ateratzen laguntzen die, eta abar. Bestalde, sekto-
rea kontuan izanik, beren jardura industrialerako leku ego-
kian kokatzen laguntzen die. Horretarako, arrisku-kapitaleko
funtzen formula baliatzen du, proiektu berriak eta strategi-
koak gara daitezten.

Aldian aldiko politika industrialaren arabera ezartzen
dituzte sozietatearen lehentasunak, eta lehentasunen arabera
zehazten dute sozietatearen egitura operatiboa. Nolanahi ere,
erakunde horrek euskal PYMEen zerbitzura egiten du lan,
batik bat. Gaurko beharrak, jakina, ez dira SPRI jaio zeneko-
ak, hots, 80ko hamarkadakoak. Oraingo aldian, enpresen
berrikuntza eta haiek nazioartean, garapen industrialean
nahiz informazioaren gizartean txertatzea ditu eginkizun
Eusko Jaurlaritzako sozietate horrek. Lehen esan bezala,
SPRI talde bat da gaur egun, EAJko Industria, Merkataritza
eta Turismoa Sailaren esku dago, Araban, Bizkaian eta
Gipuzkoan dauzka taldeko sozietateak eta 150 bat laguneko
multzoa dauka zerbitzuak emateko. Lau area operatiboko
antolamendua du egungo egunean: informazioaren gizarte-
ren area, enpresak garatzeko area, nazioartekotzeko area eta

estrategia teknologiko
bateratuko area. Eta, hain
zuzen, informazioaren
gizarteko areak antolatu
du Bilboko kongresu
izan berria. Izan ere, area
horren misio nagusia da
informazioaren eta tele-
komunikazioen arloko
teknologia berrien erabi-
lera bultzatzea, dela
enpresetan, dela admi-
nistrazioetan, dela gizar-
tean (gizarteko banako-
ak).

SPRI taldea lau era-
tako sozietateek osatzen
dute: Sprilur sozietateak,
zeini lur industrial ego-
kiak eskaintzea baitago-

kio, parke teknologikoe-
k (bat EAEko lurralde bakoitzean:
Zamudiokoa Bizkaian, Miramongoa Gipuzkoan eta Miñano-
koa Araban), Arrisku Kapitalaren Sozietateak, zeinek enpre-
sa-proiektuetan eta betiere parte-hartze minoritarioan jartzen
diren funts aldi batekoak administratzen baititu, eta berrikun-
tzaren eta enpresen zentroak, zeintzuek enpresa-proiektuak
sortzeko eta garatzeko prozesuan laguntzen baitute, hari-
k eta egitasmoa ondu arte. Horrelako lau zentro daude Euskal
Autonomia Erkidegoan: bi Gipuzkoan (Bic Berrilan eta Ceia
Saiolan), bat Bizkaian (Cedemi) eta bat Araban (Ceia) ●

■ SPRIk Poloniari buruz antolatutako jardunaldiak.

*sek beharrezkoa dute talentua kontrola-
tzen ikastea eta bezero berriak sortzea.
Enpresak konturatu dira honezkero etor-
kizuna ez dutela beraien aurrean, barnean
baizik”.*

Janine Warner andreak, berriz, bere

iritziz gaurko enpresak aldatzeko balio
duten estrategia inteligenteak eta berritzaile-
ak azaldu zituen. Gaiaren barruan,
enpresan edo negozioan Internet behar
bezala erabiltzeko bost modu eman zituen
jakitera.

MERKATARITZA ELEKTRONIKOA ETA SEGURTASUNA.

Bilboko kongresuan, ia hogeitau adituk aztertu dituzte
Internetekin eta enpresen negozioekin
ikuskizun duten alderdi guztiak. Hango
esan eta ekarpen oro jasotzeko lekuri ez

■ "E-Business Global Conference"-ren ardatz nagusia enpresek Interneti atera diezaizaketen etekina izan da.

dugunez gero, ponentzia interesgarrienen alderdi batzuen laburpena egingo dugu ondoko lerroetan.

Segurtasuna funtsezkoa da merkataritza elektronikoa. Alde horretatik, Carmen Carnero andrea, Servired/Sermerpa, Visa España, eta Semp enpresa-taldeko zuzendariorde nagusia - esperientzia handiko enpresaburua -, Interneteko banku-txartelaren bidezko transakzioen segurtasuneko alderdi nagusiez mintzatu zen, zein konfidentzialtasuna, integritatea eta autentifikazioa baitira. Azalpenaren barruan, Espainiako Estatu-ko gaur egungo segurtasun-sistemak aipatu zituen. Eta, gai beraren harira, dela Espainiako Estatuan, dela European, dela mundu osoan, Visa eta Mastercard banku-txarteekin merkataritzan bermez pagatu ahal izateko, zer araudi dagoen indarrean eman zuen jakitera. Cornella jaunak, Factory, S.L. (Infonomia.com) enpresaren sortzailea, lehendakaria eta kontseilari ordezkaria denak, "Enpresa sarean" gaia jorratu zuen: Internetek enpresan zernolako inpaktua duen aztertut zuen. Eragin horri esker jada modu batera edo bestera sareari etekina ateratzaren dioten erakunde adibideak jarri zituen: ba omen dira merkatu-testak on-line egiten dituztenak, baita hornitzaileak sarean koordinatzen dituztenak eta konkurrentzia sistematikoki on-line obserbatzen dutenak ere. Javier Sainz, Iber2net enpresako zuzendaria eta Agromareko lehen-

dakaria, edukie buruz aritu zen, hain zuzen ere, bezero-hornitzaileen harremana edukien bizi-ziklo osoan gestioatzea posible egiten duten edukiak gestioatzeko sareko sistemez. Zioenez, sistema horiek edukiak sortzeko, publikatzeko eta eguneratzeko tresnak ematen dituzte, hainbat eratako jasotzaileei bidaltzeko modua optimizatzen dute eta

posible egiten dute edukien erabilera, onarpena eta efikazia aztertzea.

BBK-ko Gorka Otxandio koordina-

■ Ridderstråle adituaren iritziz, Internet errealtatea da, eta tresna hori gabe ezin da konkurriratu merkatuetan

tzaileak, berriz, Interneten bidezko ordainketekin edo mikroordainketekin zerikusia duten arazoez eta irtenbideez jardun zuen.

■ Urriaren 29ko hitzaldietako batean.

Egungo egunean zer aterabide dauden azaltzeaz gainera, epe motzera nahiz ertainera gauzak nondik jo dezaketen argitzen ere saiatu zen. Arlo horretan, garrantzi berezia eman zien PKI teknologiei, hau da, ziurtagiri digitalen azpiegiturari. Pedro Diaz jauna, Telefónica Publicidad e Información enpresako teknologia berrietako gerentea denak, TPI-Páginas Amarillas saileko bere esperientzia hartu zuen oin, enpresa tradizionalak Internet finkoa eta mobila ekonomian leku ona hartzeko nola aprobetxa ditzaketen azaltzeko.

DIRUA EMATEN DUTE INFORMAZIOAREN TEKNOLOGIEK.

Diru handia ematen dute informazioaren teknologiek. Espainiako estatuko 2001eko datu ofizialak argitaratu gabe daudenez, 2000. urteko balantzea aurkeztu zuen SEDISik kongresuan (jakina, sektore horretako euskal enpresen datuak ere Espainiako estatuko balantze nagusi horren barruan daude). Duela bi urte, 87.945 lagun enplegatzen

ziren sektorean, eta 15.427 milioi euro fakturatu zituzten guztira. Ehunekotan adierazita, 1999an baino %18,2 gehiago. Urte horretakoa beste errekor bat izan zen, eta apalxeago izan

arren, 2001ean ere zenbatekoak gora egin zuen susmoa dago. Datu horien garrantzia ebaluatze aldera, esan dezagun fakturazio-ko zifra horiek Espainiako Estatu-ko Barne Produktu Gordinarene %2,25 egiten dutela. Bestalde, eta zifra absolutuetan, totalaren %42,7ra murriztu zen Hardwarearen merkatuko pisu erlatiboa. Softwarearen merkatua, berriz, %17,2 hazi zen 1999. urtean, baina moteldu egin da harrezkero.

Merkatua geografikoki aztertuz gero, ikusten da Kanarietakoak ez beste autonomia erkidego guztiek 2 digituko igoerarekin itxi zutela urtea, eta Murtziak eta Andaluziak izan zutela hazkunde handiena. Sektoreka begiratuta, finantzetakoan erosketen bolumena nabarmentzen da: erosketen zuzenaren %33,2ra heldu da. Kanpoko merkataritzan ere urte ona gertatu zitzaion sektoreari. Zifra handitan adierazita, %18,6 igo ziren esportazioak, eta 1.769 milioi eurokoa izan zen totala. Inportazioak, berriz, 5.009,7 milioi eurotan gelditu ziren. Urtearen amaieran, beraz, 3.240 milioi euroko defizita atera zitzaizen balantze komertzialean.

■ DANIEL UDALAITZ

ARGIAren EGUTEGIA 2003

Euskaldunon almanaka

6€

- Eguneroko informazio erabilgarria.
- Hainbat gai, egunero irakurgai: umorea, euskal rocka, errezetak, natura, landareak, lasterkariak,...
- Eta patrikako egutegi txikia.

Eskura ezazu!

0,6 € Nafarroa Oinez 2003rentzat

ARGIAko 943 37 15 45 zenbakian, denda@argia.com helbidean
edo
ohiko salmenta puntuetan

Aurten bete dira 25 urte UZEI sortu zela. 25 urte luze eta oparo. Hutsetik hasi arren eman-korrak izan dira lexikografian, terminologian nahiz hiztegitigintzan eman dituzten fruituak. Oraingo honetan 25 urteko bidea berregin dugu orduko eta gaurko lan moldeak ezagutzeko.

NEURRIRA EGINDAKO HITZAK

■ Xanti Iruretagoiena eta Jabier Agirre UZEIko kideak erakundeak Donostian duen egoitzaren atarian.

Unibertsitate Zerbitzuetako Euskal Ikastetxeak (guztientzako ezagunagoa den UZEIk) 25 urte bete ditu aurten. Mende laurdena igaro da terminologi lanari ekin zion lehenengo euskal erakundea sortu zenetik.

1977an abiatu zen UZEI, euskara berritu eta mundu modernora egokitze asmoarekin. Azken batean euskara edo-

zein hiztunek edozein lan eremutan egokitasunez eta zehaztasunez erabiltzeko bidea irekitzea zen erakundeak sorreran izan zuen xedea. 1977an sortu zen erakundea eta pauso garrantzitsua izan zen euskal terminologiarentzat, baina, ezin da ahaztu 1986az geroztik eman den aurrerapausoa: erakundearen baitan Euskalterm terminologi zentroa sortu baitzen.

Urtebete geroago beste erabaki garrantzitsu bat hartu zuen UZEIk. 226/1987 Dekretuaren arabera eta berriazko lankidetzaren hitzarmena sinatuz, Eusko Jaurlaritzaren Babespeko Elkarte bihurtu zen hizkuntza plangintzako ikerlanean aritzeko.

1989. urtean Onura Publikoko aitopena eman zion Eusko Jaurlaritzak. Batek hizkuntzaren ikerketan eskaintzen dituen zerbitzuengatik eta bestetik Euskal Autonomia Erkidegoaren interes orokorra sustatzen duelako.

Euskara sailaren babeslea:

Emaiozu euskara

**Euskararen transmisioa
sustatzeko kanpaina**

KANPOKO PREMIETARA MOLDATUZ. 25 urteotan oparoa izan da erakundeak izandako bilakaera. Euskararen normalizazio linguistikoaren alde egin du UZEIk lan hasiera hasieratik. Nolabait

ELI COROSTEGI

■ UZEIko bulegoa Donostian.

ere hizkuntzaren erabilerekin zerikusia duten balio erantsiko zerbitzuak eskaini ditu. Bide luze honetan, kulturatik eta goi mailako zientzietatik sortzen diren eta etorkizunean sortuko diren premietara euskara moldatu eta egokitu ahal izateko euskararen ikerketan, normalizazioan eta hedapenean diharduten erakunde publiko nahiz pribatuekin aritu da lanean.

Euskararen barruan erabilera berezi-tarako hizkeren finkapena eta hedapena sustatzeaz arduratu da UZEI. Horretarako euskararekin zerikusia duten hiztegi eta lan terminologiko nahiz lexikografikoak egin dituzte, irizpide lexikografiko eta terminologiko batzuk finkatuz. Besteak beste, honako alorrak jorratu ditu: medikuntza, informatika, zuzenbidea, ekonomia, hizkuntzalaritza, musika eta psikologia.

Mende laurden honetan etengabe aritu dira euskal lexikoaren bilakaera aztertzen, ondoren euskararen corpusa osatzeko. Eta bide batez, hizkuntza naturala prozesatzeko proiektuetan parte hartu eta hizkuntzalaritza aplikatuaren arloan ikerketak bultzatu eta indartu nahi izan dituzte. Hizkuntzalaritzari aplikatutako ikerketa lerroen baitan difusio siste-

■ Hizkuntzen munduko ataria

UZEI erakundeak Interneten du ikusgai eta erabiltzeko moduan bere web orrialdea: www.uzei.org. Euskaraz, ingelesez, frantsesez nahiz gaztelaniaz, lau hizkuntza horietan nabigatu edota bilatu daiteke informazioa aipatu orrialdean.

Erakundeari buruzko informazio orokorra biltzen den atala aurki dezakegu bertan. UZEIren historia, bilakaera, egitekoak, xedeak... biltzen dira bertan. Ondoren erakundearen barruan dauden hiru azpiatal aurki ditzakegu: terminologia atala, lexikografia atala eta hiztegigintza atala. Atal bakoitzak berari dagozkion edukiak biltzen ditu, esaterako lexikografia atalak euskararen corpus estatistikoa biltzen du bere baitan. Batez ere alor bakoitzaren inguruan orain arte egin diren lanak daude aipagai.

Hiru azpiatalen ondoren, web orrialdean kontsultak on line egiteko

aukera dagoela ikus daiteke. Besteak beste, Euskalterm, Euskararen corpus estatistikoa, sinonimoen hiztegia edota Euskararen Datu-Base Lexikala kontsulta daitezke.

Atal nagusi hauetaz gain agenda, azken berriak eta hizkuntzalaritzarekin lotura duten estekak aurki ditzakegu. Agenda atalean, hizkuntza jardueren arloko munduko ekitaldien berri ematen da. Ondorioz, hizkuntzen inguruko interesa duen orok ikastaro, mintegi, hitzaldi eta abarren inguruan munduan dauden jardueren berri jakiteko aukera du.

Berriak atalean, hizkuntzen inguruan azkenaldian izan diren aldaketa, berrikuntza, ikerketa eta abarren berri ematen da. Estekak atalean berriaz, Euskal Herri nahiz nazioarte mailako kontsultak egiteko estekak aurki daitezke. Modu honetara, hizkuntzen munduko atari gehienekin lotura du guneak ●

ma modernoak lortuz. Horretarako, azken urteetan informatika eta telekomunikazioaren arloko teknologia berrietaz baliatu dira.

Hutsetik hasi baziren ere ikerketek aurrera egin duten bezala, oinarri batzuk finkatzen hasi ondoren, batetik Datubanku terminologikoa eta bestetik Datubase lexikografikoa osatu dituzte.

Aurrera begira, Eusko Jaurralitzako Hizkuntza Politikarekin egindako akordio baten babesean, Euskaltermeko zenbait arlo eguneratzeko lanak burutuko

dira aurtien. Horien artean Eraikuntza hiztegia eta lanbideak berrikusiko dira.

LANAREN BILAKAERA. Azken 25 urteotan euskal lexikografiak eta terminologiak izan duen bilakaera ezin da ukatu, baina lan moduek izan duten eboluzioa ere ez da makala izan. Hori adierazi digute behintzat UZEIko langileek.

Gaur egun euskal terminologia eta lexikografia nahiko errotuta badago ere, duela 25 urte ezer gutxi aurki zitekeen. *"Duela 25 urteko terminologiaren egoe-*

■ Ospakizunak

UZEIren 25. urteurrena dela eta, "Hizkuntza-corpusak. Oraina eta geroa" izeneko jardunaldiak egin dituzte urriaren 24 eta 25ean Donostian. Jardunaldian corpusaren inguruan lanean diharduten adituak bildu ziren, eta bertan gaur egun dauden hainbat corpusen berri eman eta etorkizuneko corpusak nolakoak izango diren eztabaidatzeko parada izan zen. Urteurrena ospatzeko aurrera begira egitasmo gehiago dauden arren, oraindik ez dago ezer zehaztuta ●

ra hizkuntzak berak zuen egoerarekin nahiko lotua ikusten dut. Premiak, noski, handiak ziren. Ezer gutxi baitzegoen artean, ez terminologian bakarrik, baita lexikografian ere", adierazi digu medikuntzako terminologian jarduten duen Jabier Agirrek.

Zientzien eta kulturaren alor espezifikoetan euskaraz egiteko bideak finkatzea zen langileen hasierako helburua. Espezialitateka egiten zuten hasieran lan, espezialista taldeak osatuz. "Alor bakoitzeko espezialistak lehenengo aldiz jarri behar izaten zituen euskaraz bere ikasketetan erdaraz ikasi eta erabiltzen zituen hitzak. Eta, noski, horretarako genituen baliabideak oraingoak baino urriagoak ziren", gaineratu digu eraikuntzako terminologian aritzen den Xanti Iruretagoienak.

Espezialistek beren lanean testuak erabiltzen zituzten hiztegiak baino gehiago. "Testu hustuketak eginez hasten

■ 25 urteetako uzta paperean.

ginen, alor bakoitzeko zerrendak osatzen. Eta nahasteak sortzen ziren askotan metodo horretatik. Alegia, orduan ez genuela hain zehatz asmatzen termino bat zer izan zitekeen definitzen. Termino bat eta hitz bat euskaraz esateko zuen

zailtasuna, edo finkatzeko gogoia, askotan nahasten ziren elkarrekin", gogoratzen du Iruretagoienak.

1977tik hona, lan egiteko modua asko aldatu dela baieztatu digute UZEIko langileek. "Ordenagailuekin lan egiten has-

■ Terminologia bankua

Euskararen banku terminologikoa da Euskalterm. Besteak beste, arrantza, zientzia, kirola, psikologia, ekonomia, justizia eta informatika moduko gaiei lotutako hitzen bilaketak egin daitezke bertan. Beraz, Euskaltermen eremu ezberdinetako hitzen definizioak, hitz horien arabera, sailkapenak eta euskaraz, gaztelaniaz, frantsesez eta ingelesez dituzten termino baliokideak ageri dira.

Termino baten inguruko bilaketa egin aurretik, termino hori zein hizkuntzatan bilatu nahi den definitu behar da. Ondoren, nolabait ere bilaketa murrizteko, termino hori zein

gairi lotuta bilatu nahi dugun adierazteko aukera eskaintzen du, gai bat edo gehiago izan baitaitezke.

Behin hizkuntza eta gaia definitu ondoren idatzitako terminoaren edo terminoen bilaketa egingo da; Euskaltermen barruan dauden hiztegi terminologiko, kanpo ekarpen, kontsulta fitxa edota Windows Ingurunea hiztegian.

Terminologia Bankuan dauden terminoei buruzko iradokizunak edo han aurkitzen ez diren terminoei buruzko kontsulta puntualak posta elektronikoz egin daitezke, euskalterm@uzei.com helbidean ●

□ Mende laurdenean etengabe aritu dira euskal lexikoaren bilakaera aztertzen, euskararen corpusa osatzeko

teak ekarri digun aldaketa izugarria izan da. Bestetik, 'hitz batek euskarazkoa izateko Iparraldeko eta Hegoaldeko euskaldunek ulertzeko modukoa izan behar du' irizpidea terminologiako irizpide nagusi bilakatu izanak ekarri digun aldaketa ere ikaragarria izan da", azaldu digu Xanti Iruretagoienak.

Jabier Agirrerren esanetan, orokorrean lan prozedurak gehiegi aldatu ez badira ere, kontsultarako erabil daitezkeen iturriak hasierakoak baino ugariagoak dira; bai idatzizko lanak, hiztegiak, testu liburuak, baina baita komunikabideen eragina ere hainbat arlotan, edota profesional euskaldunek eman dezaketen laguntza ere.

LEHEN ETA ORAIN. Hasiera hartan, testuak egiteko balioko luketen hitz zerrendak lantzen zituzten. Lana oraingoa baino zailagoa zen, eta askoz ere jende gehiagorekin lan egin behar izaten zuten. *"Zerrenda luzeegiak izaten ziren askotan eta ordenagailurik gabe lan egiten genuela kontuan hartu behar da. Zerrendak gainera proposamen gisa azaltzen ziren, behin-behineko izateko asmoarekin kaleratzen ziren, besterik ez zegoen lekuan balio zezaketelakoan",* adierazi digu Iruretagoienak.

Terminoak zer izan litekeen eta zer ez, askoz ere garbiago ikusten dute orain. Terminoak definitu egiten dute ahal den modurik zehatzenean. Bestalde, egun askoz ere garbiago dakite ordaineko termino gisa zer jar daitekeen eta zer ez. Horrek asko sinplifikatu die lana. Bestalde, euskaraz erabiltzeko dituzten iturriak ere gehiago dira gaur egun.

"Egun egiten diren lanak kanpoko eskari oso konkretu bati erantzunez planteatzen dira gehienetan. Aldaketa nabarmenena kodeekin egiten dugun lan sistematikoa da. Garai batean ez bezala, orain termino bakoitzak izaten du bere iturria zehatz jasota" azpimarratu nahi izan du Xanti Iruretagoienak ●

◆ AITZIBER SALABERRIA

Arturo Campion

Arturoren kaiera

FRANTZIAKO HEZKUNTZA EUSKARA SUSTATZEN

Frantziako Hezkuntza Ministerioak, Hautetsien Kontseiluarekin elkarlanean, euskarazko irakaskuntza sustatzeko kanpaina abiatu zuen joan den astelehenean. Datozen sei astetan 20.000 liburuxka banatuko dituzte irakaskuntza sareei buruzko informazioarekin.

EUSKALTZAINDIA ETA BILBO ZAHARRA

"Bilbo Zaharra Forum" ek (Bilbo Zaharra euskaltegiak antolatutako euskal literatura eta kulturaren topalekuak) eta Euskaltzaindiak hitzarmena sinatu dute berriki. Horri esker topalekuak egiteko Bilbo Zaharrak Euskaltzaindiaren Bilbo egoitza erabili ahalko du.

NAFARROAKO EUSKARA KONTSEILUAK FORU DEKRETUARI BAI

Nafarroako Euskara Kontseiluak euskararen erabilera administrazioan arautzeko foru dekretuari baiezkota eman zion iragan astean, Gobernuak izendatutako edo honen menpeko kontseilukideen oniritziari esker. Sanzek, gainera, datorren bileran NUPEko Euskararen Legearen proiektuak ere oniritzia jaso dezan nahi duela adierazi du. Euskaltzaindiak, Oinarriak-ek, Eusko Ikaskuntzak eta Ikastolek, aldiz, euskararentzat kaltegarri dela eta intolerantzia sustatzen duela salatu dute.

ARGAZKI PRESS

■ Nafarroako Euskararen Kontseilua.

IPARRALDEAN EUSKARAZ ARI DIRENENTZAT

Udako Euskal Unibertsitateak, Ipar Euskal Herrian euskaraz lan egiten duten irakasleentzat, goi mailako prestakuntza plangintza antolatu du lehenengoz. Hauxe izango da UEUren 2002-2003 ikasturteko berrikuntza nagusia. "Presta Hadi" deituriko ikastaro honetan, bertsolaritza, psikomotrizitatea, euskal jolasak eta musikoterapia landuko dituzte, besteak beste.

Urrea

■ Gasteizko Udalak eta Galtzagorri kultur elkarteak "Liburuen altxorra" izeneko proiektua abian jarri berri dute. Ekimen honen bidez euskarazko literaturara hurbildu nahi dituzte Gasteizko haurrak, horretarako bertako ikastetxeetan lan eginez.

■ "Le envío información sobre los últimos proyectos de la Fundación Aurtan Bai: Boga, el primer método de enseñanza de euskara por internet, y Hator, la ciudad vasca virtual". Hala dio erdara hutsez jaso dugun mezuak. Produktu hauek garatzea txalagarria da; modu horretan iragartzea, ulertezina.

Ikatza

Udazkenak koloreak adina aurpegi ditu zahartzaroak: gaurko gizartean zaharrei ematen zaien lekua, bizitzeko tokia eta modua aukeratu beharra, osasuna, pentsioak, miseria... Zahartzaroa, norberaren bizitzako etapa bat izatetik gizarteko kezka izatera pasa da, demografia datuek Europako gizarterik zaharrena bihurtuko garela dioten honetan.

GIZARTETIK ERRETIRATUAK

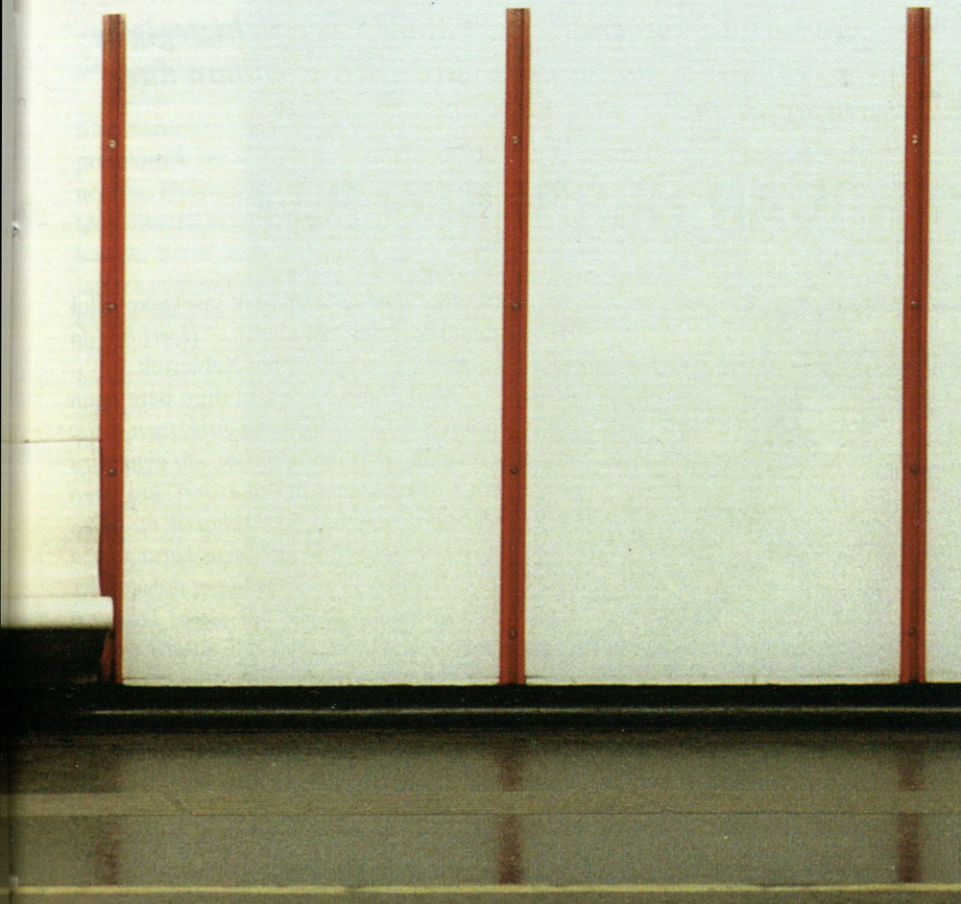
Gaurko gizartearen begietan, erretiroaren marra pasatzen dutenek utzi egiten diote ekonomikoki bere alea jartzeari, eta gastuak baino ez dituzte ekartzen: Espainiako Estatuan, 2000. urtean farmaziako gastuen %76 "xaharrek" eragin zuten, 6.010.121 euroko zuloa alegia, eta osasun gastuetan %46 kontsumitu zuten 65 urtez gorakoek. Halaxe diote Espainiako Geriatria eta Gerontologia Erakundearen datuek. Gastuak zentimoka ondo kontatuta daude beraz, estatistika txostenetan; baina oraindik zenbaki bihurtuta ikusteko dagoena da, zenbatekoa den erretiratuek gizarteari gehitzen dioten ondasuna. Izan ere, jubilatuak dira diruz

ordaintzen ez diren lanak egiten dituztenak; jubilatuak dira zerbitzuen sektorean gero eta lanpostu gehiago sorrarazten dituztenak, eta jubilatuak dira gaurko enpresei jakituriaren kapitala eskaini diezaieketenak, adinak eman dien esperientzia profesionala belaunaldi berriari transmititzen asmatzen bada.

IKUSI NAHI EZ DEN LANA.

Gizarteko "zaharren" taldean dauden guztiei aurpegi bera jartzen diegu: zimurra eta bere burua zaintzeko laguntza behar duena. Baina aurpegi estereotipatu hori ez dator bat errealitatearen ispilu aurrean: adinekoen %15 bakarrik da bizitzeko besteren zaintza behar

duena. Horrek esan nahi du, gainerako %85 burujabea dela, eta are gehiago, besteak zaintzeko lana hartzen duela. Gaur egun seme-alaba gehienek 30 urterekin egiten dute etxetik alde, eta orduan bilobak datoz. Gaurko langileei mantenua eman eta biharko langileak zaintzeak Barne Produktu Gordinari zenbateko ondasuna dakarkion ez dakigu zenbakitan, baina handia dela bai behintzat. Lan horri ez datorkio soldatarik Estatutik, baina geure mentalitatean ere ez da sartzen haur-zaintzaile bati ordainduko geniokeen soldata amonari ematea, edota igandeetan gurasoenean egindako bazkaria ordaintzea.

DANI BLANCO

ESPERIENTZIAREN KAPITALA.

Zaharren dohaina esperientzia dela beti esaten da. Baina "politikoki zuzena" den ideia horri praktikan ez zaio lekuri emanen. Behin 65 urte betez gero, bere lanaz hainbeste dakien horri doala etxera esaten zaio, doala eta bere esperientziako batailatxoak bilobei kontatzeko (telebista izorratzen den egunean), denbora-pasa. Zaharren jakituria profesionala gaur lanean ari den belaunaldiari transmititzeko zubiak eraikitzea da gizarte honen erronka. Ildo horretatik hasi dira sortzen, jada, enpresetarako aholkularitza erakundeak. Secor erakundea da adibideetako bat. Bertako enpresari erretiratuek orientazio eta aholkularitza zerbitzua eskaintzen diete, dohainik, diru arazoengatik asistentzia zerbitzuak kontratatu ezin dituzten enpresa txikiei.

Edadetuek gizarteari eman diezaioketen guztia ez da aprobetxatzen jakin orain arte, gizartean parte hartzeko aukerak ere ematen ez zaizkielako. Une honetan, edadetuek gizartean eskuartze-ko indartzen ari den modua, erakundee- tan biltzearena da. Nagusilan erakunde- dean, esaterako, lan boluntarioa egiten

dute, euren zerbitzua eskainiz zaintza pertsonala baina espezializatu gabea behar dutenei eta ordaindu ezin dutenei, baita haien familiei ere.

ZAHARREN ARAZOAK, GIZARTEAREN ARDURA.

Atzora arte familia eredu tradizionalak erantzuten zien etxeko zaharraren beharrei. Familia zen edadetuari mantenua, laguntza eta maitasuna ziurtatzen zizkion egitura. Atzoko familia eredu gaur ia desagertu egin da: EUSTATen datuen arabera, 1998an Euskal Autonomia Erkidegoan gehiago ziren pertsona bakarreko familiak (105.155), familia konposatuak baino (19.628). Eta hiru familiatatik bat seme-alabarik gabea zen. Familia eredu berriak sortzeaz gain, gaur egun emakumeak etxetik kanpora ere lan egiten du (lehen berari utzi zaio etxeko zaharrak zaintzearen ardura). Bestetik, bizi urteak luzatzearekin batera, luzatu egin dira laguntza beharreko urteak ere. Aldaketa hauek guztiek ekarri dute lehen familia tradizionalak zaharrekiko betetzen zituen ardurei gaur gizarteak erantzun behar izatea ●

ZAHAR HITZ ZUHUR HITZ

"Gustura eta pozik bizitzeko euren barruan errekurtsorik ez dutenentzat, adin guztiak dira txarrak; baina on guztiak bere baitan bilatzen dituenari, naturak dakarren ezer ezin zaio txarra iruditu".

Ciceron

"Arimako zimurrek gehiago zahartzen gaituzte aurpegikoek baino".

Michel Eyquem de la Montaigne

"Askok ez dituzte laurogei betetzen, denbora luzeegian saiatu direlako berrogei urtetan gelditzen"

Salvador Dali

"Gauza bat egiteko zaharregia naizela esaten didatenean, saiatzan naiz horixe berehala egiten".

Pablo Picasso

"Gazteak arauak ezagutzen ditu, baina zaharrak salbuespenak"

Olliver Wendell Holmes

"Zahartzaroak herentziaz jaso duguna lapurtzen digu, eta merezi duguna eman"

Gerald Brenan

"Inor ez da beste urte batera ez iristeko bezain zaharra, eta ezta ezin hil izateko bezain gaztea ere"

Fernando de Rojas

"Bizitzea samini gabe adin guztiak sentitzea da, heriotza datorren arte"

Maria Casares

Zaharren egoitzan bizitzea aukeratu zuten Ana Aramendik eta Xabier Gereño hizteigile eta idazle ezagunak. Euren esperientzia ezagutu asmotan joan gara BBK-k Bilbon duen zaharren egoitzara, eta goxo-goxo hartu gaituzte.

EGOITZA BARRUAN HERRI BIZI BAT

ALBERTO ELOSEGI

Ana eta Xabier, biak ere alarguntzean etorri ziren erresidentziara bizitzera, eta Ana eta Xabier, biak ere alarguntzean etorri ziren erresidentziara bizitzera, eta biak ere euren borondatez; gainera egoitza honetan ez dute onartzen bere borondatez ez datorrenik. Zergatik egin zuten aukera hau galdetuta, Xabierrek oso argi du: "Familia, ezkontideek eta euren seme-alabek osatzen dutela uste dut nik. Hor sartzen bada koinatu-koinata bat, edo aitagarreba-amagarrebak, edo anaiak... galdu egiten dute euren intimitatea. Neure semeek kalte hori ez egitea etorri egin nintzen. Horrela harremanak hobeak dira, bestela, beti eurekin biziz gero tira-bira gehiago daude, belau-naldi ezberdinakoa garenaz. Hobe da bakoitzak bere bizitza egitea".

Zahar-etxe honen funtzionamendua "hotel baten modukoa da", kontatu digutenez: nork bere logelako giltza du nahi duenean sartu eta ateratzeko, ordutegi

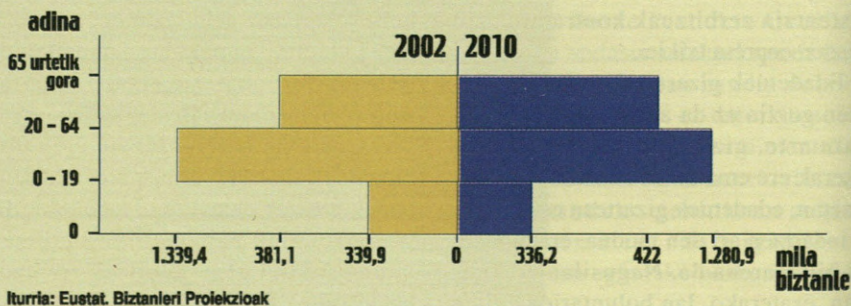
librea baitago. Gosaria logeletara igotzen diete, garbiketak langileek egiten dituzte, jantokian 5 menu aukeran... eta eraikin erraldoi honen barruan herri txiki bat dago: liburutegia, zine aretoa, ile-apaindegia, eliza txikia, "txoko" edo elkarte gastronomiko baten pareko gela, gimnasioa,

mediku kontsulta, bisitak jasotzeko saloi handiak (billar eta guzti)... "Herri bat da hau, bizia gainera", dio Xabierrek.

Anak halaxe kontatu digu bere egun arrunt bat: "Zazpitan jaikitzen naiz. Gosaldu, gero meza entzun, eta eguerdira arte libre. Bazkaltzera etorri, eta ohea egin edo harrikoa egin beharrik ez. Arratsaldean nahi duguna: batzuk karta jokoan aritzen dira. Ni ez, kartatan ez dakidalako, baina topatzen dut zer egin! Irakurri edo...". Xabierrek ere ez du alferrik galtzen uzten egun bakar bat ere: "Goizeko zazpi eta erdietan jaiki, eta liburutegira jaisten naiz. Bertan egunkariak aztertzen ditut, eta telebistako programazioak ikusi. Izan ere, zinema nik eramaten dut hemen; telebistatik filmak grabatu egiten ditut nire gelan, eta larunbata eta igande arratsalde guztietan zinean botatzen ditut. Urtean 130 emankizun daude, eta bideoteka bat sortu dut bostehun eta gehiago bideo-zintekin, hemengo publikoaren gustura". Gosaldu eta bere lehengo pisura joaten da Xabier; bertan bizi da bere semea. Hantxe du bere bulego eta liburutegia, eta idatzi egiten du. "Idazle izaten jarraitzen dut. Euskaraz eta gaztelaniaz idazten ditut antzerkiak, eta Espainia osora bidali. Radio Nacionalen elkarrizketa egin zidatenean, jubilatutako klubetako eta egoitzetako antzerki taldeei eskaini nizkien nire lanak,

EAEn - ko BIZTANLERIA 2002 ETA 2010 ean

Gero eta ume gutxiago jaiotzen da, eta gero eta urte gehiagoz bizitzen dira zaharrak. Euskal Autonomia Erkidegoan 38.000 pertsonak 85 urtetik gora dituzte gaur. 2010. urterako, adin horretakoak 55.000 izango direla kalkulatu da. Bi hamarkada barru, Euskal Herria izango da Europako gizarterik zaharrena.

eta eskatu dizkidate Valentziatik, Sevillatik, Kanarietatik... leku guztietatik”.

Zahar-etxean zinema jartzeko iniziativa Xabierrek hartu zuen bezala, beste proiekturik ere sortu da bertakoen ekimene-tatik. Orfeoia, esaterako, 40 ahots biltzen dituen edo antzerki taldea. Ekimen hauek, bizitzaren aurrean hartu duten jarrera erakusten dute, Xabierrek dotore esaten duen bezala: “Ezin gaitezke bidearen ertzean jausita geratu. Bizitzaren bidea ez da amaitzen erretiroan, bizitzak aurrera egiten du”. Hamabost egunean behin ekitaldi bereziak antolatzen dira areto nagusian. Urtean bederatzirteira egiten dituzte, eta jai egun berezietan ere festa. Urte hasierako jaialdia, gainera, orkestra eta xanpain eta guzti; “baina ez dezazula uste obreroaren xanpaina denik, e? Markakoa!”, ziurta dezake Anak.

Egoitzan psikologiako departamentu bat dago, lau kiderekin. Ikastaro asko antolatzen dituzte: memoria klaseak, eskulana, sukaldaritza ikastaroak... Medikuntza taldea ere bertan dute: bi sendagile eguneroko datoz (medikuntza orokorrekoa eta psikiatra), sendaketarako gela ere 24 orduz dago guardian, eta astean egun ezberdinetan gainerako espezialistak etortzen dira: okulistik, dentistik, podologoak...

Bertako langileekiko duten harremana halaxe deskribatzen du Anak: “Eurek ematen dizute dizi-plina, eta gainera maite zaituzte. Oso arretatsuak dira, puntual-puntual jartzen dituzte otorduak eta dena. Beraz, ezin diezu ezeren errurik egotzi, eta dizi-plina ematen dizu horrek”.

Beste belaunaldiekin harremanetan jartzeko zubiak ere asmatu dituzte. Egoitzaren alboan Miguel de Unamuno Kolegioa dago, Euskal Herriko Unibertsitatearena. Urtero Udaberriko Jaialdia antolatzen dute

■ Bizilekuak aukeran

✓ **Babestutako etxebizitzak:** edadetuari ostalua, mantenua eta asistentzia eskaintzen zaizkio, familiako bizimoduaren antzeko sistema batean.

✓ **Elkarbizitza unitateak:** dependentzia duten pertsonentzat prestatutako etxebizitzak dira. Hauen helburua, maila kognitiboa, funtzionala eta psikosoziala mantentzea da, eta horretarako eguneroko bizitzaren antolamenduan oinarritzen da.

✓ **Edadetuak hartzeko familiak:** familiok euren etxean hartzen dute edadetuak, kide bat gehiago izan dadin.

✓ **Zaharren egoitzak:** pertsona bakoitzari egokitutako asistentzia eskaintzen dute.

Nork bere etxean jarraitu ahal izateko laguntzak:

✓ **Etxean laguntza:** eguneroko lanak euren kasa egin ezin dituzten edadetuak, pertsona baten laguntza eskaintzen zaie euren etxean bertan.

✓ **Telealarma:** bakarrik bizi diren eta autonomia falta duten pertsonentzat da. Larrialdi kasuan, alarmari eman eta herri babesletza zerbitzuekin kontaktuan jarriko da zuzenean, eta haiek osasun zerbitzu edo zerbitzu sozialei abisu emango diete.

✓ **Belaunaldi arteko elkarbizitza programak:** gazte jendearen (gehienetan ikasleak) eta edadetuen arteko zubiak egiteko dira programa hauek.

✓ **"Arnastua" Programa:** dependentzia duten edadetuen familiei, atsedean egun batzuk errazteko asmoa du programa honek. Edadetuak, urtean 15 egun edo hilabetez egoitza batean egoteko aukera ematen du.

✓ **Eguneko zentroak:** bertan zaintzen dira egunean zehar, autonomiarik ez duten edo galtzeko zorian daudenak, eta euren etxeetan bizi direnak (familiarrekin edo bakarrik).

✓ **Jubilatu etxeak:** edadetuak asistentzia eskaintzeko eta denbora libreaz gozatzeko zentroak dira.

✓ **Gerontologia Zentroak:** dependentzia duten eta behar sozialak dituzten edadetuak arreta integral eta espezializatua eskaintzen zaie, eta familiei babesa ●

egoitzan, eta eszenatokian, denboraren erdia ikasleentzat da, eta beste erdia zaharren egoitzakoentzat. Santa Ageda egunean berriz, egoitzako abesbatza joaten da unibertsitarioengana. Inauterietan mozorro dantzaldia egiten dute, bi belaunaldiak elkartuta.

Zentro pribatua da, BBKrena. Bertan sartzeko urteko errenta aitortpena hartzen

dute kontuan: gutxieneko kopuru bat eduki behar duzu zure ondasunetan (gutxieneko hori egoitzak finkatzen du). Ondoren, kuotak bakoitzari egokitu egiten zaizkio: errenta aitortpenaren arabera, urteko sarrera garbietatik %75 egoitza ordaintzeko eman behar duzu. BBKren zentro honetan 367 ohe daude, denak beteak. Eskatera, berriz, 400 lagun inguruk egina du jada ●

Gasteiz	Donostia Tolosa Bergara	Donostia	Irun	Baiona	Bilbo	Iruñea
arriaga			bertso-hop		urretxindorra	xalbador
		ramos			herriak	
	bilintx			mattin		xalem

www.megadenda.com

Zure aukera musika eta liburutun

Zahartzaroaren aurkako hamaika pilula eta edabe magiko saltzen dira, baina horietako batek ere ez ditu lortu egoki planteatutako ariketa fisikoak dakartzan osasun onurak. Halaxe dio Jose Manuel Gonzalez Aramendik, Kirol Medikuntzan aditua denak.

"SOINKETA BEZALAKO PILULARIK EZ DAGO"

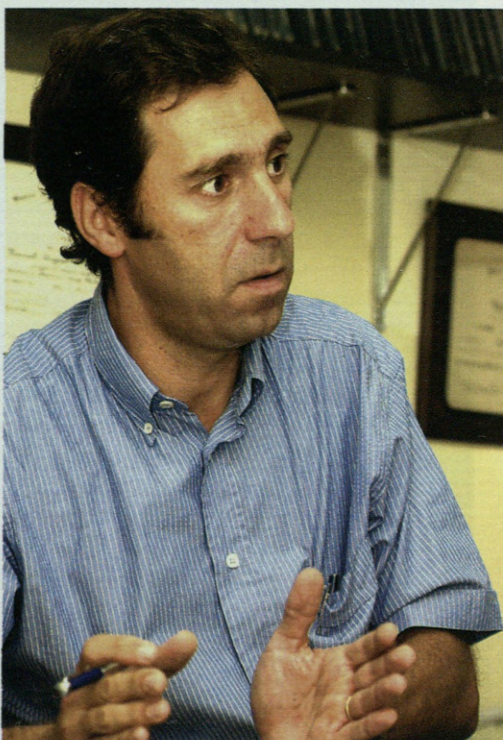
Zahartzaroko gaitz hauek, heriotza kausa direnak, badaude lotuta gure bizi estiloari?

Bai horixe. Gizakiak, espezie bezala sortu zenetik kasik atzora arte, ariketa fisikoan oinarritu du bere lana. Bat-batean, industrializazio ostean lana modu sedentarioan egitera pasa gara, baina lehen bezala edo gehiago jenez. Gaixotasunok desoreka horretatik sortzen dira. Minbizi asko elikadura okerragatik sortzen dira. Bularreko eta prostatak minbiziak, erlazonatuta daude aktibitate fisikoa ez egitearekin. Tabakoak birikako minbizia dakar, eta bihotzeko gaitzak tabakoarekin eta gantzarekin lotuta daude. Beraz, gure bizi estiloak asko markatzen ditu gaixotasun horiek. Orokorrean, bizi estilo osasuntsuek eragin handiagoa dute faktore genetikoek baino.

■ **Bizi urteak luzatzea lortu da. Orain kontua da urte horiek osasuntsu eta besteren etengabeko laguntzarik gabe bizi ahal izatea nola lortu. Ariketa fisikoak zerikusirik badu horretan?**

Bai, handia gainera. Adinarekin gutxitzen joaten da gure erresistentzia gaitasuna. Eta badago muga bat, behin hortik jaitziz gero erabat menpeko bihurtzen zarena, edozer egiteko beti laguntza behar duzuna. Prozesu natural honetan arrisku bat dago, sorgin-gurpilarena: bati kosta egiten bazaio zerbait egitea, askotan utzi egiten dio egiteari, eta ez egiteagatik orduan eta ahalmen gutxiago du gauza hori egiteko. Sorgin-gurpil horrek gainbeheraren prozesua izugarri azkartzen du.

Independentzia fisikoa ariketa fisikoarekin mantentzen da, eta ez dago beste pilula magikorik, ez liposukziorik! Frogatuta dago gainera: dependentziaren muga pasea zutenekin ikerlanak egin dituzte, eta ariketa fisikoen programen bidez, lortu dute muga baxu horretatik ateratzea jendea, eta gainera beste 8-10 urtean euren gaitasunak mantentzea!

ALBERTO ELOSEGI

Alde horretatik ere, gure presaren gizartean badago zer aldatu. Askotan, gure etxeko zaharrak egin behar duen lana geuk egiten dugu, denbora aurrezteagatik. Edo zaharren egoitzetan erizainek eramaten dituzte zaharrak alde batetik bestera. Eta ez gara jabetzen zer kalte

egiten digun: egiteko aukera eta laguntza eman behar zaie, eta ez gauzak euren ordezkari. Mantendu dezatela independentzia ahalik eta gehien, jada mantendu ezin den arte.

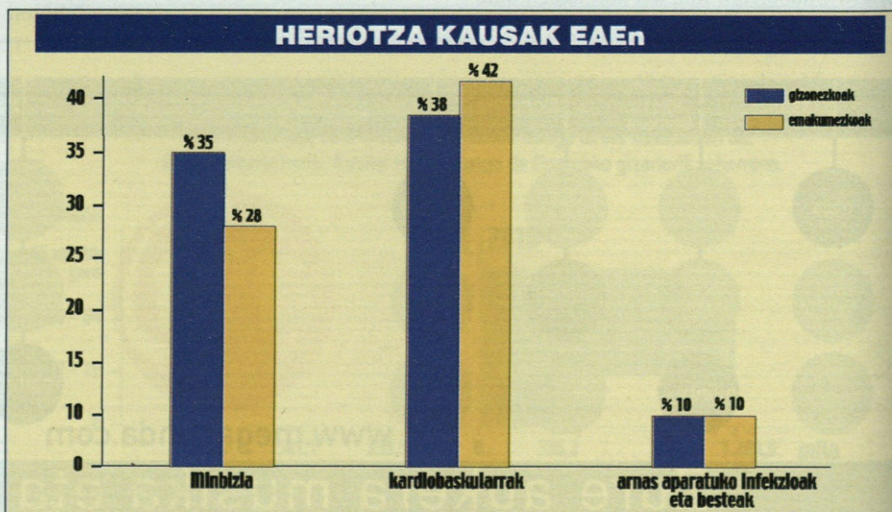
■ **Zein da osasunarentzat gomendatzen den ariketa fisiko minimoa?**

Gomendatzen den gutxieneako, ez du sakrifizioerik eskatzen: astean hiru egunetan, eta egunean 60 minutuz jardutea da kontua. Eta "ariketa fisiko"ren barruan jardun fisiko guztiak sartzen dira: estiramenduak, paseotxoak, edo etxeko lanak egitea.

Ez da asko egin behar dena, baina arazoa da pixkanaka AEBetako bizi estiloerantz goazela. AEBetan biztanleen %25 gizen larria da, eta eredu hartarantz goaz: zabor-jana jaten dugu eta telebistan jada ez dakit zenbat kate ditugun.

■ **Nola antolatu behar litzateke ariketa fisikoa gizarte mailan?**

Instituzio euskaldun bat behar dugu, gizarteko ariketa fisikoa ondo koordinatuko duena, bai herrietako kiroldegi, ikastetxe eta zahar-etxeen mailan. Kontua da oraindik zehazteke dugula, toki horietan nola planteatu behar den ariketa fisiko ahalik eta osasun hobekuntza handienak lortzeko. Estatu Batuetan halako programak badituzte, eta eredu hura hona egokitu behar dugu lehenbailehen.

Jesus Maria San Vicente Estonba, Donostia Ospitaleko Kardiologoa da. Osasunaren errezeta zaharra da: ariketa fisikoa, mentala eta autoestima lantzea, toxikoak baztertu eta fruta eta barazkiak jatea. Zahartzaroan hasten dira medikura bisitak ugaritzen.

"GAIXOARI ENTZUTEN IKASI BEHAR DUGU"

Euskal Herriko Osasun Sistema eredu da Europan. Medikuei dagokienez, nolakoa da hemengo egoera?

Formazio geriatrikoaren aldetik herrenka gabiltza, eta aldiz gure gaixoen gehiengoa 65 urtetik gorakoa da. Medikuntza ikasketetan geriatriaz lau hilabetezko ikasgaia jarri dute, baina oraingoz oso MIR (Barneko Mediku Egoiliar) postu gutxi eskaintzen dira.

Osakidetzako ospitaleetako urteroko txostenean geriatra hitza ez duzu aurkituko, ezta Osakidetzako enplegu publikoaren eskaintzan ere. Zentro geriatrikoetan badira geriatrak, noski, eta geriatra bihurtu diren barneko medikuak ere bai. Kopuruz, ordea, behar adina ez. Bion artean oso lan ona egiten ari dira, baina oraindik espezialitatea gehiago sendotu behar da, katedra bat ezarri, sare publiko eta pribatuko ospitaleetan espezialitatea sartuz, beste espezialistekiko harremanak estutuz eta beste hainbat neurri hartuz.

■ **Zahartzaroak, beraz, beste trataera bat behar du medikuntza aldetik?**

Bai, gaixotasunek trataera berezi bat eskatzen dute zahartzaroan, oso giro berezitan azaltzen baitira: organo guztien gainbehera gertatzen ari denean eta beste hainbat gaixotasunen ondorioak agertzen direnean. Honek eragina du diagnostikotan, tratamenduan, gorputzeko erantzun-

nean, medikamentuen arteko erreakzioetan eta konplikazioetan. Gainera, gaixotasun bakoitzak modu ezberdin batean eragiten badio pertsona bakoitzari, zaharren kasuan gaixo batetik bestera dagoen ezberdintasuna askoz ere handiagoa da.

■ **Tratamenduak jartzerakotan zer dilema planteatzen zaizkio medikuari?**

Medikuon ekintzek eta botikek ondorio positiboekin batera konplikazioak sortarazteko arriskua dakarte. Lor daitekeena eta arriskuak ondo neurtu behar dira bizitza luzatzea lortzeko eta, bereziki, bizitzari kalitatea eransteko. Adina dela eta aipatu ditugun berezitasunak aintzakotzat ez hartzea arduragabekeria hutsa da. Beraz, gaixo zahar bati zer eman behar zaion galderari erantzutea ez da erraza. Bestetik "behar duena" egiazki zer den ez dugu jakiten askotan, askotan ez baitakigu zer den gaixoak eta familiakoek "nahi dutena" eta "espero dutena", edo berentzako "bizitza kalitateak" zer esan nahi duen. Medikuoak gaixoari entzuten ikasi behar dugu, lehengo medikuek zuten doain hori galdu egin baitugu.

■ **Medikuoak beste filosofia batekin egin behar zenukete lan, beraz?**

ALBERTO ELOSEGI

Bai. Gero eta konfiantza itsuagoa jarri ohi dugu tresnen gainean, eta sarri ahortzi egiten dugu tresnek ematen diguten informazioa ez dela osoa eta akatsak sor ditzaketela. Oso garrantzitsua da gaixorekiko harremanak sakontzea, eta gaixoari behar duen denbora ematea bere sintomak adierazteko, baita inguruan zein baldintza dituen kontatzeko eta gaixoak koadro klinikoaz duen ikuspegiaz jabetzeko ere. Osasuna ez da oreka biologikoa bakarrik, oreka psikologikoa, biologikoa eta soziala ere bada. Medikuoak ezin dugu hori ahaztu ●

TOLOSA

Azaroaren 15etik 24ra, San Frantzisko kalean

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

Bizi irakurriz!

“Lehen munduan” ere miseria badago, nahiz eta gehiengoari ahaztu. Edadetuen adin-taldean nabarmentzen da gehien pobrezia; pentsioen batez bestekoa zenbatekoa den ikusi besterik ez dago. Etorkizunean pentsiorik izango ote dugun ere zalantzan jarri da.

POBREZIA ERE ZAHARRA DA

Euskal Autonomia Erkidegoan 74.364 pertsona miserian bizi da, gizartearen %3'6 alegia. 65 urtetik gorakoen adin taldean dago pobrezia kopururik altuena: erretiratuaren %5'2 bizi da pobrezian, eta %38-ak ongizate gabeziak ditu.

Bistan denez, alarguntasun pentsioa jasotzen dutenak dira diru egoera larrie-

nean aurkitzen direnak. Pobrezia emakume aurpegia duela, alegia. Erretiro pentsioa ere baxuagoa izan ohi da emakumeen kasuan, lan merkatuko sexu diskriminazioak bere eragina uzten baitu erretiro pentsioetan. 1999. urtean INEK (Espainiako Estatistika Institutua) egindako inkestaren arabera, Hego Euskal Herriko enpresatan gutxiago ordaintzen zaie emakumeei kasu

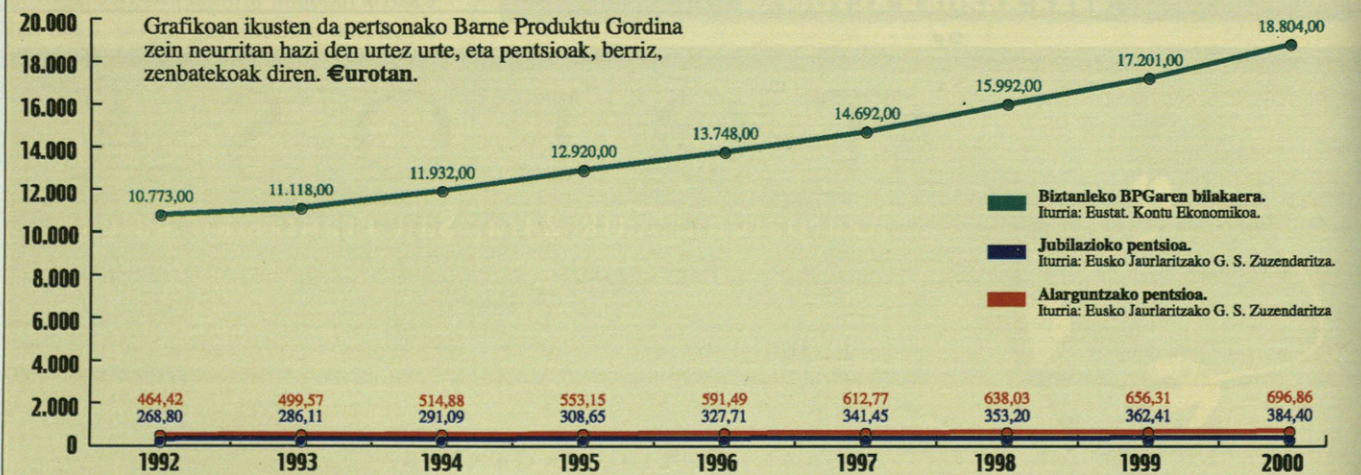
askotan, postu bera duten gizonei baino. Gainera enpresatan posturik okerrenak, soldatarik txikiak jasotzen dituztenak, emakumeek bete ohi dituzte.

PENTSIOAK PRIVATIZATU EDO ONDASUNA BANATU?

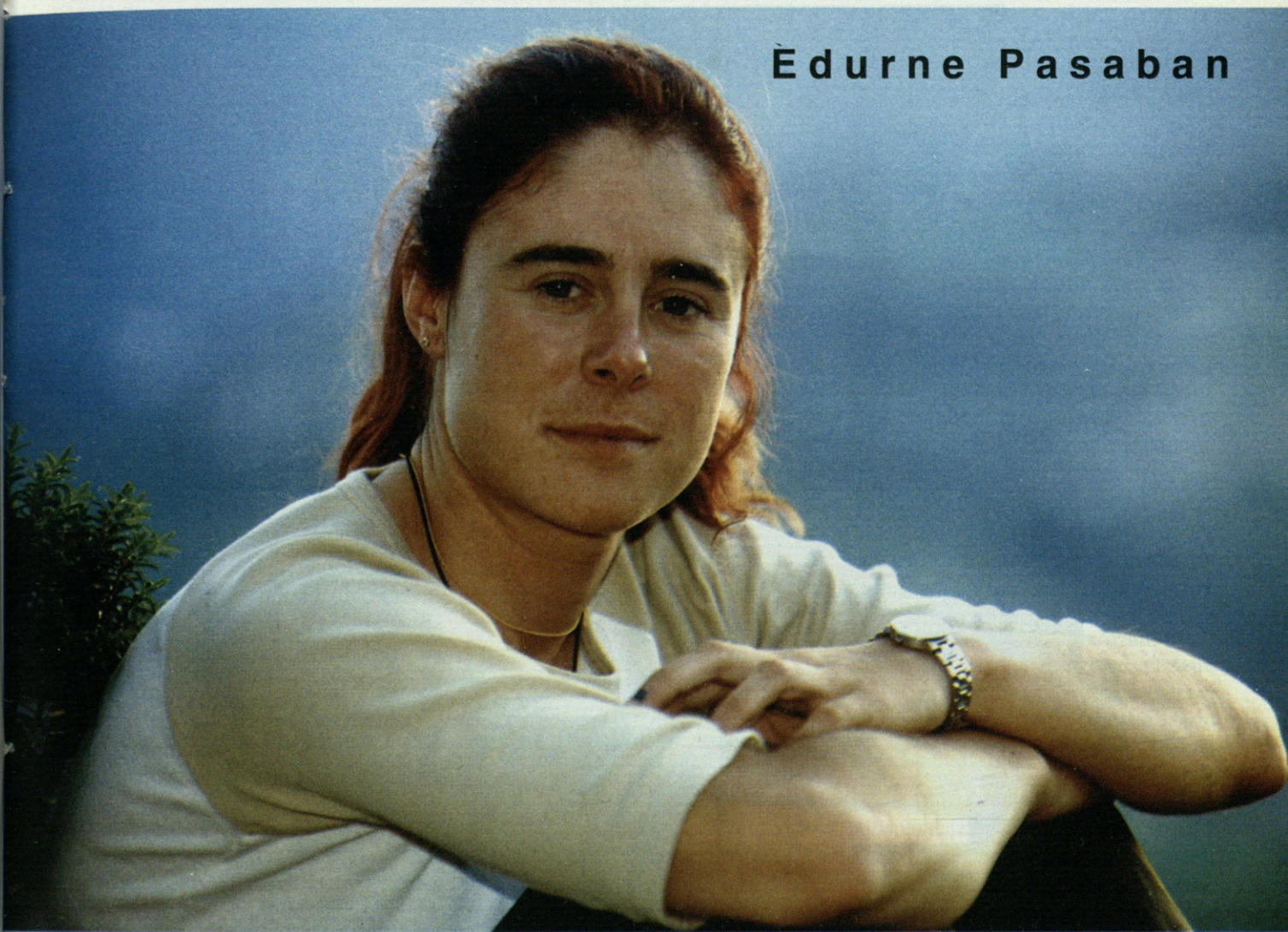
Etorkizunean pentsio sistema publikoarekin zer gertatuko den da kezka. Sistema pribaturantz jotzea nahitaezkoa izango dela diotenek, demografia datuekin justifikatzen dute euren jarrera. Euskal Herria “Parke Jurasi-ko” bihurtuko dela dioten datu uholdeek itolarri galanta sortu dute jada gizartearen, eta geroz eta jende gehiagok pentsio planak adosten ditu banketxeekin, “badaezpada”. Badirudi haserre askorik gabe onartua dugula lorpen sozial handia izan zena (pentsio sistema publikoa) bihar desagertu egingo dela, “ez dagoelako beste biderik”.

Beste biderik ba omen da. Sistema publikoari eutsi behar zaiola aldarrikatzen dutenek, datu demografikoez gain irabazi ekonomikoen datuak eskatzen dituzte. Diotenez, dirua egon badago eta etorkizunean ere egongo da erretiratuak mantentzeko adina. Gakoa da ea prest gauden ondasunak klase sozial eta belaunaldi ezberdinen artean banatzeko. Beraz, politikaren esku legoke pentsio sistemaren etorkizuna, eta ez hainbeste demografia aldaketaren esku.

Pentsioen bilakaera, biztanleko Barne Produktu Gordinarekin alderatuta

Edurne Pasaban

“Abentura kirolak modan daude, jendeak izena edozertarako ematen du”

P E R F I L A

Gailurretako trapezista, hankak lainoetatik jaitsi eta eguneroko erritmo zorora aklimatatu beharrak gorputz txarragoa uzten dio, altuerak baino. Kanpamenduan haizeak sakabanatzen dituen errezu zapiak zintzilikatuak ditu lan egiten duen jatetxean; koloreek euren jatorrizko lekura daramatzate, nonbait, Edurneren begiak.

Testuak: Estitxu eta Ixiar Eizagirre Argazkiak: Eli Gorostegi

Azken lau urteotan, munduaren ertz hurrunenetatik iristen zaigu zure berri. Baina nola hasi zen dena?

Ohitura beti izan dugu, eta lagunek mendirako joera dute. 1997an, beti Pirinio eta Andeetan ibiltzen ginen lagun

talde batek, Dhaulagirira espedizio bat antolatzea erabaki genuen. Hori izan zen Himalayara egin nuen lehen bidaia. Urte osoa hori prestatzen eman, eta 1998an joan ginen. Hor hasi zen istorio guztia.

Niretzat sekulako aukera zen, eta era berean beldur handia ematen zidan. Hima-

laya beti oso urruti ikusten da. Himalaya eta ingurune hura zer zen probatzeagatik joan nintzen, ez bakarrik mendira. Behar bada ez zen espero nuen bezainbestekoa izan. Zortzimilakoak ezinezkoak zirela ikusten nuen. Baina joan, eta konturatzen zara ez dela hainbesteko aldea. Mendiak

oso handiak dira, arriskuak ere bai, baina gehiago da jendeak duen irudia, eta guk ematen dioguna, berez dena baino. Behe kanpamenduan jende ezberdina ezagutu, eta hor sortu zitzaizkidan aukerak 1999an Everestera joateko proiektu batean sartzeko. Horrela sartu nintzen mundu horretan.

Behe kanpamenduetan jende asko ezagutzen da, hemen ere bai, eta aukerak ateratzen dira. Espedizio batek bestea ekarri du.

■ **Everest izan zen igo zenuen lehen zortzi milakoa. Hirugarren saialdian igo zenuen. Zerk huts egin zuen aurreko aldietan?**

CURRICULUM

- **Jaio:** Tolosan, 1973. urtean.
- **Ikasketak:** Ingeniaritza tekniko industrialia.
- Zizurkil Goikoan, Abeletxe jatetxean egiten du lan.
- **Igotako mendiak:** Hamazazpi urterekin Andeetako Chimborazo eta Coto-paxi igo zituen. Zortzimila metrokoak, berriz, Everest (2001. urtean, bere hirugarren saiakera zen), Makalu (2002an) eta Cho Oyu (2002an) igo ditu. Bitan saiatu da Dhaulagiri gailurrera igotzen.

Lehen aldian probatzera joan nintzen. Altueran oso ongi moldatzen naiz, baina eguraldi txarra tokatu zitzaigun. Ez nintzen porrot sentazioarekin itzuli. Espedizio hartan atera zen hurrengoan berriro itzultzeko aukera. Bigarren aldian gorago igo ginen, baina berriro eguraldi txarra zela eta egin behar izan genuen behera. Aldi hartan tristeago itzuli nintzen etxera. Jada banekien zer zen hura, banekien nola moldatzen nintzen toki haietan, eta gailurrik ukitu gabe nentorren... Hirugarren aldian itsuago joan nintzen, neure

“Everest gailurrera egun berean hainbeste jende iristen denean, lehen zuen balorea galtzen du”

buruarekiko presio handiagoa nuen. Ikusten nuen ongi moldatzen nintzela, baneukala hor goran ibiltzea. Horregatik itzuli naiz hainbestetan, lehenengoan igotzea lortu ez dudana mendietara.

■ **Nola hartzen da etxera itzultzeko erabakia?**

Inori ez zaio gustatzen atzera itzultzea. Lehen aldietan ez zuen hainbeste axola, dena esperientzia delako eta ikasten ari zarelako. Baina ikusten duzunean zorte kontua dela, eguraldiaren kapritxoak, izorratu egiten du itzuli beharrak.

■ **Everesteko gailurra zapaldu zenuen egunean 40-50 lagun pasa zineten gai-**

lurretik, beheko kanpamenduan ehun mendizale zeuden, sekula baino kazetari gehiago ere bai... Nola irudikatzen da hemendik Everest eta han zer aurkitzen da?

Niretzako dezepzio handia izan zen. Hemendik badirudi sekulakoa dela, agian aspaldiko amets bat delako, edo ezinezkoa dirudielako. Baina hara joan, eta gailurrera egun berean hainbeste jende iristen denean, lehen zuen balorea galtzen du. Everest curriculum daukat, igo nahi nuen mendi bat da, baina beste mendi batzuek askoz gehiago bete naute, Makaluk, esaterako. Makalun hamabost mendizale bakarrik geunden, lan pila bat egin behar izan genuen soka finkoak jartzen, bidea irekitzen. Horrek denak balioa ematen dio emaitzari. Everesten sokak jarrita daude, ia lan dena eginda dago.

■ Espedizio komertzialez zer iritzi duzu?

Denetik dago, baina normalean espedizio horietan joaten direnak esperientziarik gabeak dira. Izena emateko dirua besterik ez diote eskatzen horra joan nahi duenari (hori bai, sekulako kopuruak ordaindu behar dira). Espedizio horietan bada sekula kranpoirrik jarri ez duen jenderik, edo soka finkoa orduan deskubritzen duenik. Hori tristea izateaz gain, arriskutsua da inguruko jendearentzat. Bidean topatzen baduzu halakorik, eta gaizki badabil ez duzu bakarrik utziko, lagundu egingo diozu.

Abentura kirolak oso modan daude, eta jendeak edozertarako ematen du izena. Mendizaleak zeharo ezberdinak dira, nahiz eta gauza berak egin eta bide berean joan. Uste dut beraiek ez dutela mendia sentitzen guk bezala. Espedizioa prestatzeko aurretik lan handia egin behar dugu. Euren dena besteek egiten diete (iristerako dendak zabaldua izaten dituzte, ura eginda), eta aparteko erosotasunak ere badituzte.

■ Lehen espedizioak zerorrek ordaindu zenituen. Ondorengoetarako babesleak lortu dituzu. Babesleek zer irizpide dituzte proiektu bat laguntzeko?

Federazioek-eta baloratzen dutena da

egin behar den lana. Bide zailak, gauza teknikoak estimatzen dira, ez zortzimilakoa izatea. Niri hori fenomeno iruditzen zait. Etxe pribatuek, berriz, ez dute baloratzen zailtasuna. Ez daukate batere informaziorik, begi onetik sartuz gero laguntzen dizute, beste arrazoirik gabe. Hori akats handia da, ez direlako proiektuak bere horretan baloratzen. Izenik ez

“Babesle diren etxe pribatuek proiektuetan ez dute zailtasuna baloratzen. Ez dute informaziorik, begi onetik sartuz gero laguntzen dizute, besterik gabe”

duen mendizaleak askoz zailagoa du babesleak lortzen, nahiz eta teknikoki oso gauza zailak egiteko proiektua izan.

■ Batzuetan arrakastaren araberako diru laguntza ematen dute. Horrek

zer presio sortzen dio mendizaleari?

Nik uste ez duela hainbestera-ko presiorik sortzen. Baduzu erantzukizun bat, babesleari zor diozuna bete nahi duzu. Baina ni ez noa mendira babesleengatik igo behar dudala pentsatuz. Ni ez naiz sekula babesleak presionatuta sentitu.

■ Emakume izatea lagungarri edo traba da babesleak bilatzeko?

Nik uste garai batean traba izan nuela. Agian pentsatuko zuten emakume izateagatik ez nintzela gai izango gauza horiek egiteko. Orain ez dut uste traba denik.

■ Daulaghirin Jose Pepe Garces aragoiarra hil zen, zure espedizio kidea. Nola bizitzen da heriotza horrelako memento eta toki batean?

"Niri ez zait sekula pasatuko" pentsatzen duzu beti. Gertatzen denean harrituta geratzen zara zure jokatzeko moduarekin. Badi- ra mementoak hondoa jotzen duzuna, "hau dena bukatu da" pentsatzen duzuna, baina beste

une batzutan indarrak biltzen dituzu aurrera egiteko. Une horiek oso gogor-rrak dira. Lagun bat hil, bere kanpamendura joan, bere gauza denak jaso, etxera deitu... Ez dakit nondik, baina barrutik indar bat ateratzen zaizu eta eutsi egiten diozu.

■ Arriskuaz kontzienteki pentsatzen duzue?

Nik neronek pentsatzen dut arriskuan. Baina hara zoazenean ez duzu horretaz pentsatzen. Eta eskerrak. Bestela, sekula ez genituzke egiten ditugun gauzak egingo.

■ Makalun lapurreta egin zizueten.

Politikoki Nepal oso une txarrean dago, egoera ez da batere egonkorra. Bagenekien Makalun hamar eguneko trekkingean arriskua geneukala maoistak ateratzeko. Herrixka batean geunden afaltzen, hiru pertsona etorri zitzaizkigun armatuta, eta diru kopuru bat eta argazki kamerak eskatu zizkiguten. Horren aurrean ezin duzu ezer egin, eta men egin genien. Trukean esan ziguten behe kanpamendura arte arazorik gabe iristen utziko zigutela. Beldurra pasatu genuen. Munduaren txoko galdu horre-

BIZITZAREN PASARTEA

Makaluko trekkinga oso luzea zen, eta 90 garraiatzaile genituen. Elurretatik eta 5.000 metroko altueretatik pasatu behar genuen, eta hanka butsik zihoazen sherpak. Bakoitzak 30-40 kiloko karga zeraman gainean. Gu botak jantzita, galtzerdiak bustita genituelako ezeroso, eta eurak hanka butsik. Beste kasta bat da. Horienak ez dira hankak, kailuak dira. Oso gogorrek dira. Horregatik bizi dira batez beste 40-50 urte. Oso ondo hartu gaituzte beti. Lurra landuz eta pare bat animalia haziz bizi dira, ez dute askoz gehiago behar. Espedizioetan konturatzen zara jendea nola bizi den. Ez dute ezer, eta ez dira ezertaz kexatzen. Egunero arroza jaten dute, eta berdin zaie. Gu, berriz, guztiaz kexatzen gara, Katmandura jaisteko desiratzen egoten gara, garagardo batzuk hartu eta ez dakit nongo baragia jateko...

tan tiroa botako baligute inor ez zen kon-turatu ere egingo.

■ **Himalayismoarekin ez al dira gero eta mendebaldarrago bihurtzen bertakoak?**

Bai, geroz eta gauza gehiago ezagutzen dituzte. Beheko kanpamenduan ordenagailua genuen eta arratsaldero filmak ikusten genituen, harro demonio. Bertakoak zur eta lur geratzen ziren. Hemengo pentsamoldearekin doan jende asko kexatu egiten da, zer zikina den hango dena, zer miseria jaten duten... Bertako jendea mespretxatzen dute, eta klase ezberdintasunak jartzen dituzte elkarbizitzan. Guk gutako bat gehiago bezala hartzen ditugu.

■ **Bertako jendeak nola ulertzen du mendi puntara igotzeko seta hori?**

Askotan harrituta geratzen dira guk mendira igotzeko dugun joerarekin. Baina gero eta ohituago daude. Mendian lan egiten duten sherpek igotzeko irrika izaten dute, euren curricu-

luma betetzeko bidea da, euren lana da. Herriko jendeak turista gisara ikusten gaitu.

■ **Goi mailako mendizaleen artean elkartasuna falta dela irakurri dizugu. Zergatik diozu hori?**

Inoiz tokatu zait ikustea, pertsona batek goiko kanpamenduetan laguntza behar izan eta beste espedizioetako jendeak ez laguntzea, hurrengo egunean gailurrera igotzen saiatu behar zutelako. Penagarria da, jende asko berea egitera doa gauza denen gainetik. Aurkako kasuak ere ezagutu ditut. Azken espedizioan, Cho

Oyun, haizeak dendak eraman dizkigu, materialik gabe geratu gara, eta beste espedizio bateko jendeak behar genuen dena utzi digu. Niretzat oso garrantzitsua da ondoan konfiantzazko jendea edukitzea, benetako lagunak, eta jakitea zerbait gertatuz gero sekula ez didatela hutsik egingo.

■ **Nola uztartzen dituzu lana eta entrenamenduak?**

BERTSOA

Doinua: Aita izena

**Elkartasunik ez omen dago
goi mailakoen artean,
irrikak eta gizalegea
daude beraz aparte.**

**Baina kide bat baldin badago
zeruetako atean,
lagundu nahiz ta atzera egin
muga gertu egotean,
berak orduan beharko zaitu,
gailurrak beti daude han.**

Aitor Mendiluze

Zoritxarrez ez naiz mendizaletasunetik bizi, eta lan egin beharra dut. Saiatzen naiz biak betetzen, eta horrek beste gauza batzuk uztera derrigortzen nau. Lagunekin hilabeteen behin bakarrik egoten naiz, jendea ezagutzeko aukera gutxiago dut... Bizitzako beste arlo batzuk mugatu egiten dizkit. Asteartetik igandera lan egiten dut, eta egunero entrenatzen dut bi orduz (bizikletaz, korrika edo gimnasioan). Asteazken zehar bi edo hiru egunez Piri-noietara alde egiten dut.

■ **Bakarrik entrenatzen duzu, edo besteren laguntzaz?**

Lazkaoko Kemen zentroan nabil, eta eurek markatzen didate entrenamendua. Eta eskerrak horri, neure kasa entrenatzeko nahikoa desastrea bainaiz. Badakit nola entrenatu, baina diziplina behar dut. Bestela, edozein aitzakia nahikoa dut eguneko entrenamendua huts egiteko.

■ **Nola bizi dute etxekeok zure bizi-modua?**

Kosta zaie onartzen, baina jada ohitu egin dira. Gaizki pasatzen dute ateratzen naizenean, baina ulertzen dute nire bizitzeko era dela.

■ **2003rako Lothse eta Gasherbrum jarri dituzu helburu. Zergatik horiek?**

“Han zaudenean ez duzu bizia galtzeko arriskuan pentsatzen. Eta eskerrak. Bestela, sekula ez genituzke egiten ditugun gauzak egingo”

Lothse edo beste mendi batera joan dudana gaude. Lagunen arabera ere bada, Carlos Paunerrekin egon naiz Cho Oyun, eta Lothsera joan nahi dugun taldetxo bat bildu gara. Bestetik, Pakistanen ez naiz inoiz izan, eta ezagutzeko gogo handia dudalako goaz G-II-ra.

■ **Epe luzerako erronkaren bat jarri diozu zeure buruari?**

Ez. Gauzak poliki egin nahi ditut, eta sortzen joan ahala. 29 urte ditut, eta tentatzen nautenak ez dira zortzimilakoak edo Himalaya bakarrik, beste gauza asko ere egin nahi ditut. Baina epe motzerako planak egiten ditut ●

PRINTZA**EZER ERE EZ ESATEKO**

Begoña Murua kazetariak idatzitako artikulua zati bat da honakoa, "Zabalik" aldizkarian argitaratua:

"Ez dakit nor izan den ikusle-kopurua zenbatzeko tresna asmatu duena, baina hura banintz lotsatuta eta beldurtuta egongo nintzateke asmakizun horrek sortu duen muntroa ikusita. Izan ere, gauza bat da programa batek zenbat ikusle dituen jakitea eta beste bat, oso bestelakoa, programa hori ona dela esatea. Eta hori da etengabe entzuten duguna, telebista programatzaileek esaten digutena. (...) Umberto Eco esana da urruneko bizimoduak eta kulturak ezagutzeko erabiltzen zela garai batean telebista, aspaldiko kontuen berri izateko; gaur egun, berriz, auzokoa ikusten gozatzen du jendeak. Auzokoaren miseriak esango nuke nik, zeren eta auzokoaren kontuak interesgarriak balira... tira! Baina ez. Gaur egun telebistan agertzen den jende gehienak ez du ezer esateko (...). Pantaila txikian entzuten diren inozoerien eta egiten diren ergelkerien atzean, jende askok telebistaren demokratizazioa ikusten du. (...) Ez dakit demokratizazioa edo berdintasuna gaizki ulertua den, baina kontua da askatasunaren izenean askatasunik eza ari dela zabaltzen. Telebistan agertzen den askatasuna oso murrizta da, gero eta murriztagoa, esango nuke nik: beti agertzen da jende bera; gero eta gai gutxiago jorratzen dira, eta programa guztien tonua berdina da, hau da, nerabe kitenena (...)"

PUBLIKOAN HITZ EGITEKO ARTEA

ORATORIARI eskainitako lehenengo topaketak antolatu ditu Euskal Idazleen Elkarteak bilboko Udalaren laguntzaz. Aste honetan ari dira egiten Bidebarrieta liburutegian. Jose Mari Satrustegi, Joxerra Garzia, Koldo Ameztoy, Ander Lipus, Arantza Ozaeta eta Bingen Zupiria izango dira hizlari. Lehenengo eta behin oratoria- ren nondik-norakoak aztertuko dituzte. Eta ondoren, ipuin kontalaritzan duen lekuaz, edo antzerkian duen erabilpenaz mintzatuko dira. Edozein modutan, xedea, publikoa egun garrantzi handia duen diziplina honetara hurbiltzea da.

BIDAIA LITERARIOEN ALDIZKARIA

ORAIN bi aste aurkeztu zuten Donostian "Ulysses" izeneko aldizkari berria. Bidaiak eta literatura uztartuko dituen agerkari honek hainbat idazle eta kazetari ezagunen lanak bilduko ditu. Liburu moduan argitaratuko da urtean bi aldiz, 7 eurotako salneurrian. Ramon Eder eta Manu Mendez dira aldizkariaren bultzatzaileak. Eta lehenengo ale honetan, Luisa Etxenike, Julia Otxoa, Jose Luis Padron, Felipe Juaristi, Jorge G. Aranguren edota Begoña del Tesoren lanak biltzen ditu.

BADIOLAREN FORMAK

TXOMIN Badiola artistak 1990etik sortu dituen obrak jarri ditu ikusgai Bilboko Arte

Eder Museoa. "Malas formas" erakusketa instalazio bakar batek osatzen du eta lehenengo aldiz Bartzelonako Arte Garaikidearen Museoa izan zen aurkeztua aurreko udaberrian. Erakusketa oinarri bezala erabiliz, orduan Badiolak bideo bat grabatu zuen. Bideo hori Bilboko Arte Eder Museoa eman- go dute asteartetik larunbatera. Eta datorren urteko urtarilean, Museoko zinematekak "Txomin Badiolak programatua" izeneko zikloa eskainiko du, non Warhol edo Fassbinderren filmak ikusi ahal izango diren. Guztiak, Badiolak hautatuak.

TXOTXONGILOAK BILBON

AZAROAREN 15ean hasi eta 24a arte Nazio- arteko Txotxongilo Jaialdia burutuko da Bilbon. Guztira, 18 talderen 21 ikuskizun ikusi ahal izan- go dira. 108.000 eurotako aurrekontua du ekital- diak. Eta hiru eszenatoki izango ditu: Arriaga

H I T Z B I T A N

- Felipe Juaristik esana da honakoa "El Pais"en: "Nobela bat idazten badut, tripetatik ateratzen zaidalako da, ez jendea asebetetzeagatik".
- Alfonso Sastren hitzak dira hauek "Euskaldunon Egunkaria"n jasoak: "Zerbitzuen sektorean kokatu behar da intelektualen eta artisten lana".
- Harkaitz Canok egunkari berean esandako hitzak dira honakoak: "Kazetaritzak eta literatura elkar elikatzen dute. Bizi dugun informazio uholdearekin, zaila da irakurlearen buruan

L A K

ALBERTO ELOSEGI

TRIKITIA MODU ASKOTARA

Itxura batez kontrakoa dirudien arren, trikitia modu askotara jo daiteke. Horixe da Euskal Herriko Trikitixa Elkarteak frogatu nahi duena. Horretarako, hilaren 23an erromeria handi bat antolatu du Donostiako Kursaalako Auditorioan. Bertan izango dira, horrelakoetan parte hartu ohi duten Laja eta Mikel, Tapia eta Leturia, Martin eta Iturbide edota Maltzeta aita-alabak. Baina bertara hurbilduko dira baita ere Kataluinatik Cati Plana eta Dani Violant. Italiatik Andrea Russo eta Davide Compte. Eta Kolonbiatik Antonio Rivas eta Robin Vitry "El Chino". Izan ere, leku hauetan guztietan ere trikitixa eta panderoa jotzen baitituzte.

Antzokia, Bilborock aretoa eta Indautxuko El Carmen aretoa. Bestalde, Txotxongiloen Dokumentazio Zentroan hitzaldiak, erakusketak eta tailerrak burutuko dira egun horietan zehar.

ARABAKO BERTSOLARI GAZTEAK

MARTXAN da dagoeneko Arabako Bertsolari gazteen lehiaketa. Lehenengo aldiz antolatu dute sariketa Euskal Tokiak, Arabako Euskal Kantuzaleen Elkarteak eta Arabako Bertsotale Elkarteak. Guztira hiru kanporaketa saio ditu lehiaketak. Lehena, jokatu zen, eta beste biak hilaren 8an eta 15ean egingo dira. Finala, azaroaren 30ean burutuko da. Sariketarik gainera badu berezitasunik: izan ere, bertsolariek bertsotan trebezia dutela frogatzeaz gain, kantuan ere iaioak direla erakutsi beharko baitute.

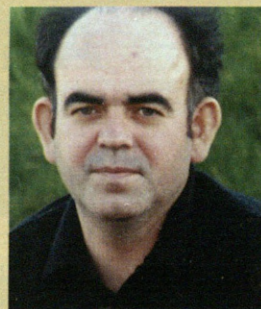
ANTZERKIA ETA ESKOLA

EUSKAL Antzerki Talde Amateurren elkar-

teak antolatzen du azaroaren 22tik aurrera, bi asteburutan zehar, Bermeon burutuko den Antzerki Amateurraren V. Topaldia. Antzerki amateurrea eta eskola antzerkia izango dituzte hizpide egun horietan zehar. Eskolak antzerkiari zer ematen dion eta antzerkiak berak eskolari zer eskaintzen dion aztertuko dute, hain zuzen ere.

■ Goaz talde amateurrea.

RUBEN PLAZA

■ Felipe Juaristi.

IZENAK

Felipe Juaristik Haur eta gazte literaturako VI. Leer es vivir saria irabazi du "El loro de Haydn" ("Haydnen papagaia") izeneko lanarekin. Horrez gain, aste honetan bertan aurkeztuko du "Itzarri nahi ez zuen printzesa" nobela Donostian. Lan hau Euskalgintza Elkarlanean Fundazioaren eta Alberdaniaren eskutik plazaratuko du.

Parabellum taldeak "Envenenado" izeneko lana kaleratuko du hil honetan bertan Gorren eskutik. Hogei abestiren bilduma plazaratuko du eta horri biografia eta bideo-klipa gehituko dizkio.

Koldobika Jauregik azken obrak paratu ditu Donostiako Ekain Arte Lanak aretoan azaroaren 25a arte.

Hortzmuga antzerki taldeak "Globalización" izeneko aretoko ikuskizuna estreinatu berri du Bilborock aretoan.

Txapelpunkek "Bla bla bla. Stop" izeneko bigarren lana kaleratu du Oihukaren eskutik.

■ Txapelpunk.

ezer finkaturik geratzea. Fikzioak bete dezake agian fjadore funtzioa, uholde horretatik zerbait aukeratu eta era erakargarrian aurkeztuz gero".

- Koldobika Jauregi eskultoreak "Gara"n: "Artea ikuskizun bila dabil gaur, eta ni beste muturrean sentitzen naiz".
- Juan Luis Zabalaren ustez, "sariak sari, ekimen artikulatuagoak behar ditu euskal literaturak gero eta malkartsuago egiten ari zaion gizarterantzko bidean". Hitzok "Euskaldunon Egunkaria"n idatzi zituen azkenaldiko literatur sarien inguruan.

“Grina partekatu bat” erakusketa abenduaren 8a arte dago ikusgai Donostiako Kursaleko Kubo aretoan. Argazkiaren arteak mende eta erdian egindako ibilbidea eta egungo joera nagusiak ikus daitezke bertan, Ordoñez-Falcon bikotearen ahaleginari esker.

ARGAZKI ONAK BILDU ETA ZABALTZEKO GRINA

Enrique Ordoñez eta Isabel Falcon senar-emazte donostiarrek grina partekatu bat dute: argazkigintzako artelanak biltzea. Artezaleak izaki, 80ko hamarkadan hasi ziren argazkiak kolezionatzen eta urte gutxitan 800 iruditik gorako bilduma garrantzitsua osatu dute, Espainiako Estatuko aberatsena, eta mundu mailan ere, bilduma pribatu sendoenetarikoa. Argazki bildumazale batzuk XIX. mendeko pieza bakanen atzetik ibili ohi dira bereziki. Beste batzuek maisu lan hausle eta berrienak biltzen dituzte. Bikote donostiarrak, aldiz, ez die ez zaharrei ez berriei muzin egiten; garai eta estilo orotako lan onak ditu jomuga.

Baina, Isabel Falcon eta Enrique Ordoñezek beste grina bat ere badute: bildutakoa zabaltzea, gizarteari eskaintzea. Horregatik, inongo oztoporik ipini gabe eskaini izan ditu irudiak Ordoñez-Falcon Fundazio Zentroak hainbat eta hainbat erakusketarako. Eta horregatik bildumako zati handi eta esanguratsua denon eskura dago asteotan Kuboan. “Grina partekatu bat” erakusketa hau paratu arte, ez da inoiz bilduma honetako hainbeste argazki batera ikusteko aukerarik izan. Guztira 150 egileren 250 argazki inguru daude Kubo Artearen Kutxagunean.

Esana dugu, bikotearen ahaleginak ez direla garai jakin batera mugatzen eta zaila da erakusketa alde batera edo bestera definitzea. Bere orokortasuna eta ikuspegi zabala dira azpimarragarri.

Erakusketa bi zatitan banatu dute. Lehen zatian XIX. mendeko eta XX.

■ Ordoñez-Falcon bildumako argazkiak abenduaren 8a arte daude ikusgai Kursaleko Kubo aretoan.

mende hasierako lanak bildu dituzte: daggerrotipoak, kristalezko negatiboak, paperezkoak, paper albuminadunaren gainean positibatutakoak, paper gazia erabilitakoak... Argazkigintza tekniken historiari errepasoa egin dakioko William Henry Fox Talbot, Nadar edo Le Grayren argazkiei begira. Eta baita estilo eta joeren errepasoa ere. Dena den, hainbat piezaren kutsu berritzailearekin harrituta

□ **Enrique Ordoñez eta Isabel Falcon senar-emazteek 800 argazkitik gorako bilduma garrantzitsua osatu dute, Espainiako Estatuko aberatsena, eta mundu mailan ere, bilduma pribatu sendoenetarikoa**

geratuko da ikuslea. Argazki batzuei “1890” edo “1916” dioen txarteltxoa kendu eta, esaterako, “1990” dioena ipiniko baliote, ziur bisitari batek baino gehiagok ez lukeela zalantza izpirik izango hala dela.

Hori dela eta, lehen zati honetatik erakusketaren alde garaikiderako jauzia ez da hain nabarmena. Bigarren zati honetan, egungo egileen hainbat irudi ikusi dugu: Andreas Gursky, Nan Goldin, Helena Almeida, Perejaume... Baina baita nazioarteko izen ezagun eta prestigiotsuak ere:

Richard Avedon, Hans Bellmer, Claude Cahun, Henri Cartier Bresson, Joan Fontcuberta, Man Ray, Robert Mapplethorpe, Tacita Dean, Andy Warhol...

Argazkien edukien arabera antolatuta dago “Grina partekatu bat”en bigarren zati hau: “Erretratua”, “Narrazioa”, “Ametsa”, “Bidaia”, “Espazioa”, “Lana”...

Mapplethorpen gizonezko perfil ikusgarriari, esaterako, “Gorputza” izeneko atalean egin diote tokia. “Begirada” atalean, aldiz, Zhang Huan-en “Family Tree” serie erraldoiko protagonistaren begirada ikuslearenarekin gurutzatzen da.

Hermann Broch idazle eta filosofo austriarrak zera esan zuen: “Munduaren osotasuna irudikatzeko gai ez den artea, ez da artea”. Hortaz, Ordoñez-Falcon bildumako 250 argazki hauek artea dira; argazkigintzaz beraz hitz egiteaz gain, bi azken mendetako gizartearen eta honen aldaketen isla ere badiarelako ●

◆ NAGORE IRAZUSTABARRENA

■ *Nan and Brian in Bed*, Nan Goldin, 1983.

■ *Retable*, Perejaume, 2001.

■ *Age de la Lune, 27 mars*, Paul eta Prosper Henry, 1890.

■ *Girl*, Alexander Rodtchenko, 1920.

■ *Soliloquy VIII*, Sam Taylor-Wood, 2000.

■ *Main Feature*, John Hilliard, 1995.

■ *Three Circus Ballerinas*, Diane Arbus, 1964.

■ *Badekappen*, R. Koppitz, 1930.

■ *Family Tree*, Zhang Huan, 2000.

■ *Barriers 3, Delancey Street*, Spencer Tunick, 1998.

Gaiak aztertzeko jardunaldia egin berri du Bertsozale Elkartek. Hitzaldi, eztabaida eta bertso saio esperimentaletan, gaiari buruzko hamaika galdera landu da. Zein funtzio bete behar du gai-jartzaileak? Zer jarrera behar du bertsolariak? Nolako gaiak behar dira?

GAIAZ HIZKETAN, BAINA LIBREAN

■ Bost adituak, bakoitza ikuspegi batetik gaia lantzen. Jon Abrilek txapelketako epaileen ikuspegia mahaigaineratu zuen. Andoni Egañak gaiak neurri eta doinuekin duen lotura azaldu zuen. Karlos Aizpuruak gai-jartzailearen rola hartu zuen. Josu Goikoetxeak saioa nola orekatu aurkeztu zuen. Eta Maialen Lujanbiok gaien mamiari heldu zion.

Bertsolaritzari buruzko gogoeta bultzatzeaz arduratzen da Bertsozale Elkarteko Iker Taldea. Oraingoan, bertso saioen bizkar hezurra astindu nahi izan du: gaia. Horretarako, egun osoko jardunaldi bat egin zen Andoainen, urriaren 26an. Ikus ditzagun, eztabaida gaien gako batzuk.

GAI BARRUAN JOKOZ KANPO.

Txapelketako epaileek zenbakitan neurtu behar izaten dute bertsolariek gai bat jarri ondoren hartzen duten bidea. Badirudi, buruhausterik handiena sortzen dien kon-

tua gaitik ateratzearena dela. Non dago gaiak planteatzen duen muga? Jon Abrilen ustez, “*epaileen irizpideen txostenak esaten du gaiak logika baten barruan eskaintzen dituen bide guztiak direla onargarriak. Beraz, ‘logika’ hitz hori da eztabaidagarria*”. Teorian denak bat etorri arren, praktikan datoz komeriak. Entzule artean eserita zegoen Joxerra Garzia gai-jartzaile ohiak adierazi zuenez, “*kontua da bertsolariak askotan gaia ez duela hartzen gai-jartzaileek espero duten bideetik. Baina hori egitea ez da bakarrik zilegia, bikaina baizik*.”

BERTSOLARI-GAI-JARTZAI-LEAK. Karlos Aizpuruak gai-jartzailearen ajeak eta “ui-ui-ui-u”ak azaldu ostean, aldarrikatu zuen: “*Gai-jartzailea sortzailea da. Gai-jartzaileak sortzen ditu egoe-rak, testuak eta giroak. Nire kezka da zenbateraino makurtu behar duen gai-jartzaileak bere sormena bertsolariaren sormenaren aurrean. Gaia zer da, bertsolariaren lanaren sarrera hutsa? Nik uste dut berez testu oso bat izan behar duela*”. Bertsolarien lana eta gai-jartzaileena nola uztartzen den da kontua, beraz. Geroago, Josu Goikoetxeak hala bota zuen

puntu beraren inguruan: "Gai-jartzaileok badugu gure harrotasun puntua, gure sortzaile puntua, 'puntazoa' askotan. Hor izaten dugu gai bereziren bat xisteran gorde-ta. Literatura erabiltzen dugu horrelakoetan, egunkarietako puskak... Gai berezi horientzat baldintza bakarra dago: bertsotarako balio behar dute. Batzuetan badirudi ahaztu egiten zaigula. Gai-jartzaileak ahal badu nabarmendu egin behar du, baina nabarmentzeko bertsolariak daude".

Karlosek proposatzen duena da, gai-jartzaileak bertsolariago jokatzeari: "Gai-emailea bat-batean aritu daiteke. Etxetik ekarri duen gidoia moldatu eta aldatu egin dezake testuinguruaren arabera, baita mementoan gaiak asmatu ere".

Bestalde, Karlosen hitzetan bertsolariak gai-jartzaileago jokatu behar luke, aktiboago. "Bertso-afarietan eta libreko saioetan bertsolariek duten gidaritza gaitasuna piztu dezatela jaialdietan ere, saio-aren karga gai-emailearen bizkar utzi gabe. Jaialdietan gai-emaileak agintzen du nork, noiz eta zeri kantatu. Eta bertsolariak beti betetzen du agindua. Baina bertsolariak ausartago joka dezake, kantatzeko txanda berea ez delarik ere aulkitik altxa eta bertsotan hasteko. Bestalde, bertsolariak jarri dioten gai bati uko egin eta beste bat eskatzeko aukera izan behar du".

Andoni Egañak horrela borobildu zuen bertsolarien eta gai-jartzaileen jarrerak nolakoak izan behar duten: "Gai-jartzaileak behar du zentzuduna eta bertsolariak ausardia. Gai-jartzaile ausartik eta bertsolari zentzudunik ez da komeni".

DOINUA GAI. Andoni Egañak hone-laz azaldu zuen doinuek gaiekin duten harremana: "Gai bakoitzarentzako dago-kion doinu eta neurria aukeratu behar da, entzulearengana hobeto iristeko. Bertsolariok hobeto gestionatu behar dugu gaia entzun eta ondoren izaten dugun denbora apurra. Gaia entzun, eta hasten gara ideia zazpi-sei silabatara tolestatzen, lehenengo bertsoa nola-hala salbatu nahian. Segundor batzuk hartu behar genituzke gaiari usaina, kolorea, tonua hartzeko". Zeren arabera aukeratzen da gai bat neurri txikian edo handian kantatu? Andoni Egañak azaltzen duenez, "badago halako uste bat errotua, gai arinak neurri txikian eta sakonak handian kantatu behar direla dioena. Uste dut ez dela hori irizpiderik egokiena. Ondokoari kantatu behar diogunean,

'zu' edo 'aizak hi' asko esan behar dugunean, neurri txikia da egokiagoa. Aldiz, publikoari kantatzen diogunean, 'nire' arrazoiak, 'nire' ikuspegia, ni ari denean hizketan, neurri handia".

Doinu eta neurri bakoitzak berak eragin dezake bertsokeran, erabiltzen diren arrazoietan. Hala dio Andoni Egañak: "Errepikapena duten doinuek bertsoben iradokitze gaitasuna, keinua, edo bi bertsolariren artean pixkanaka elkarriketa osatzen joatea oztopatzen dute. Errepikapenak eskatzen du bukaeran arrazoi potoloa botatzea".

JAIALDIAK. Josu Goikoetxeak jaialdiak egituratzeko ohar hauek eman zituen: "Agurrak beharrezkoak dira saio mota guztietan, jaialdiaren liturgiak hala eskatzen baitu. Agurra kantatu eta hurrengo lanean, komeni da bertako gairen bat jartzea. Zuzenean fikzioa jauzi egiten bada, aldaketa bortitzegia egiten

□ Gai-jartzailearen lana ez dela aitortzen eta zenbat buruhauste sortzen dituen azaldu zen

baitzaio entzuleari". Jaialdiaren ardatza ofiziolako lana dela gogoratu zuen. Eta erritmoa hausteko ariketa bereziak sartu daitezkeela. Baina umore aldaketak ez bat-batean egiteko gomendatu zuen, "ez dadila entzefalograma bat atera".

GAIAREN MAMIA. Maialen Lujanbiok egun gaiak planteatzeko erabiltzen den modua jarri zuen zalantzan: "Gaiak zabala izan behar du, iradokitzailea, entzulearentzat eta bertsolarientzat eza-guna dena, erreala eta hurbilekoa. Askotan zehazten zaigu bertsolariak interpretatu behar duen pertsonaia, eta baita pertsonaia horren jarrera ere, eta ez zaigu sortzeko lekuri uzten, guretik ezer emateko. Nork bere ahotik kantatzeko moduko gaiak izan behar dute. Bertsolariak berak aukeratu behar du pertsonaia baten larruan sartu edo bere ahotik kantatu nahi duen".

Jesus Mari Irazu bertsolariak hausnarketa hau gehitu zuen ikusleen artean: "Uste dut hogeitaz urtetan mutur batetik bestera joan garelako, eta orain

berriro pixkanaka bueltan gatzela. Orain hogeitaz urte oso planteamendu gordinak eta oinarritzkoak egiten ziren. 'Gaia: ogia' eta antzerakoak jartzen ziren, eta beharbada bertsokerak ere bazuen zerbait horretatik. Gero dibertsifikatzen joan dira bertsoben planteamenduak eta bertsogintza. Muturreraino eramane da, eta oso flashezko bertsoben bolada bat bizi izan dugu. Eta ikusi dugu bide hori agortu egin dela. Orain kontua ez da lehengo tokiraino itzultzea, baina bai normaltasunera jotzea. Nire irudipena da, hain justu gai arruntekin ateratzen direla azken aldian saiorik onenak".

Ondoren, bertsolariei ere kargu hartu zien Maialenek: "Jarrera ausarta, adi egotea eskatzen diot bertsolariari. Gaia entzutean inertziaz ideia eta arrazoi asko datozkigu burura. Askotan topikoak dira, txiste eginak. Besteen arrazoietatik asko tiratzen dugu. Barrura begiratu eta niretik kantatzeko ahalegina egin nahi nuke". Unai Iturriagak hala erantzun zion ikusleentzate: "Kontuz ibili behar da orokortzerakoan. Uste dut kasuak pertsonalak direla. Bertsolariak bizitzako garai bakoitzean jarrera ezberdina izaten du, pasibo egon daiteke edo ilusio gehiagorekin, erre-ta... Nork bere barrutik kantatzeko kontu horrekin, aizu, bertsolari bat iruzurti hutsa izan daiteke, eta bertsotan oso ona. Gainera, beste arte motetan ere, korrante ezberdinak egoten dira. Jende batek zientzia fikzioa erabiltzen du gaurko gizartea kritikatze-ko".

Eztabaidak oraindik badirau, afarie-tan, autoko elkarriketetan... ●

◆ ITZIAR/ ESTITXU EIZAGIRRE

■ Bertsolariak, gai-jartzaileak, epaileak... izan ziren jardunaldian entzule. Eztabaida ere mamitsua izan zen, beraz.

ELI COROSTEGI

K A R L O S D E L O L M O

"Elurrezko eskeletoa" da Karlos del Olmok plazaratu duen azken antzerki lanaren izenburua. Berak idatzitako hirugarren antzerki obra da, Hiria argitaletxearen eskutik orain hilabete batzuk kaleratu zuen hau. Jose Bergamin intelektuala da obraren protagonista.

"ANTZERKI ERDI POLITIKOAK EGUN EZ DAUKA INONGO IRTEERARIK"

Karlos del Olmok plazaratu duen azken antzerki lanak, "Elurrezko eskeletoa" izenburua darmanak, Jose Bergamin du pertsonaia nagusi, Espainia atzean utzi eta Euskal Herria borondatezko erbeste leku aukeratu zuen pertsona. Duela hemeretzi urte, 1983ko abuztuaren 29 batez berak nahi bezala euskal lurrian -Hondarribian- hilobiratu zutenean, ehunka lagun bildu zen zeremonia hartan. Del Olmok intelektual honen gogoeta eta zaletasunak islatzen ditu "Elurrezko eskeletoa"n, kontrapuntu gisa beste lau pertsonaia agertuz: Unamuno kazetaria, Medea zein Antigona, Beatriz edota Hekuba izan daitekeen emakumea, eta Minotauro.

■ Nolanahi ere, "Elurrezko eskeletoa" ez da idazten duzun lehen antzerkia. Besteak beste, Euskaltzaindiak eta BBK Fundazioak antolatzen duten Toribio Alzaga saria irabazia du 1998 eta 2000. urteetan, "Jon gurea, Parisen hatzana" eta "Aldi joana, Joana" lanekin. Baina orain arte ez du bere lanik antzezturik ikusi. Gauzak aldakuntza direnaren itxaropenik bai?

Gaur egun Euskal Herrian antzerki taldeek nondik jotzen duten kontuan hartuta, nekez taularatuko direnen irudipena daukat. Egia esan, antzeztekotan, "Joana"rena izan daiteke komertzialena agian, egitura aldetik-eta. Estatuan eza gutzen ditudan beste antzerki idazle

batzuek esaten dutenez, Espainian, halako lanetan, idazleak eurak bihurtu behar dira zuzendari eta ekoizle askotan, gauzak taularatuko badira. Dena dela, ez naiz inorekin harremanetan jarri, eta nigana ez da inor etorri "molda ezazu hau" esanaz...

■ "Elurrezko eskeletoa"ren elkarriketak ez ote dira sakonegiak egungo ikusle batentzat?

Gaiak sakonak dira, eta gero, Bergamin poeta zen, baina antzerkia ere idatzi zuen, eta bere antzerki lana, jakina, garai hartakoa zen, neurri batean dena ikurrez eta sinboloz betea. Eta nahiz Unamunoren garaian eta Bergaminaren garaian pil-pilean zeuden gauzak oraingo berak izan, agian gaur egun ematen du gure gizar-

teak hizkera mota hori eta kezka horiek baztertu egin dituela. Bergamin bera Euskal Herrian egun bizirik balego, nola ikusiko zuen hemengo egoera?

■ **Baina ustekoa da antzerkia idazten duenak bere lana antzeztua ikusi nahi duela. Taularatze kontuan hain etsita bazaude, zerk bultzatu zaitu hiru antzerki lanak idaztera?**

Euskal heterodoxoen inguruko hiru ikuspegi azaltzeko gogoak. Lehenengoan, Jon Mirande: euskalduna, bai, baina erbestean bizi zena; Euskal Herri ofizialarekin -bai ezkerrekoarekin eta bai eskuinekoarekin- oso gaizki konpontzen zen pertsona dugu: Txillardegi oraindik sekulakoak botatzen ditu haren gainean, baina, heterodoxoa zen: euskara maite zuen, baina euskaldun batzuk ez zituen batere onartzen, eta euskaldunek bera ere ez. Gero, Joana Albret: inork ez daki euskalduna zen edo ez zen, baina Nafarroako erregina zela garbi dago; emakumea, gainera boterean zer egin behar zuen oso argi zeukana, euskal letrak bultzatu zituen eta bi erresuma handiren artean harrapatua aurkitu zena, atzetik baitzituen bai Frantziako erregea eta bai Espainiakoa. Hirugarren heterodoxoa, euskaldun ez zen bat, baina borondatezko erbeste moduan Euskal Herria aukeratu zuena. Jose Bergaminek berak esan zuen ez zuela Espainian hil nahi, horretarako euskal lurra nahiago zuela.

■ **Zer da "Elurrezko eskeletoa"n egin duzuna?**

Neurri batean, Bergaminen pertsonaiak berreskuratu nahi izan ditut, baina harantzago eramanaz. Hau da, Bergamin, oso komunista, errepublikazalea eta kristaua izan da, baina hala ere, emakumearen gainean berak zuen ikuspegia eta egungoa ez datoz bat. Orduan, Medea izango da hori aurpegiatuko diona. Eta bestalde, emakume horren pertsonaiarekin sintesi Euskal Herri bat adierazi nahi izan dut. Emakume horretatik jaioko den neska, ez dela Unamunoren Euskal Herria, ez Bergaminena ere izango, Euskal Herri berri bat baizik... Seguraski horrelako antzerki erdi politikoak gaur egun ez dauka inongo iteerarik.

■ **Zein izan da Jose Bergamin pertsonaia gisa aukeratzera eraman zaituen arrazoia? Ezagutu al zenuen bera?**

Pertsonalki ez, baina bere lanak irakurtzen nituen, eta beti interesatu izan zait. Bergaminek Errepublikan kargu bat

izan zuen. Bera izan zen baita ere Espainiako intelektual antifaxisten kongresuko burua, eta hala ere, faxistatzat jotako Gide idazlearen alde atera zen bakarra. Errepublika eta gero, erbestean egon zen. Lehenengo aldiz, Frankismoaren hondarreak itzuli zen Espainiara. Baina Fragarakin-eta oso gorabehera gogorak izan zituen, bere izena izan baitzen lehenengo agertu zena greban zeuden Asturiaseko meatzarien alde, eta orduan atzera ere kanpora joan behar izan zuen. Franco hil ostean itzuli zen bigarren aldiz, Madrile-ra. Eta han, eskaini zioten lana hainbat tokitatik, baina ezin izan zuen inon berak nahi zuena esan: alegia, berak ez zuela onartzen monarkia demokratikoa, ezta gainerako partidu guztien jokabidea ere, eta orduan hasi zen oso gauza gogorak esaten, eta inon ez zitoten haiek agertzen utzi. Eta azkenean, Euskal Herrira etorri zen, eta hemen, "Punto y Hora de Euskal Herria"n eta "Egin"en atera zizkieten zenbait gauza. Gogoratzen naiz haietaz.

□ "Euskal heterodoxoen inguruko hiru ikuspegi azaltzeko gogoak bultzatu nau hiru antzerki lan hauek idaztera"

Garai hartako "Egin"en oso gauza gogorak esaten ziren, baina Bergaminenak nabarmenak ziren oso.

■ **Zergatik aukeratu duzu Unamuno, haren kontrapuntu gisa?**

Unamuno Bergaminen irakaslea izan zen. Unamunok halako miresmena zion Bergamin gazteari, eta Bergaminek dio asko ikasi zuela Unamunorekin. Zer gertatu zen? Bada, Unamuno azkenean Euskal Herria gaitzestera heldu zela, baina beste alde batetik, Espainiak bera gaitzetsi zuela eta erbestera bota. Polita iruditu zitzaidan Unamunorena eta Bergaminena kontrajarzea. Unamuno deseroso sentitu zen Euskal Herriarekin, Espainian hobeto -garai batean, baina gero ez!-, eta Bergaminena kontrakoa zen: hasieran Espainian eroso, gero deseroso, eta azkenean Euskal Herrira etorri zen. Horregatik jarri nituen biak. Gainera, Euskal Herrian oraindik indarrean dauden bi ikuspegi dira.

■ **Bien arteko elkarriketak oso sakonak dira. Zertan oinarritu zara haiek osatzeko orduan?**

Unamuno eta Bergaminen arteko gutunetan, eta gerora beste batzuek haien gainean esan dituzten gauzetan. Bien arteko elkarriketetan azaltzen den material gehiena benetakoa da. Azkenean, hor, kontua da kontraesanean jarzea bai Unamuno eta bai Bergamin. Unamunok, azkenean, ez du onartzen bere herria eta bere hizkuntza, eta Bergaminek aurre egin behar dio aurpegiatu zitoten beste gauza bati: ETaren borroka armatuarena ere aurpegiatu baitzitoten, hau da, bera hona etorri zela, baina babesa independentista eta borroka armatuaren alde zeudenen eskutik jaso zuela. Eta ea nola jasan zezakeen hori bera bezalakoko kristau batek leporatu zitoten. Nik alde batean, Hendaian erbestean egondako Unamuno kokatu dut, eta bestean, Hondarribian bizi izandako Bergamin. Eta erdian, itsasoa, inorena ez den muga.

■ **Zure lanean irudikatzen den bezain matxista al genuen Bergamin?**

Bere lagun izandako idazle zahar batzuk ezagutzeko aukera izan nuen, eta haiek ziotenez, Bergamin, ia hiltzear zegoenean ere, Donostiako kaleetatik neska eder bat ikusiz gero, hari begira gelditu eta gauzak esaten hasten zitzaion. Oso emakumezalea zen. Garai batean ezkondu egin zen, baina gero emaztea hil zitzaion, eta berak ezkondu gabe jarraitu zuen. Gauza da, antza denez, sexu grina onartu eta adierazten zuen pertsona horietakoa zela. Garai hartako feministen kritika izan zuen, berak emakumea ulertzeko zuen erarengatik. Baina ez dut uste berak idatzitakoengatik izango zenik, baizik eta emakumearen alde sexuala aitortzen zuelako jendaurrean eta telebistako elkarriketetan. Izan ere, berak mimo handiz zaintzen zituen bere lanetan pertsonaia femeninoak, baina haietan azkenean emakumearen alde mitikoa agertzen zuen: amatasunaren irudia, baina baita ere -Antigona, Medea eta horiekin- bere seme-alabak hiltzen dituen ama ere. Eta nik antzezlan honetan agertu nahi izan dudana hau baino ez da: kontua ez dela Bergaminek bere emakumezko pertsonaiak ulertzeko era; kontraesana, emakumeak Bergamini aurpegiatu diezaiokeenean dagoela: alegia, emakumeari ez uztea bere destinoa aukeratzeko.

◆ PILAR IPARRAGIRRE

Ale hartako editorialgilea euskal gizarteak bizi zuen sakabanaketaz mintzo zen, eta egoera honek sortzen zuen etsipen sentimenduaz.

Ezkutuko indarren lan etengabea

■ “Ez gara gizona askatzen ari, gizona nor egiten. Jolasean jarraitzen dugu gizonaz. Atzetik jarraitzea eskatzen dioqu itsu-itsuan, artaldeko ardiaren antzera”.

Negargurea" ematen zion ZERUKO ARGIAren editorialgileari zerbaitek, eta hitz huraxe nabarmentzen zuen bere jardunetik. Arrazoiak? Hainbat gorabehera, antza denez. "Elkar desegiten ari gara" azaltzen zuen. "Hori da negargarria. Hori da agudo moztu behar

duguna. Guk elkar desegitea nahi duenak bakarrik eduki dezake parregurea. Izatez sorgin-zale bagera ere, ez genduke sorginetan sinetsi nahi. Baina badirudi ari dela gu sakabanarazten gaituen izkutuko indar bat lanean etengabe. Nola, gainera! Mila talde egin gara Euskal Errian. Talde bakoitzak bere santuari pizten dio kande-

la. Badu talde bakoitzak bere jainkotxoak. Eta horri lotua dago itsu-itsuan taldeko bakoitzak. Lehenean gaude, aitortegitik aitortegira kontseilu eskeibiltzen ginan garaian bezalaxe. Ez gara gizona askatzen ari, gizona nor egiten. Jolasean jarraitzen dugu gizonaz. Atzetik jarraitzea eskatzen diogu itsu-itsuan, artaldeko ardiaren antzera. Ez dira iritziak eta jokabideak eztabaidatzen. Halako edo holako jainkotzat edo zerritzat daduzkagu. Batzuentzat jainko, besteentzat zerri”.

DENA ONA ALA DENA
TXARRA

Garbiago ezin hitz egin, bada! Baina horrek xehetasunen bat ere eskatzen zuela-eta, edonork ulertzeko modu-

ko zerak emateari ekiten zion ondoren: "Halako aldizkarietan agertzen diren alde guztiak eta lan denak onak dira. Beste hartakoak denak txarrak. Halako soziologolariren lanak denak onak dira. Beste harenak denak txarrak. Halako pentsalarik denean arrazoi du. Beste hark ezertan ez. Halako taldek dena

[illegible]

■ Eguneroko noiz?

S. U., 1972-XI-12

Oso atsegin zait zuen aldikari hau eta ahal dudan guztian irakurtzen dut, baina sarritan saltokia urruti gelditzen zaidalako eta neu alfer samarra naizelako ez dut erosten eta irakurri gabe gelditzen naiz. Hau gehiago gerta ez dedin arpidedun izan nahi nuke. Galderatxo bat egin nahi nizueke. Asteroko hau eguneroko bihurtzerik ba al dago,

lehentxeago edo geroxeago hori egiteko asmorik ba al duzue? Hori lortzeko eragozpenik handienak zein dira zuen iritziz? Galderatxo bat egin nahi nuen baina asko irten zaizkit. Zuen berriak laister izango ditudalakoan eta gure aldizkari hau gure etxean lehenbailehen ikusiko dugun itxaropenean, agur eta nahi duzen arte

■ Euskaldun naiz, beraz gizon

Irastortza, 1972-XI-12

Hori pentsatzeak, poza eta otzikara, biak batera sentiarazi dizkit. Euskaldun izateari zor bait diot gizon izatea. "Euskalduna naiz, beraz gizon". Ondorio hontara iritxi naiz Herriaren lekuko liburuan 322-324garren orrialdeak Rikardo Arregiri irakurriz. Baina ez dut esan nahi inolaz ere gizon guztiak euskaldun direnik. Ez eta euskaldunak bakarrik direnik gizon. Ez eta munduko gizon guztiak gizon izateko euskaldun izan behar dutenik ere.

Nik, behar dudala izan euskaldun gizon izan nadin baizik. Gizon bakoi-tzak bere gizakera du. Bere izen-deiturak ditu. Gizona, gizon jakina da, bestela ez da gizonik. Ez euskaldun, ez arabiar, ez galiziar, ez argeliar, ez ezer den gizona ez da inon. Ez da eta kito. Ez da nik aukeratua ni gizon izatea. Ez eta gizon euskalduna izatea ere. Hori eman egin zait. Inguruak eman dit: lurak eta lehenak, batipat; gizon ez osaturiko lurak eta kondairak, alegia (...)

ondo egiten du. Beste hark dena gaizki. Halako ikastola oso ondo ari da lanean. Beste hura oso oker. Hau, denean da aurrerakoi. Hura, denean atzerakoi. Ez dago elkarrizketarik. Ez dago egia eta arrazoi-trukerik. Talde batek bestea desegin nahi du. Jainkotxo batek bestea erauzi. Eta denok gizonaren izenean, langileriaren izenean, erriaren izenean, askatasunaren izenean, demokraziaren izenean".

Ezin nik irakurlearen usteak asmatu, jakina, baina nireak aitortzea badagokit, eta esango nuke hura idatzi zuenak, edonor zela ere, gizonetzkoa behar zuela izan. Zergatik? Irudipen hutsa, lasai...

Nolanahi ere, horrela jarraitzen zuen: "Egiten ari garen burruka larri hontan, il edo biziko burruka estu hontan, elkar desegiten ari gara zoritxarrez, beste zerbait desegiteko orde. Gure arrokeriak eta geurekoikeriak zorrotzen duen ezten zorrotza burrukakideak zultzeko, zauritzeko eta iltzeko erabiltzen dugu".

Adierazpen oso gogorak ziren haiek, eta ordu arte erabilitako plurala alde batera utziz aitorpen pertsonala egitea erabakitzen zuen editorialgileak: "Izenik gabeko pekatu latz hontan jausiak gaude gehienok nik uste. Besterik ez dugu entzuten eta ikusten. Gure etsaiak jotzen duen soinu dantzatzen garena dirudi. Ez dut uste hori pentsatzea sorginetan sinestea denik. Sorgin hau zaindu behar dugu ongi. Hau ez zaintzearren beste mila sorginetan sinesten bait dugu. Eta gure asmakeria eta irudipen besterik ez diran beste mila

sorgin hauek ere egiazko sorginak botatzen dizkigun sareak ditugu. Arruntitsu gabiltza. Lainopean bidea galdurik doan mendizalearen antzera. Jendea bidean erreta gelditzen ari da barra-barra. Egiazko burrukan erretzeak burrukari berriak sortzen ditu nonahi. Baina burrukakideak elkar erretzeak etsipena eta eriotza dakar".

IKASTOLAN PILATUTAKO ZABORRA

Orokorrean ari zela ematen zuen, baina behingoan iritsi zitzaion hari ere bere editorial harena azaltzeko unea: ikastola barruan egondako arazoren bat zen, itxura guztien arabera.

"Eta zabor hau dena, itsumen hau

dena, ikus-ezin hau dena, elkar desegite hau dena inon bildu eta pilatu bada ikastoletan bildu eta pilatu zaigu. Frutua eman eta zabaldu behar lukeen arbola hau geurok ihartu behar dugu. Hortarako bai ez dugula eskubiderik ez ezeren eta ez inoren izenean. Guraso askoren izerdiz, andereño eta irakasle askoren izerdiz eta laguntzaile askoren izerdiz kostata azten ari den arbolak ez du zapuzterik merezi. Galbide eta amildegi hortara ikastola eramatea baino obe da burruka hortatik erretiratu eta etxeratzea. Arren ez dezagun ikastolarik urkamendira bortxatu. Utz ditzagun fidakaizkeriak, itsumenak, setak, besatirak. Elkarri amore eman diezaiozun. Ez gaitezen elkarren salatzaile bihur etsairi lana erraztuz, kalean ahoz aho bait dabilta zenbaiten izenak eta izkuto bizitzak. Ez dezagun dena goizetik gauera aldatu nahi izan. Ar dezagun patxada eta arnasa".

Larritasunak alde batera utzita, hitz egin zitekeela-eta, horra hor Z. ARGIA-ren eskaintza: "Pozik irekiko genduke gure aldizkari hontan elkarrizketarako lehiatila bat. Baina zipokeriarik gabeko lanak eta izen-deituraz izenpetutakoak bakarrik argitaratuko genituzke".

Errietaren ondoren, gozo apur bat ere komeni zela-eta, horixe eskainiz agurtzen zen, badaezpada: "Baina ez dezagun ileta hau negarrez buka. Gauza asko egiten ari da Euskal Errian. Errezelo txarrez beteak bagaude ere, denok borondate onez beteak gaude" ●

◆ PILAR IPARRAGIRRE

■ Apaizak nundik sortu?

Juan José Goenaga, 1972-XI-12

Bi gertaera ditut neure begien aurrean: batetik, apaiz gazte gutxi direla gure artean (eta gutxitzen ari direla urteen poderioz), eta bestetik, oraindik denbora gutxi dela ain bete zegoen Seminarioan banaka batzuk besterik ez daudela. Seminarioa aipatu dut... orretaz mintzatuko bainaiz lantxo onetan. Iñoiz argi ikusi bada, egun argiago dakusgun gauza zera da: apaizgintza doai bat dela kristau Errian lanean jarduteko. Eta lanean jarduteko doia eta eskeintza bat bada, berez ez du bizi-

bide izan behar. Orregatik apaiz izan aurretik bere bizi-bidea, edo obekia-go esan, bere ogibidea behar dute euki. Apaiz izatearen "debaldetasuna" nabarmenago ager dedin. Ez dedilla gerta apaizgintza ogibide bihurtzea. Ez dut esan nahi, orrenbestez, ez ditugula behar eguneko ordu guztiak Eliz-Instituzioaren lanetan jardungo den jenderik, ez. Eguneko lan osoa orretan betetzen duana bidezkoa da Elizatik bizitzea. Baiñan ez dedilla izan bestetako balio ez duelako (...) ●

Euskal Herria curriculumean

Kulturak eta hizkuntzak -euskarak eta euskal kulturak- ikaslearen identitatearen eraikuntzan duten eraginaz ohartuta, eta hezkuntzak eraikuntza horretan betetzen duen funtzioaz konturaturik, curriculumaren alderdi horietan arakatu ditugu Euskal Herriko curriculumetan. XX. mendera mugatu gara, ingurunea ezagutzeko arloan irakatsi dena, batez ere ikaslearen ingurune hurbilari arlo honetatik egiten zaiolako erreferentzia, eta bertan lantzen direlako identitatearen eraikuntzarako funtsezkoak diren kulturaren gaineko ezagutzak.

Curriculumaren teorizaziotik abiatu gara, ikuspegi desberdinak aztertu eta paradigma kritikoarekin bat eginik, curriculum horren izaera soziala azpimarratzeko, hau da, curriculumak gizartearen interes eta baloreen menpekoea den neurrian, eskolak -curriculumaren bidez-, kultura dominatzailea, estatuak nahi duena finkarazten du, horrela eskolako edukieta-rik kanpo geratu direnak diskriminatu-ta, desbaloratuta utziz.

Testuliburuak eduki zehatzak aztertu ditugu, jakinik curriculumak testuliburuak gauzatzen dela. Ahaztu barik, testuliburuak dela baliabiderik erabiliena, batik bat erabilterraza delako, eta ikasle eta irakasleen esku jartzen dituelako kurtsoan zehar landu behar den guztia. Hainbesteraikoa da testuliburuaren bitartekotasuna non benetako curriculumak testuliburuak bera ez ote den pentsatzera garamatzen. Idatzizko mezua eta ikonografikoa irakurrita, euskal kulturaren gaineko edukiak gero eta ugariagoak direla pentsa litekeen arren, kopurutara joz gero, erraz jakingo dugu euskarari zein euskal kulturari buruzko azalpenak behera doazela eta zokoraturik geratzen direla.

Horrez gain, testuliburuak ikerketa honetan, euskal kultura ezaugarritzeko erabiltzen diren parametroak -behin mugatu ditugunean-, hiru multzotan sailkatu ditugu: paisaiak, gainontzeko ezaugarriak eta hizkuntza. Ezaugarri horiek ez dira, ez berdin agertzen, ez modu berean azaltzen testuliburu guztietan. Oro har, joera desberdina izanik: goranzko bidea hartu dutenak, paisaiak, kirolak, jaiak eta gastronomia dira; behera egin dutenak, euskara, mitologia, pertsonaia, musika eta dantzak.

Paisaiari dagokionez, hiri eta herrietako presentzia gero eta handiagoa den arren, paisaia naturala -barnekoa zein kostaldekoa-, gehiagotan agertzen da. Euskal Herriko kostalde ederrak edo mendi berdeak dira maizenik erakusten direnak. Horrenbestez edonorentzat ikusgarria eta erakusteko modukoa den paisaia agertzen da testuliburuak. Beraz, baieztatu daitekeena da, paisaia lurraldearen irudikatzeko moduetariko bat izanda ere, argitaletxeen joera konpromisorik gabe-

ko irudikapena ematea dela, zatikatua, izan ere paisaietan ezinezkoa baita lurralde osoa islatzea. Ondorioz, lurraldetasunaren irudi zatikatua irakasten zaie ikasleei, alegia, zatiekin identifika daitezke, baina ez zaie ematen Euskal Herriarekin identifikatzeko bide handirik.

Gainontzeko ezaugarrien artean gorako bidea hartu dutenak jaiak, gastronomia, ohiturak -San Juan sua edo Santa Ageda bezperako kantuen modukoak-, eta kirolak dira. Hauek, Herriaren izaeraren ezaugarriak badiren arren, alderik azalekoenak direla esan genezake, itxura baino ez darakutsatenak. Edozelan ere, estatu-nazioaren osotasuna konprometitzen ez dutenak. Berba batean, ezer kolokan jartzen ez dutenak, edonork onartzeko erakoak. Mitologia, pertsonaia, dan-

tzak eta musika ordea, gero eta nekezago azaltzen zaizkigu. Honetariko ezaugarriak iraganarekin identifikatzen dira, eta oso gutxitan orainarekin edo etorkizunarekin. Badirudi Euskal Herria iraganari lotua dela.

Aipatu barik ezin utzi genezake pertsona agertzeko modua ere. Generoari eta adinari so eginik, gizonezko helduarena da pertsonaren estereotiporik erabiliena: curriculum ofizialetan generoen arteko desberdintasunak zaintzeko aldarrikapenak zabaltzen badira ere, oraindik orain ematen diren identifikazio ereduak mugatuak eta androzentrikoak dira.

Finan, Euskal Herriaren ikuspegi turistikoa, folklorikoa agertzen dute testuliburuak, nortasunari eta identitateari lotuen dauden ezaugarriak presentzia txikia emanez. Oro har, kulturaren azaleko agerpena da testuliburuotan aurkitu duguna, erakusgarria eta turismorako erakargarria.

Curriculumean islatuko diren kulturaren ardatzak edo Lawton-ek izen-

datzen dituen inbariante kulturalak, hautatzeko orduan erreferentzia taldetzat hartzen denaren arabera izango dira. Ohartzen garenez, euskal kulturari lotutako edukiak modu desberdinetan testuingurutzat diren arren, gehienak ikuspegi hegemonikotik -estatua zein autonomiatik pasatzen dena-, lantzen dira, izaera politikoa emanez. Gutxi dira ikuspegi soziokulturaletik lantzen diren edukiak, alegia, Euskal Herrian kokatzen direnak, joan ere beherantz doaz-eta. Ikuspegi hegemonikoa aldiz, gorantz doa, gero eta finkatuago eta hedatuago agertuz.

Amaierarako ondoriozta dezakeguna da, Euskal Herriko neska-mutiek -Hegoalde zein Iparraldekoek-, ezin dezaketela testuliburuak euskararen lurralde osoa errealtate adierazgarritzat jaso. Eurentzat Euskal Herria heteronimia izango da, inoren osotasunari begirakoa, ez nortasuna duen entitatea. Horrela, euskara diglosian kokatuko zaie, herri honen kultura guztia bezalaxe ●

INIGO AZKONA

Begoña Bilbao
EHUko irakaslea

“Euskal Herriaren ikuspegi turistikoa, folklorikoa agertzen dute testuliburuak, identitateari lotuen dauden ezaugarriak presentzia txikia emanez”

ARKEOLOGIA ETA MINTZAIRA

Cambridgeko Unibertsitateko katedraduna den Colin Renfrew arkeologoaren argitalpenik ospetsuena dugu hau. Orain, eztabaida bizian dagoen (eta Euskal Herriaren iraganaldiaren interpretaziorako guztiz iraultzailea izan daitekeen) uholde indoeuroparrei buruzko ideia berriak azaltzen ditu egileak, era erraz eta atseginean.

Bertan, arkeologia eta hizkuntzalaritza harreman estuan loturik agertzen dira eta euskararen anai izan omen ziren desagertutako hizkuntzez hitz egiten da. Liburu hau Antzinako Europako erlijioa, hizkuntzak, literatura eta arkeologia ulertzeko tresna bikaina bihurtu da, beraz.

MIKROKOSMOSA (GURE MIKROBIO ARBASOEN 4.000 MILIOI URTEKO EBOLUZIOA)

Lynn Margulis / Dorion Sagan

MIKROKOSMOSA (Gure mikrobio arbasoen 4.000 milioi urteko eboluzioa)

Lurran gertatu den prozesu ebolutiboan bakterioek izan duten lehen mailako jokabidea eta asmakuntzak aztertzen dira liburu honetan: arnasketa aerobikoa, mugimendu ziliarra, sexualitate horizontala, zelula eukariotoa, ... Gainera, bakterioek sistema konplexuagoetan beren burua ere nola integratu duten aztertzen da.

Margulisek sinbiosia (elkarkidetzeta), eboluzioaren bidean, Darwinek asmatutako lehia bezain garrantzitsua izan daitekeela dio, biologiaren gizarte-darwinismoaren ideologia hankaz gora jarritz. Ideia iraultzaile hauekin eboluzioaren zuhaitz genealogikoa errotik aldatzen ari da biologoen artean. Pentsamendu modernoak izateko ezinbesteko liburu erraza eta zoragarria.

**Jadanik
salgai zure
liburudendan!!!**

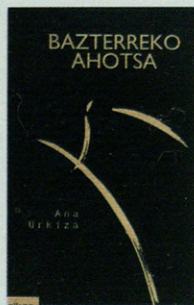

GAIAK

ARGITALDARIA

A S T E K O L I B U R U A

EMAKUME IZATEAREN KONTZIENTZIA

**BAZTERREKO
AHOTSA**
Ana Urkiza
ELKAR
102 orrialde
9,90 euro

Estilo zuzen eta zorrotzez idatzi du Ana Urkizak Elkar agitaletxearen eskutik plazaratu duen "Bazterreko ahotsa" izenburuko poema liburua, non emakume izatearen kontzientziatik abiatzen den olerkaria, ezagutza horrek sortarazten dion mina eta etsipena azaltzeko orduan. "Bazterreko ahotsa"ren egilearen helburua, bazterreko egoera horretatik komunikazio berri bat lortzea litzateke. Nolanahi ere, Ana Urkizaren poema liburu hau ez da tonu bakarreko lana, emakumea den olerkari horrek hainbat ahots dituelako bere baitan, eta gainera askotan barne borrokan

diharduten ahotsak direlako horiexek, polifonia bat osatzen dutelarik. "Bazterreko ahotsa" hiru ataletan banaturik dagoen poema liburua dugu. Lehenengoak "Esnaera berantiarra" du izenburu nagusiztat, eta bertan emakumetasunaren aurkikuntza aurkeztzen saiatzen da Ana Urkiza. Bigarren goan, "Zauri irekia" deritzan atalean, emakume izate horrek sortzen dion mina eta atsekabea garrasi bilakatzen du olerkariak, eta hirugarren goan, "Iraulketaren oihartzuna" zatian, aurreko bi ataletan agertu dituen sentimen guztien bilduma eta ondorena egiten du poetak.

▼ Egileari Galdezka

"Mina da poema liburu honen oinarria"

Ana Urkiza

RUBEN PLAZA

■ Zer azaldu nahi zenuen poema liburu honekin?

Imajinatu beharko genuke goiz batez ispilurik gabeko gela batean esnatu eta emakumea nintzela konturatu nintzela. Horixe da liburuaren abiapuntua eta nolabait bertan agertzen den gaiaren muina, emakume naizela konturatu izana. Ez naiz ari sexuaz, hori aldeztu aurretik ere banekielako, emakume izate horrek suposatzen duenaz baizik, horretaz konturatu bainintzen goiz horretan. Eta memento hortantxe sortu zen poema liburu hau.

■ Eta zein da gai horren funts nagusia?

Etsipena edo desengainoa. Ez maitasun etsipena edo desengainoa, hain zuzen ere, emakume izatearen konturatze horretan oinarritutako etsipena edo desengainoa baizik. Mina da, beraz, liburu honen oinarria, min hori sentitzetik sortu baita liburu hau.

■ Zeintzuk dira min horren arrazoiak?

Alde batetik, iruditzen zait berandu konturatu naizela emakume naizela. Eta bestetik, min dut ere emakume izatea zer den ulertzearekin onartu behar izan ditudan zenbait gauzarengatik. Alde horretatik, liburu garrasi bat da, minaren eta erreibindikapenaren garrasia. Eta nor bere buruarekiko azalpen hori sinetsi eta irtenbidetia erdietsi nahiarekiko garrasia ere bai. Sormen prozesuari dagokionean, hasiera-hasieratik neukan garbi zein izango zen gaia. Eta banekien nire lan hau ez zela zenbait poemak bilduma bat izango, neukan min hori aurkezteko idatziko nituela poemak. Eta generoaren hautaketa egina etorri zitzaidan, zeren anbiguotasunaren bertuteak alde batera utzi, eta esaten direnak eta esan gabe uzten direnen artean jolas egin nahi nuen, eta jolas hori egiteko generorik aproposena poesia zela uste nuen.

LIBURUAK

**KOOPERATIBAK
ETA EUSKARA**

Amagoia Unanue,
Nahia Intxausti
LANKI IKERTEGIA/
EMUN
KOOPERATIBA
ELKARTEA
151 orrialde +
CD

ARRASATEKO KOOPERATIBAK ETA EUSKARA

Arrasateko Kooperatiba Esperientzia deitutakoa osatzen duten enpresa eta erakundeek euskararekin izan duten eta duten harremana ikertzen duen lan honen izenburu zehatza "Kooperatibak eta euskara. Historia eta aro berri baten oinarriak" da. Ikerketa lana, Amagoia Unanuek eta Nahia Intxaustik egin izan da, Jon Sarasua eta Juan Luis Arexolaleibaren zuzendaritzapean. Lanean zehar aztertzen diren gaiak honakoxeak dira: Arrasateko Kooperatiba Esperientziaren sortzaile eta bultzatzaile izan zen Jose Maria Arizmendiartek euskararekin izandako harremana; Arrasateko kooperatiba taldea eta euskararen azterketa historikoa; Gaur egungo euskara plangintzak eta Kooperatibagintza eta euskara, elkarren garabide.

**XX. MENDEKO
POESIA KAIERAK**

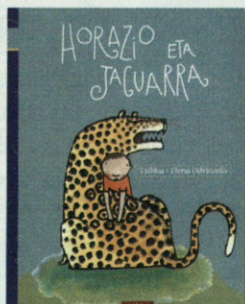
Joseba Sarrionandia
SUSA
63 orrialde
4,21 euro

JOSEBA SARRIONANDIAREN POESIA

Koldo Izagirrek apailatu eta Susa argitaletxeak plazaratu duen XX. Mendeko Poesia Kaiarak bildumaren azken hamaika olerkarien artean, Joseba Sarrionandiaren poemagintza aurkezterakoan, hiru etapa nagusi bereizi ditu Izagirrek: literaturaren aurkikuntza goiztuak eragindako intertestualitateak markatzen duen kultismoa, egoera pertsonal gogorak eragindako itxituraren eta urruntasunaren aurkako minduraren lirika, eta mundutar anonimo bilakatzeko sorturiko hemen nahi eta han beharraren, halakotasunaren eta bestelakotasunaren arteko aro dialektikoa. Nolanahi ere, hiruretan aurkitu ahal izango du irakurleak poeta honen pentsamenduaren sakona.

**HORAZIO ETA
JAGUARRA**

"Txiliku"/ Elena
Odriozola
ELKAR
57 orrialde
7 euro

ZORTZI URTETIK AURRERA KOENTZAT

Ameriketako oihaan batetik etorritako mutiko beltz isila eta Euskal Herrian jaiotako neskato ilegorri berritsua ditugu J. M. Olaizola "Txiliku" k idatzi eta Elena Odriozolak marraztutako ipuin honen protagonista nagusiak. Beno, horiexek eta bibotean sei bizar luze dituen jaguarra eta belarritako bat zintzilik daraman Maisuluis orojakilea. Urruti-urrutitik etorria da hona Horazio, eta hasieran ez daki euskaraz, horregatik dago hain isilik. Gero, ordea, Aitziberren adiskide min egingo da, eta Maisuluisen irakaspenak batetik, eta hark emandako marrazki liburu batean Aitziberren laguntzaz ikasi ahal izango dituen izenak bestetik, euskaraz askatzen hasiko da. Hala ere, noizean behin isilik eta triste geratzen da Horazio, oiha-mina duelako.

K A L I T A T E A

Produkturik
onenak,
MultiOpticasen

Aukerarik
zabalena
betaurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
betaurrekoetan.

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

LIBURUAK

KIROLA EGITEKO 30 ARRAZOI

Luis Mari Zulaika,
Maite Muñoa
GIPUZKOAKO
FORU ALDUNDIA/
EMAKUNDE
76 orrialde
12 euro

KIROLA EGITEAREN ONURAK, BANAN BANA

Kiroleutsi medikuaren laguntzaz ikasi ahal izango ditu Luis Mari Zulaika eta Maite Muñoaren artean osatutako liburu hau irakurtzen duenak (haur zein heldua bada ere) ariketa fisikoaren onurak osasunean. Izan ere, kirola egiteak bizi-kalitatea hobetzen baitu, eta besteak beste, bizi-itxaropena luzatzen du, immunologi sistema hobetu, minbizia prebenitzen lagundu, muskuluar garatu, bizkarreko mina prebenitu eta leundu, eskeletoa garatzen eta hazten lagundu, osteoporosia edota artrosia prebenitzen eta sendatzen lagundu, lesioak prebenitzen eta birgaitzen lagundu, zirkulazio-aparatoa garatu, bihotzaren lana eta odolaren osagaiak hobetu, arterietako presioa kontrolatu, gaitasun kardiobaskularretan lagundu, eta diabetesari aurre egiten dio.

ANALES DE LA SEGUNDA GUERRA CARLISTA EN SAN SEBASTIAN

Fermin Muñoz
Echabeguren
KUTXA FUNDAZIOA
284 orrialde
11 euro

DONOSTIA BIGARREN GERRA KARLISTAN

Fermin Muñoz Echabeguren aztertutak zituen jadanik lehen Gerra Karlistan Donostiak eta bertan bizi zirenek igaro behar izan zituztenak. "Anales de la Segunda Guerra Carlista en San Sebastián. Cómo se vivió la guerra en la ciudad" liburua beste horren jarraipena baino ez da. Oraingoan ere Donostiako bizimodua aztertzen du, baina Gerra Karlista berri batean, 1872tik 1876ra bitarterainokoa. Fermin Muñoz Echabegurenentzat hiria izaki biziduna da, herritarrek bezalaxe, bertako bisitariak nahiz hiriaren inguruan alde batera zein bestera ihesi doazenak, eta egileari gertakizun horiek interesatzen zaizkio, baina beti oso gogoan hartuz historia honi bizitza ematen dioten pertsonen sentipenak eta sufrimenduak.

ESETÉ

Batzuen artean
AMASTE
COMUNICACION
146 orrialde
3 euro

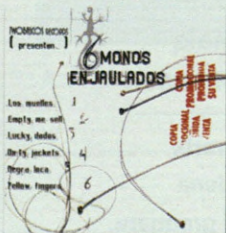
ZABORRAREN INGURUKO ALEA

Dagoeneko seigarren zenbakia kaleratua du Bilbon plazaratzen den "ESETÉ" aldizkariak. Oraingoan, gizakiok sortzen dugun zaborra du hizpide, baina erabat bitxiak dira bertan agertzen diren idazlanak. Izan ere, kaka eta pixa egitetik libratzen den bizidunik ez dago, eta hain zuzen horretaz dihardu "Mear/ Cagar. Masculino/ Femenino" deritzan lana. Eta kontuan harturik zenbaezinak direla egunero-egunero sortzen ditugun zabor motak, hamaika lan berezi aurkituko dituzue aldizkari honetan. Adibidez, ba al dakizue zenbat txerrikeri aurkitu zituzten Londreseko metroan dauden eseraulki ustez garbietan? Edo zein ote den "ESETÉ"ra idazten dutenen zikinkeriarik kilikagarrienak? Edota zenbat gauza egin daitezkeen kalean topatutako zaborrekin?

DISKOAK

6 MONOS ENJAULADOS

Batzuen artean
TWOBASCOS
RECORDS
11 kanta

HAINBAT ROCK MUSIKARIREN OMENEZ

Twobascos Records diskoetxe bilbotarrak George Harrison, J. Eintwistle, Layne Stanley eta Sua omendu nahi izan ditu "6 monos enjaulados" izenburua duen CDan. Horretarako, Lucky Dados, Empty Me Sell, Los Muelles, Dirty Jackets, Negra Loca eta Yellow Fingers taldeek jotako swing, art, pop eta rock doinuak bildu ditu disko honetan, hamabi kantu hauek eskainiz denera:

Lucky Dadosen "Rebel cat", Los Muellesen "Insatisfacción", Dirty Jacketsen "Make another line", EMSen "Old man tree", Yellow Fingersen "Sweet", Lucky Dadosen "Texas train", Dirty Jacketsen "Play it loud", Negra Locaren "Compasión" eta "Una vida normal", Yellow Fingersen "From one to nothing", EMSen "Alice", eta Los Muellesen "Adiós".

BERMEO, azaroak 8-azaroak 9
Jardunaldiak

Artisautza Itsas Antropologiako IV. Jardunaldietan teknologia, ekonomia, gizarte eta kultura alaketek artisau arrantzan izan duten eragina azalduko dute. Harpidetza kuota 6 eurokoa da eta dohainekoa Eusko Ikaskuntzako bazkide eta ikasleentzat: eibilbo@infonegocio.com

10:00
Nestor Basterretxea udal kultura Aretoa (kasinoa)

DONOSTIA, azaroak 9
Zinema

Donostiako Fantasiatzako eta Beldurrezko Zinemaren Astearren klausura ekitaldirako hiru emanaldi prestatu dituzte: Juan José Elordiren "Olentzero, gabonetako ipuina"; Vibeke Idsleren "Gorputz gudarosteak" eta Sam Rainen "Posesión infernal" laburmetraia irabazlea eskainiko dira.

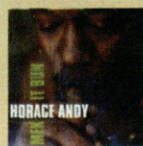

12:00 Kursaal I aretoa

OIARTZUN, azaroak 9
Musika

Horace Andy musikari jamaikarraren reggae doinuak entzuteko aukera paregabea izango da honakoan. Andyk 70eko hamarkadan hasi zuen bere ibilbidea eta reggae musikaren barnean dagoen artistarik produktiboenetarikoa da.

21:00 Pagoa aretoa

DONIBANE LOHIZUNE, azaroak 8
Hitzaldia

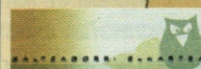
Marikita Tanbourin irakaste eta gurasoak euskal deiturén etorkiei eta erranahiei buruz jardungo du ikastolan. Tanbourin, besteak beste "Euskal Deiturén Kronika" liburuarren egilea da.

20:30
Donibane Lohizuneko Ikastola

IURRETA, urriak 29-azaroak 28

Galtzagorri elkarteak euskal irudigileen lanak haur eta gazteen literaturan duen garrantzia aditzera ematen asmoz erakusketa bat plazaratu du; izan ere, elkarte honen xede nagusia haur eta gazteen literatura sustatzea da.

Astelehenetik ostiralera
10:00-13:00/16:00-20:00
Herri liburutegia

GASTEIZ, urriak 24-urtarrilak 8
Erakusketa

Thomas Ruff Alemaniako argazkilariak 80ko hamarkadatik 2001. urtera arte egindako lanak aurkeztzen dizkigu. Gutxi gora behera 160 argazki biltzen dira: erretratuak, arkitektura, barneko irudiak eta baita zenbait biluzi ere.

Artium museoa

BEASAIN, urriak 26-azaroak 17
2002ko Udazken Kulturalaren baitan, film labur asko egin ondoren, Lucrecia Martel argentinarrak egindako lehen film luzea ikusteko parada izango da: "La Ciénaga". Zingira baten inguruan kokatutako herrixka batean bizi diren bi familiaren bizipenak kontatzen dira, zaparrada bortitzez eta alkohol ugariz blaitutako giroan.

21:00 Usurbe antzokia

IRUÑA, azaroak 7
Anitzekia

Ramon Agirrek Joserra Senperenaren musikaz lagundurik "Ondo esan beharko" lana osatu du. Musika, kanta eta monologoek, guztiak umorea oinarri harturik, nahasketa bitxia eta originala eratzen dute.

20:00-22:00
Biltoki elkarteak

EZPELETA, azaroak 10
Musika

Alaitz eta Maider bikote gaztea izango da bere musikaren erakusgarri diren xalotik goxotasuna eta pop melodia itasokorrez gozatzeko aukera eskaintzeko prest.

TOLOSA, urriak 18-azaroak 16
Erakusketa

Joseba Lacadenak "Pasando una fregona por la vida fragmentada" bilduma koloretsua jarri du ikusgai. Lacadenak izen handiko hainbat museotan bere koadroak zintzilikatzeko aukera izan du jada.

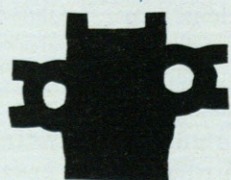
17:30-20:30 (jaiegun eta astelehenetan izan ezik)
Aranburu Jauregia

Agendarako deialdiak hogeiei egun lehenago bidali 943 37 34 03 faxera

Agenda: KATIXA GARATE

Argitarapen honen edizioako laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora

kutxa

zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

Udare gustu izugarria duen ardo hau edateko ohitura ez omen da mantentzen erraza. Hala ere, horrek ez du esan nahi bere zaporea beste askorena baino hobea ez denik.

MAKATZARDOA

Ardogintza kimika eta bankuen beharretara zeharo makurtua dela uste eta garai batekoaren tankerakoaren ardo osasuntsua edateko aukera behinik izan dezagun lanean ari da nafar bat baino gehiago. Lan izugarri honetara eman direnak eza-gutu nahi eta Baldorba aldean ibiliak gara Gipuzkoa eskopeteroaren berunaren ihesi. Mahastiak miatu bai, baina bukoiak zirikatu eta jo zaharra ez den mahatsaren muztioa nola datorren galdetu nahi genion aho-sabaiari. Lehenengo zurrutadarekin aurpegia alaitu zitzaigun: baserri ugarietan oraindik egiten den sagardo zahar ederraren lainoa bai zekarkigun

■ Sagardo zahar ederraren lainoa dakargu gogora makatzardoak.

gogora. Bukoitik bukoirakoan, ardogleen kontuekin erabat harrituta, biak ardo, mahatsarena eta sagarrarenaren arteko alderik ia ez dela jabetu nahian ari ginela, horra hor non makatz- edo udaregustu izugarria zuen ardoa dastatu genuen. Makatzardoa egin eta edateko ohitura ia galdua da, sagardo baino azidoagoa eta tanino eskas izaki ez bai da mantentzen erraza. Frantzian ardoak, batik bat xanpainaren moduko ardo zuriak faltsutzeko erabili izan da. Nafarrenak ez du ez xanpain onenaren inbidiarik ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@zerain.com

O S A S U N A

Bizi itxaropena asko luzatu da bularreko minbizia duten emakumeentzat: bai botika berriei esker eta baita gero eta goizago antzematen zaielako ere.

DETEKZIO GOIZTIARRA IRTENBIDE

Aurreko astean esan bezala, Espainiako Senologia eta Bularreko Patologiaren Elkarteak bere XXI. Kongresua egin zuen urriaren 17tik 19ra bitartean, Donostiako Kursaal Jauregian, eta bertan bildutako 500 lagunen aurrean emakumearentzat hain garrantzitsua den patologiaren inguruko ikerketak, etorkizuneko aurreikuspenak, eta jende arruntarentzat atera daitezkeen aholkuak eta gomendioak jorratu ziren.

Detekzio edo atzemate goiztiarra aipatzen nuen aurreko astean minbiziaren aurkako biderik arrakastatsuenetakoa bezala. Dena den, Jose Antonio Alberro adituaren esanak bere osotasunean jasotzeko, "adin-tarte hori zabaltzea eskatu zuen, Nafarroako kasua hartuz adibide

edo eredu gisa, bertan detekzioko proba horiek 45 urtetik 70 urtera bitarteko emakumei eskaintzen baitzaizkie".

Eta behin diagnostikatu ondoren zer? Zoritzarrez, "oraindik ere ez dakigu gai-

tza nola sendatu, bere kausa edo arrazoia ez dugulako zehatz-mehatz ezagutzen. Baina kontrola dezakegu, eta kronifikatu, horrela emakumeari urte askotan bizitzeko aukera emanez" Arrate Plazaola onkologoaren hitzak erabiliz. Tratamendu horien biez tumoreen hazkundera kontrola daiteke, gero eta agresibitate gutxiagorekin gainera pazientearentzat. Gainera, kimioterapiaren efektu mesedegarri berberak lortzen dituzten botikak agertzen ari dira, haien eragin kaltegarri edo toxikoak nabarmen gutxituz: esaterako kimioterapia pastilletan. Gaur egungo biziraupen-tasak % 77koak dira 5 urtera, baina tumorearen detekzioa egitean bere tamaina 5 mm-koa besterik ez bada, 5 urteko biziraupena % 90era igotzen da ●

◆ JABIER AGIRRE

Lizarrietako eta Lizuniagako bentak, Ibantelliren magaletan

Atlantiar Pirinioetako lehen mendi garrantzitsuenaren gerizpean egonik, hain ezagun ez den Ibantelliko tontorra ezagutuko dugu gaurkoan. Igoera honetaz baliatuz, Urdazuri (Lapurdi) eta Bidasoaren (Nafarroa) arteko ur-banalerroa igaro ahal izateko erabili ohi diren lepoetako bi bentetatik igaroko gara: Lizuniaga eta Lizarrietatik. Halaber, Bortzirietako Bera abiapuntu izanik zenbait auzune xarmant ezagutzeko parada ere izango dugu.

■ Lepoaundin kokatua dago 39 zenbakidun mugarría, eta hiru udalerriren arteko muga: Sara, Bera eta Etxalar.

Berako herri gunetik abiatu gara, bertako eskola, institutua eta kiroldegiairen aldamenean dagoen aparkalekutik (35 m). Bertan, GR 11 ibilbidearen Bera-Elizondo etapa esplikatzan duen panel bat dago. Ibilbide horren seinale zuri-gorriei segituz, etxez etxe doan pista bat hartu dugu. Bidegurutze ugari pasa behar dira, baina ez dago galbiderik bidea seinalatua baitago. Malda gora etengabea, etxeak atzean utzi eta goiko garo zelaira heldu gara. Hemen ikuspegia zabaldu da; Bera herria goialdetik ederki ikus daiteke, bere bi guneein: Bera herri gunea eta Alzate. Gora jarraituz, berehala heldu gara maldaren bukaerara, bunker zahar batek "apaingutako" gain borobildura: Santa Barbara (400 m). Jatorrizko izena Larra-tegaina du, baina Santa Barbararen omeneko ermita hemen zegoela eta, santua- ren izenez ezagunagoa da.

Seinaleak utzi (gailurraren alboko pinudi zatarrean barneratzen dira), eta gain honetatik, ekialderantz pistan barna jarraitu dugu aldapa beheara leunean, Meaka leporaino. Hemendik, berriro seinale zuri-gorriei kasu eginez, hurrengo gaina igaro (Sorokogaina, 357 m), eta Idoiako benta izandakora heldu gara zelaietan zehar. Eraberritzen ari diren baserria da. Hemendik beheara, metro gutxitara dago Idoiako lepoa (270 m), baita Beratik datorren errepide asfaltatu estua ere. Ekialdera gorantz doan pistari heldu, eraikuntza batzuk pasa eta Lizu-niagarantz doan bidea ezkerreara utziz, Lizarrieta leporaino pista segituz joan gara malda gora lehenik eta ordekan gero, Ibantelli mendiaren hegomendebaldeko mazalak zeharkatzen. Bidearen

■ Lizarrietatik Ibantellirantz doan bidea.

ezkerreko ertzean, eraikuntza batzuen hondarrak ikusi ditugu, Labeagako antzi- nako meategiak dira, Labeagako magale- tan ikatz ugari baitago. Ingurune honeta- ko beste meategiak bezalaxe, aspaldi utzia dago. Leku hau Babesleku Naturala izendatua dago.

Seinaleak utzi eta gain honetatik, ekialderantz pistan barna jarraitu dugu aldapa beheara leunean, Meaka leporaino. Hemendik, hurrengo gaina igaro eta Idoiako benta izandakora heldu gara zelaietan zehar.

Beratik bi ordu eta erdian iritsi gara lepora. Lizarrietan (440 m) Etxalar eta Sara elkartzen dituen errepidea, aduana zaharra, estatuen mugak garbiro adieraz- ten dituzten karteltzarrak, baserri bat eta benta daude. Benta taberna moduan jarria dago, oroigarri denda ere bada; badira gauza erabilgarriak, barbakoa egi- teko parrillak, aterkiak, gerrikoak-eta, badira ere, inguruotako bentetan ohikoak diren oroigarri arrotz samarrak, pontxo mexikarrak, ez-dakit-nongo paisaje bat irudikatzen duen koadroa, ezpata eta sableak... eta ohiko oroigarri txatxu fol- kloriko espainol horietakoak...

Gauza horiek guztiak utzi eta guk mendira jo dugu, Ibantelliren gailur aldea ezkutatzan duen laino artera. Idoiako lepotik ekarri dugun pistan ibili lehenen- go metroak eta berehala, eskuinera hartu

■ Lizarrietako benta taberna moduan jarria dago, eta era berean oroigarri denda ere bada. Eskuinean, Ibantelliko tontorreko azken metroak.

Bidearen ezkerreko ertzean, eraikuntza batzuen hondarrak ikusi ditugu, Labeagako antzinako meategiak dira. Eta meategia aspaldi utzia dagoen arren, Babesleku Naturala izendatua dago leku hau.

■ Paul Dutornier Sarako auzapezaren oroimenezko harria ikusi dugu errepedearen ertzean.

dugu beste bide bat, maldan gora. Garo zelaietatik igo gara, muga lerroan barna, bi gailur banatzen dituen leporaino, Lepoaundi (602 m). Bertan dago 39 zenbakidun mugarrria, eta hiru udalerrien arteko muga: Sara, Bera eta Etxalar. Eskuinean duguna da gure mendia, Ibantelli. Ezkerrean dugun gain txikia Labeaga deitzen da (617 m). Hala ere, "Editorial Alpina"ren mapan, Ibantelliri Labeaga deitu diotela ikusiko duzu, nahiz eta gainerako mapetan (argitaletxe

eta erakunde desberdinenak) Ibantelli deitu. Edonola ere, leku atsegina eta ederra da hau. Beste minutu batzuk gehiago, eta gailurrean gara (698 metro), Lizarrietatik ordu erdi pasatxoan. Postontzi bat

dago bertan, arroka bloke batzuen artean. Larrun oso gertu ikusten dugu gure aurrean, iparraldean. Gauden lekua eta bere artean, Lizuniaga dugu, oinen azpian. Kontrako aldera, Atxuria. Dena

FITXA TEKNIKO A

■ Kare-labeak: zelaiak ongarritzeko, zomorroak hiltzeko, paretak zuritzeko...

Labe hauek XVIII. mendearen hasieran eraikiak dira. Gosete garaia ziren, eta kare biziak simaurrez ongarritutako zelaien emankortasuna argi hobetzen zuela aurkitu zen orduan. Kare-labeak kareharrizko harritzetatik gertu eraikitzen ziren; batzuk herriarenak ziren, beste batzuk pribatuak. Ekonomikoki indartsuen ziren baserriek kare-labe bat edo gehiago edukitzen zituzten; bestela, kare-labe bat baserri bat baino gehiagoren artean konpartitzen zen. Kare-labeak lana hain gogorra izanik (kareharria eta erretzeko egurra gurdietan garraiatu, kare-labeak behar bezala jarri, eta gau eta egunez zaindu, azkenik karea ateratzeko) karea baserri bakarrarentzako bazen ere, inguruko besteek lan horretan parte hartu ohi zuten, beti aritu behar izaten baitzuen norbaitek egurra sutara botatzen.

Karea hasieran poliki berotzen zen, 1.000 gradu

peraturara heldu arte. Bospasei egun geroago, kareharria pixkanaka bolumena galtzen joaten zen, kare bihurtuta. Beste egun pare bat gehiago itxaron behar izaten zen hoztu eta labetik ateratzeko. Karea batik bat zelaiak ongarritzeko erabiltzen zen, baina bazituen ere beste erabilpen batzuk: baratzeak zomorrotan txarrak hiltzeko ere erabiltzen zen, fruta-arbolen enborrak zuritzeko, baserrietako paretak zuritzeko erabiltzen zen, desinfekzioarako eta gaixotasunak ekiditeko ukuilu eta bestelako lekuetan karea zabaltzen zen, bestalde, karea, hondarra eta ura nahastuz morteroa lortzen zen, eraikuntzarako masa gisa erabiltzeko.

Azken kare-labeak orain dela 40 edo 50 urte piztu ziren. XVIII. mendean hain garrantzitsuak izandako eraikuntza hauetako ugari daude gure ingurunean. Asko pista berriak irekitzean suntsituak izan dira, erdi eroriak edo sasiak janak, edota zaborrontzi bezala erabiliak... ●

den, gaur baino ez digu askorik ikusten utzi.

Atzera lepora itzuli gara, eta etorritakoaren kontrako aldeetik jaisten hasi. Pintura urdineko seinaleak daude, beheerantz zuzen doan bidea erakusten. Basoa gure ezkerrean dugula beti, eskuinerantz zuzentzen hasi da bidea. Hemendik Lizuniaga aldera zuzenean jaitsi daiteke basoan barneratuz, edo, erosoago joateko, bide onari jarraitu. Bigarrena aukeratu dugu nahiz eta luzeagoa izan. Ibantelliren iparraldeko maldak alde batetik bestera zeharkatu ondoren, bihurtu batzuk pasa eta bidegurutze nagusi batera heldu gara. Bost bide daude hemen; eta ezkerrean eta behean dagoen bide laua hartu dugu. Sara eta Bera lotzen dituen errepi-

Lepora itzuli gara (Lepoaurdina), eta etorritakoaren kontrako aldeetik jaisten hasi. Pintura urdineko seinaleak daude, beheerantz zuzen doan bidea erakusten. Basoa gure ezkerrean dugula beti, eskuinerantz zuzentzen hasi da bidea.

dera irten gara, Lizuniaga baino pixka bat beheago, mugatik metro gutxira. Paul Dutournier-en oroimenezko harria dago

hemen, errepedearen ertzean. "Paul Dutournier. 1910-1993. Sarako auzapeza, euskaldun abertzale baketsua, pottokaren laguntzaile, pottokarentzat mugarik ez", dio oroitarriak.

Errepidetik ibili ditugu Lizuniaga leporainoko hurrengo hamar minutuak. Jatetxe eta ostatu modernoak dago bertan (225 m). Ibilaldia luzatzeko aukera polita dago lepo honetatik: Kaprioko hegitik, Kondendiaga benta txiki zaharretik barna, Atekaleun gandarrea heldu eta hortik Larruneko gailurrera. Lizuniagatik 700 metro gaintu beharra dago.

Ostatuaren parean, errepedearen beste aldean, bada "Bera" adierazten duen seinale bat. PR 16 bidea da, pintura hori eta zuriz markatua. Oso bide ederra da tarte batzuetan. Honela heldu gara Garaitarreta auzoko lehenengo baserrietara. Kare-labe bat bada baserri hauetatik gertu, eta inguru hauetan gehiago ere badaude. Seinale zuri-horiei segituz, errepedera elkartu gara errota zaharrena eta Uxarrenea baserri ederraren parean justu. Errepidetik segitu dugu puska batean, eta berriro seinaleei kasu eginez, ezkerretara hartu etxe eta baserrien artean doan auzo-bide lasaigo bat. Bidean zehar, inguru honetako baserri eta leku interesgarrien berri ematen duten panelak daude. Ordekan doan bide atseginetik, kontu kontari heldu gara Altzatera, eta azkenik, Berako erdiguneraino ●

■ Berako Garaitarreta auzoko zenbait baserri.

◆ ASIER AGIRRESAROB
◆ MUSKILDA TELLABIDE

Denbora-pasak

Kike Amonarrizen
Umorea

SOLDATA MOTAK

Soldata mota asko dago eta era askotara sailka daitezke. Besteak beste honela:

Tipula soldata: Ikusi, hartu, ukitu... eta negarrez hasten zara!

Soldata alua: Ez zaitu ezertan laguntzen, askotan sufriarazi besterik ez dizu egiten eta hala ere ezin bizi bera gabe!

Txorakeria soldata: Ez dakizu negar ala barre egin!

Soldata inpotentea: Gehien behar duzunean, ez da iristen.

Soldata dietetikoa: Honekin, gero eta gutxiago jaten duzu.

Soldata independentista: Irabazi nahiko genuke baina ez dago eskatzerik ere!

San Mames soldata: Ingurukoen artean handiena eta hala ere eskasa.

Soldata agnostikoa: Ba ote den ere ez dakizu.

Eiakulazio azkarraren soldata: Sentitu orduko... bukatu da!

Hileko soldata: Hilean behin dator eta 3 egun irauten ditu.

Garzon soldata: Autoa ordaintzeko ere ez du balio.

Ekaitz soldata: Ez dakizu noiz etorriko den, ez zenbat iraungo duen.

Telefono soldata: Gero eta txikiagoak dira.

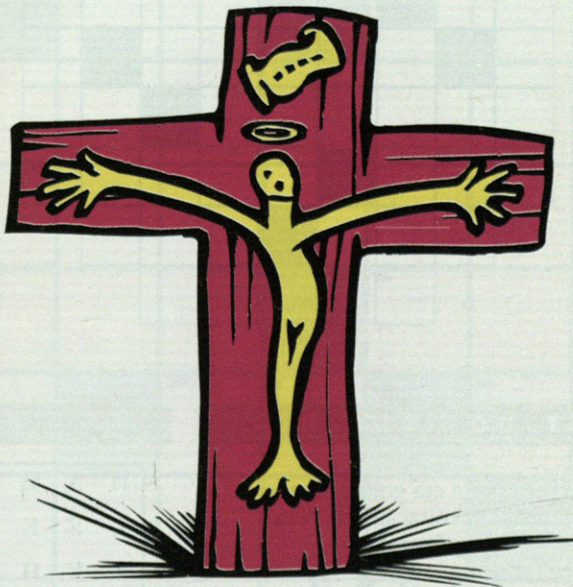
Walt Disney soldata: 30 urte dara-

Asteko Lokuzioa

FRANKIE

2A2PIAK
BATMAN

AMONAKERIA

Kontu, jarrera eta istorio zaharrak;
modaz pasata dagoena

...GERO ETORRI ZEN PELIPE ETA,
BADA KIZU, BERE AMONAKERIEKIN HASI
ZITZAIGUN, ETA, JAKINA, KRISTO GUZTIAK
HANKA; HAN EZ ZEGOEN GIRO...

Cuento de viejas / Vieillerie / Dusty Tales

matza izoztuta.

Autonomia soldata: Handituko dutela esan eta murriztu egiten dute.

ALBAROREN GALDERA

Albarok Mirari topatu du Benitaren tabernan. Zer hartuko duen galdetu, berarekin mahaian eseri eta oporreta-ko gorabeherak kontatzen hasi zaio. Halako batean galdera hau luzatu dio:

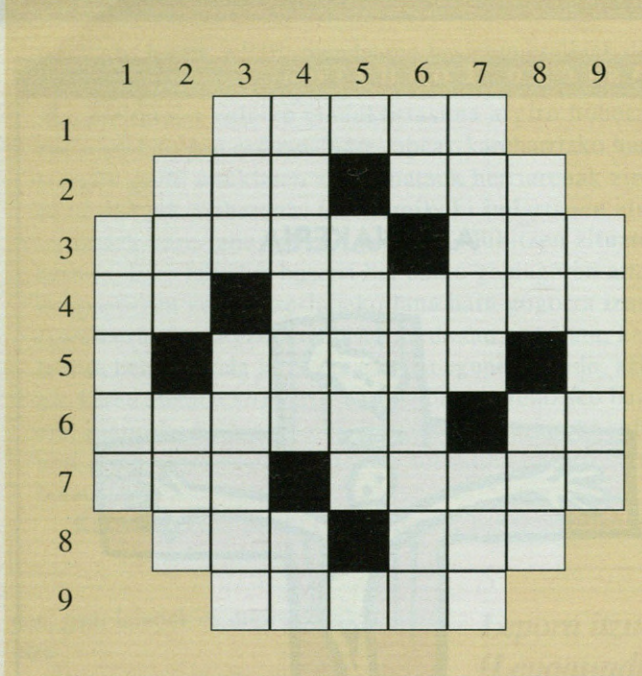
- Zein animalia da, amodioa ondoen egin, frantsesez hitz egin eta behatz lodiak barrualdera dituen?

- ??? - Mirariri ez zaio horrelako animalia xelebrerik etorri burura- Ez dakit bada.

Orduan Albarok, bi pauso atzealdera eman, eskuak patriketatik atera eta behatz lodiekin bere gorputza erakutsiz honela erantzun dio:

- C'est moi!

Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

- 1.- Ur korronte handia. 2.- Alderdi karlista. Zilbor.
3.- Xumea, umila. Helduen alfbetatze eta euskalduntze koordinakundea. 4.- Musika nota. Asmatu. 5.- Lehen bokala. Itsas arraina. Mila, zenbaki erromatarren arabera.
6.- Batuketaren emaitza. Gar. 7.- Modua. Hegazti mota.
8.- Emakume izena. Infusio mota. 9.- Garaia.

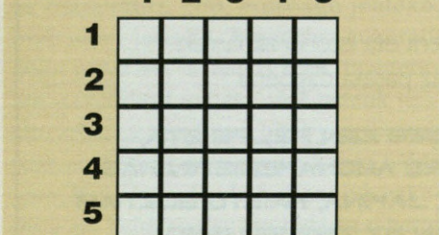
GOITIK BEHERA

- 1.- Euskal lurraldea. 2.- Denbora tarte. Bihi.
3.- Ikas eta Ari. Irten. 4.- Baleuzka. Aluminioaren
sinbolo kimikoa. 5.- Bokala. Arin, laster. Kontsonantea.
6.- Itsasoa adierazi nahi duen aurrizkia. Senidetu.
7.- Arabako herria. Bizkaiko ibaia.
8.- Pinu mota. Begirada. 9.- Adaska.

Ekar bosteko hori!

Ezker eskuin eta goitik behera,
zenbaki bakoitzean hitz bera
aterako zaizu

1 2 3 4 5

1. Tontorra. 2. Oso.
3. Nafarroako basoa. 4. Etzanda
nago. 5. Asiako.

Letra Zopa

H	A	M	A	R	T	A	R	R	A	O	N	R	B	T	I
E	S	E	B	B	E	N	T	R	G	A	P	A	I	Z	I
T	K	H	Z	A	T	I	K	E	T	A	I	Z	D	B	A
E	A	E	D	T	O	A	E	P	O	P	O	N	E	U	P
N	T	I	N	U	I	D	T	A	R	E	L	A	R	R	A
S	N	E	B	K	P	O	R	E	S	A	I	Z	K	U	Z
E	D	J	I	E	E	P	D	A	T	L	O	A	E	K	E
S	L	T	O	T	A	T	R	N	I	T	N	K	T	E	P
D	A	I	I	A	L	R	A	K	R	A	L	U	A	T	T
Z	A	D	B	T	A	E	L	I	A	Z	T	I	T	A	Z

Aurki itzazu
matematika-
ri loturiko 8
hitz.
Hitzak
ezker
eskuin,
goitik
behera
edo
diagonalean
azalduko
zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

I	A	M	T	T	I	P	I	T	T	A	P	A	L	G	O
R	D	E	A	K	P	E	O	S	D	I	J	S	O	U	B
U	I	D	S	Z	A	I	R	U	T	X	U	L	O	A	N
N	R	A	T	N	L	R	A	S	A	N	D	E	S	I	E
E	O	U	E	S	O	U	T	E	S	U	E	H	A	X	O
R	P	I	K	P	A	O	S	A	N	E	O	R	D	E	N
O	U	O	F	O	R	S	P	M	O	L	N	E	A	B	A
D	N	O	N	S	D	I	Z	I	R	E	O	A	R	L	R
S	U	G	A	L	T	Z	A	U	N	D	I	U	S	A	M
A	M	I	T	A	D	E	I	A	N	K	L	T	I	Z	

8ko txikian

1. Makarrak. 2. Apustuak. 3. Gihartsu. 4. Zilborra.
5. Ertainak. 6. Lantegia. 7. Zigiluak. 8. Erkaketa.
9. Eratxiki. 10. Irrintzi. 11. Mozkorra. 12. Marrazoa.

			⊛	A	⊛	G	⊛	L	⊛	D	⊛
			A	U	Z	A	P	E	Z	A	K
			⊛	T	I	R	O	K	A	T	U
⊛	H	⊛	Z	O	R	O	⊛	A	M	A	K
T	A	T	A	M	I	⊛	E	R	A	⊛	U
⊛	A	U	T	O	M	A	T	I	K	O	A
A	T	⊛	I	B	O	N	⊛	A	⊛	R	⊛
⊛	I	R	A	I	L	A	K	⊛	N	E	U
O	K	A	⊛	L	A	I	A	R	I	A	K
⊛	⊛	T	E	A	K	⊛	I	A	Z	K	O

Hitz gurutzatuak

Ezker eskuin: 1. Bakan. 2. Sor. Iaz. 3. Haran. Hil.
4. II. Botila. 5. R. Katea. B. 6. Izarak. He. 7. AEK.
Kiloa. 8. Nik. Lar. 9. Aizan!

Goitik behera: 1. Hiria. 2. Sai. Zen. 3. Bor. Kakia. 4. Arabar. Ki. 5. K. Notak. Z. 6. Ai! Tekila. 7. Nahia. Lan. 8. Zil. Hor. 9. Labea.

S	A	U	N	A
A	R	R	E	N
U	R	T	U	A
N	E	U	R	I
A	N	A	I	A

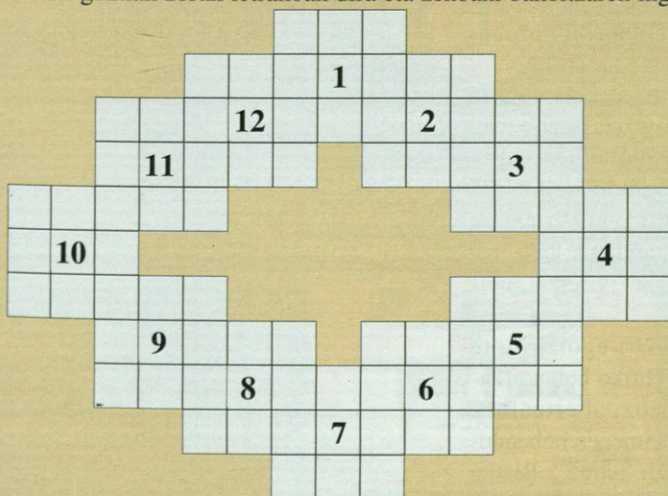
Hitz Gezidunak

	Orbain	▼	Infusio mota	▼	Hurrengo eguna	▼	Dardarak	▼	
	Ezak		Pl., dantza mota		Gaizto		Bokala		
		▶		▼		▼			Militarren kolorea
	Jainko egiptoarra	▶			Ald., hai-zen hori	▶	Nor atzizkia	▶	
	Kaltzio oxidoa				Bidezkoa, zilegia		Nori atzizkia		
Argazkiko garraioa	▼	Kalekoa	▶	▼					
Portuko langileak		Labar							
▶		▼							
Kisketa, serraia	▶						Modu atzizkia	▶	
Bilkurak, baltzak							Anaia, hitz elkarketan		
▶						Masurioa	▼	Bokala	▶
						1002		Garai, aldi	
Bizkaiko ibaia	▶			Garbigela	▶				A birritan
Gipuzkoa-ko herria				Egile atzizkia					
▶			50	▶	Emakume izena	▶			▼
			Röntgen		Nitrogenoa				
Mesedez, otoi!	▶		▼		Trebea, abila	▶			

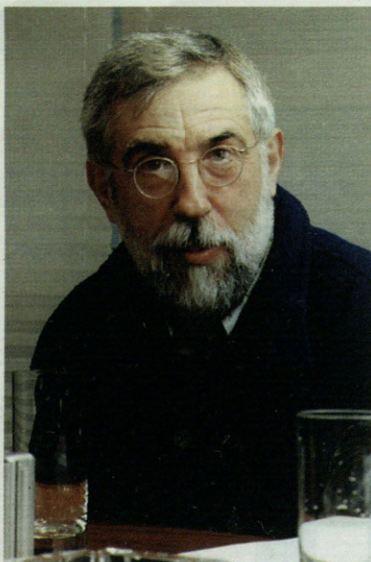
Irudia: garraio mota

8 ko Txikian

Erantzun guztiak zortzi letrakoak dira eta zenbaki bakoitzaren inguruan kokatu behar dira. Hitzak ordu orratzen arabera bideratu behar dira, beti ere zenbakiaren gaineko lauki txikitik abiatuta.

- 1.- Intsektu mota
- 2.- Batelak, txintxorroak
- 3.- Atea irekitzeko eta ixteko tresna
- 4.- Jantzi mota
- 5.- Bista, ikusmira
- 6.- Eraikuntzarako materiala
- 7.- Jostatzeko tresna
- 8.- Okela zati handi eta hezurdunak
- 9.- Soilik
- 10.- Esaldia
- 11.- Ahalmen
- 12.- Isurkariak

ALBERTO ELOSEGI

EMILIO LOPEZ ADAN

FOETOR JUDAICUS

Antisemitismoak baliatu dituen astakerien artean bazen bat, berezia: juduen kiratsa edo usain tzarra. Seguru asko, sineste horrek bazituen erro mitiko eta erlijiosoak, izerdia odolarekin lotua baita, eta giritinoen odol garbiari edo sainduen usain gozoari juduen lohikeria oposatzen (eta batzen) zitzaion. Uste aski arrunta zen, baita goi mailako pertsonaien artean; Schopenhauer filosofoak, errate baterako, aipatu zuen eta ez bere oherako.

Hogeigarren mendeko izpiritu zientifiko batentzat, berriz, juduek egiaz, fisikoki, kirats berezia dutela erratea zozokeria galanta zen. Alta, naziek ikerketa mediko-zientifikoak deliberatu zituzten usain horren osakinak kausitzeko eta, gauden segur, naziak garaileak izan baziren osakin horiek aurkituko zituzten eta egia bezala aldarrikatu, edozein totalitarismok egia bilakatzen baitu bere ideologia. Hiltzaileentzat, foetor judaicus-en frogaren froga Auschwitzeko keak eta kedarrak ematen zuten, eta dagoneko ez zen komedia, tragedia baizik. Hori xe da Ubu-ren marka: erridikulua biolentziaren bidez errespetaraztea.

GUEREAN ere badira zozoak eta komedianteak, baina pailazo ofizialak ez dira Txiribiton bezala, mutu eta prestu. Alderantziz, Ubu berpiztuak, berbalapiko galantak izateaz gain oso lanjerosak dira. Jon Alonsorekin bat nator: "jende honekin, broma gutxi".

Usain txarra aurkitu digute, eta edozer eginik ere harrapatuko gaituzte. Begira garzonkeria hau: Gurutzetan sortu haurra Orozkon deklaratzeko dela? Beldurraren froga guraso emigranteak baditu, eta bertakoak badira erruralismo arrazistaren marka.

Erridikulua? Irringarria? Niretzat, beldurgarria.

Euskal nazionalismoari egotzi diote genozidio edo garbiketa etniko baten erantzule izatea, eta, ondorioz, abertzaleak humanitatearen aurkako krimenen hobendunak gara. Zozokeria dirudi, baina... Bistan dena, ezdeuskeria politiko eta juridiko baten

aitzinean gaude. Genozidioa nazioarteko delitua da, herri edo komunitate baten suntsiketa fisikoari dagokio, eta estatu edo talde baten kondenatzeko zentzu estuan baizik ezin erabil daiteke. Ildo beretik, zuzenbide penala ere oso era estuan aplikatzen da: hiltzailea da beste inor hiltzen duena, eta zentzu penala ez da literatura edo metaforarekin nahasten. Norbaitek "begirada hiltzaileak" botatzen badizkio telediarriaren agertzen den agintariari ez da horregatik hiltzaile bat... non totalitarismoaren logikan ez garen sartzen. Orwell-ek iragarri zigun bezala, Anaia Handiaren garaian telebista aurrean egotea baitzepadakoa izanen da, eta kamera salatzaille batek, auzoko polizia-etxera lotuta, grabatuko ditu ikusleen erreakzioak.

LOGIKA horren presentziak beldurtzen nau. Kargudunek dituzten plegu txarren artean, gero eta nabariagoa da erridikulua agintekeriaren bidez ezabatzeak. Sanzek hizkuntza kontseilua euskara ez dakitenekin osatzen badu ez da irri egiteko, zeren eta gure izorratzeko baimen legala erdietsiko baitu eta aitzina bere politikarekin. Garzonek "intentsitate gutxiko humanitatearen aurkako krimenak" leporatzen badizkigu, kontzeptu lanbrotsu horren sortzailearen osagarri mentalaz txiste gutxi, horietan finkaturik askatasun demokratikoak murrizten baitira, autodeterminaziorako balizko plebisituak zapuzten eta, oro har, botere publikoen lankidetzarekin komunitate nazionalistaren zampaketa antolatzen baita. Hots, epaile eta politikarien funtsgabekeriari totalitarismoaren kiratsa dario, eta "ahola no ez de leil" ●

"Garzonek 'intentsitate gutxiko humanitatearen aurkako krimenak' leporatzen badizkigu, kontzeptu lanbrotsu horren sortzailearen osagarri mentalaz txiste gutxi, horietan finkaturik askatasun demokratikoak murrizten baitira, autodeterminaziorako balizko plebisituak zapuzten (...)"

badakit

TXAPELKETA

Azaroaren 20an **Bilboko** Kafe Antzokian
arratsaldeko **6:00etan**

ARGIA

943 37 15 45 edo
promozio@argia.com

Izen ematea

Izen ematerakoan **5€** egunean bertan

Zenbat Gara Elkartean

94 423 75 91 edo
info@kafeantzokia.com

LEHIAKETAREN FASEAK

KANPORAKETAK: 6 laguneko mahaiak. 2 irabazleak final erdietara.
FINAL ERDIAK: 6 mahai. Irabazleak finalera.
FINALA: 6 lagun.

sariaksariaksariaksariak

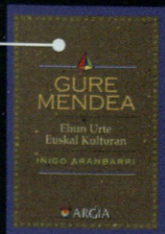

Partaide guztientzat **ARGIA**ren 2003ko egutegia eta astekariaren azken alea

final erdira

iristen direnak

"Gure Mendea" liburua
+ CDa

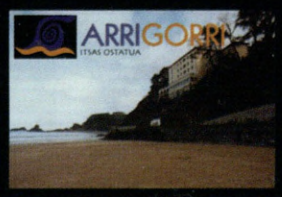

finalera

iristen direnak

1.

- **ARRIGORRI** ostatuan asteburua (bi lagunentzat)
- **Zazpiak Batmanen** sudadera
- **ARGIA**ren urte osoko harpidetza
- **Badakit** Mahai Jolasa

ARGIA
HARPIDETZA

2.

- **Zazpiak Batmanen** sudadera
- **ARGIA**ren urte osoko harpidetza
- **Badakit** Mahai Jolasa

3. 4. 5. 6.

- **Badakit** Mahai Jolasa
- **Zazpiak Batmanen** kamisetak

ANTOLATZAILEAK

ARGIA

Zenbat Gara elkartea

"Astoaren irrintzia edo Donostia maitagarria"

ANTZERKI EMANALDIA

EGILEA: KOLDO IZAGIRRE

ZUZENDARIAK:

JOSERRA FACHADO

ETA ANARTZ ZUAZUA

Aktoreak: Ramon Agirre, Oskar Terol, Klara Badiola, Isidoro Fernandez, Patxi Santamaria, Arantxa Gurmendi, Jose Cruz Gurrutxaga, Mikel Laskurain, Iñaxio Tolosa, Dabid Errazti, Aizpea Goenaga, Elena Irureta, Jose Ignazio Ansorena, Xabier Otaegi, Koldo Losada, Asier Sota, Jon Rodriguez, Ane Aseginolaza, Jon Elola eta Aitor Orruño.

AZAROAREN 16an

20.00ETAN

ANTZOKI ZAHARREAN

Salneurria:

- 12 euro (Bilintxen)
- 10 euro (bagerakideak, Bageran)

BAGERAren 10. urteurrena

11 lan egiteko

